

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1934.

Första kammaren.

Nr 28.

Lördagen den 28 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av bifogade läkarintyg får jag härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgörömlena under tiden den 27 april 1934 till och med den 6 maj 1934.

Stockholm den 27 april 1934.

C. E. Svensson.

Att överdirektör *C. E. Svensson* på grund av sjukdom (akut bronchit med feber) är oförmögen till riksdagsarbete under tiden 27 april 1934 t. o. m. 7 maj 1934, intygas härmed.

Stockholm den 27 april 1934.

Konrad Andersson,
leg. läkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtande nr 54 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 5 och 6.

Föredrogs ånyo särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmänna vägar m. m., dels ock i ämnet väckta motioner. *Lagförslag om allmänna vägar m. m.*

Genom en den 3 januari 1934 dagtecknad proposition, nr 21, vilken hänvisats till särskilda utskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1. lag om allmänna vägar;
2. lag om vägdistrikt; samt
3. lag angående ändring i vissa delar av lagen den 13 juni 1919 (nr 287) om ödebygdsvägar.

Med anledning av sagda proposition hade inom riksdagen väckts följande motioner, som jämväl hänvisats till särskilda utskottet, nämligen

inom första kammaren:

nr 191, av herrar *Lindgren* och *Åkerberg*,
nr 286, av herr *Johanson*, *Karl August*,

Första kammarens protokoll 1934. Nr 28.

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

- nr 287, av herr *Reuterskiöld*,
 nr 288, av herrar *Norman* och *Forsslund*,
 nr 289, av herr *Svensson, Martin*, m. fl.,
 nr 290, av herr *Pettersson, Anton*, m. fl., och
 nr 291, av herr *Gustafson, Fritiof*, samt

inom andra kammaren:

- nr 141, av herr *Olsson* i Ramsta,
 nr 362, av herr *Lundén*,
 nr 363, av herr *Holmström*,
 nr 364, av herr *Holmgren*,
 nr 365, av herr *Paulsen* m. fl.,
 nr 460, av herr *Hilding*,
 nr 506, av herr *Bengtsson* i Kullen,
 nr 507, av herrar *Törnkvist* i Bjuv och *Paulsen*,
 nr 508, av herr *Werner* i Hultsfred m. fl.,
 nr 512, av herrar *Andersson* i Rasjön och *Andersson* i Ovanmyra,
 nr 513, av herr *Osberg*,
 nr 514, av herr *Karlsson* i Grängesberg m. fl.,
 nr 515, av herr *Westman* m. fl.,
 nr 516, av herr *Pettersson* i Rosta m. fl.,
 nr 517, av herr *Gustafsson* i Välsnäs m. fl.,
 nr 518, av herrar *Johanson* i Hallagården och *Bengtsson* i Kullen,
 nr 519, av herr *Bäcklund* m. fl.,
 nr 520, av herr *Andersson* i Höör m. fl.,
 nr 521, av herr *Skoglund* m. fl.,
 nr 522, av herrar *Andersson* i Dunker och *Johansson* i Bro,
 nr 523, av herr *Hällgren*, och
 nr 524, av herr *Pettersson* i Hällbacken.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen, med förklarande att förevarande proposition ej kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga under punkten införda förslag till

- 1) lag om allmänna vägar;
- 2) lag om vägdistrikt;
- 3) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 13 juni 1919 (nr 287) om ödebygdsvägar;

B) att de i anledning av förevarande proposition väckta motionerna, i den mån de ej kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr Sederholm: Herr talman! I avseende å föredragningen av särskilda utskottets utlåtande nr 1 hemställas,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis;

att vid behandlingen av punkten A först föredragas i ett sammanhang 7—12 och 17 §§ i det av utskottet under 2) framställda förslaget till lag om vägdistrikt och att därvid överläggning må äga rum om utlåtandet i dess helhet;

att, sedan nyssnämnda paragrafer slutbehandlats, må föredragas återstående delar av det under 2) upptagna lagförslaget samt vidare det under 1) upptagna förslaget till lag om allmänna vägar, båda förslagen paragrafvis och,

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

där så erfordras, styckevis, med ingresser och rubriker sist, varefter och sedan jämväl det under 3) upptagna lagförslaget behandlats, utskottets hemställan i punkten A föredrages; samt

att lagtext ej må behöva uppläsa i vidare mån, än sådant av någon kammarrens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

I enlighet med den antagna föredragningsordningen föredrogs nu

*Punkten A.**Utskottets förslag till lag om vägdistrikt.**7—12 och 17 §§.*

Dessa paragrafer, som motsvarade 7—10 och 16 §§ i det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget, innehöllo bestämmelser rörande val av ombud för utövande av vägdistrikts beslutanderätt och om röstning å vägstämma. Utskottets förslag innebar bland annat, att rösträtt vid val av ombud till vägstämma skulle tillkomma endast dem, som vore kommunalt röstberättigade och skyldiga att erlägga vägskatt till distriktet samt erlagt de tre sistförflutna årens vägskatt.

Beträffande nu ifrågavarande lagförslag hade reservationer avgivits

1) av herr *Sederholm*, som likväl ej antytt sin åsikt;

2) av herrar *Wahlmark*, *Carl E. Eriksson*, *Rosén*, *Karl Aug. Johanson*, *Eriksson* i Falun, *Johansson* i Uppmälby, *Andersson* i Prästbol, *Andersson* i Höör och *Andersson* i Falkenberg, vilka under anförande, bland annat, att det enligt reservanternas uppfattning icke föreläge bärande skäl för andra rösträttsvillkor vid val av ombud till vägstämma än vid andra kommunala val, hemställt, att riksdagen måtte besluta att §§ 7—12 och § 17 i utskottets förslag skulle få den lydelse, som innefattades i Kungl. Maj:ts förslag §§ 7—10 och 16.

Herr *Sederholm*: Det nu föreliggande lagförslaget innebär en betydande ändring gentemot den gamla, nu gällande lagen. Det rör sig ju också om en tidrymd av över 40 år, som den nuvarande väglagen, låt vara med vissa modifierationer, blivit tillämpad, och det har givetvis medfört, att den i många avseenden blivit föråldrad. Vårt vägväsen har under denna tid genomgått en betydande förändring, och särskilt är det en ofantlig skillnad i vägarnas uppgift, sådan den förelåg vid förra lagens antagande år 1891, och nu. Det är i synnerhet under de senare åren som denna förändring inträtt genom bilismens alltjämt stegrade betydelse.

Senaste gången denna fråga förelåg till riksdagens prövning i ett större sammanhang var i anledning av 1920 års vägsakkunnigas förslag, där man utgick från landstingsdistrikten. Man ville där sammanföra distrikten. Man menade, att den hårda påfrestningen av vägarna framkallat behovet av en fastare och mera sakkunnig ledning, och man krävde en starkare centralisation under en sådan sakkunnig ledning. På många håll hyste man starka farhågor, att de gamla vägstyrelserna, som voro inställda, valda och konstruerade på vägväsendets fullgörande enligt de uppgifter, som vägarna tidigare hade, icke skulle räcka till för de ökade krav, som bilismen fört med sig. Många voro tveksamma, huruvida våra vägstyrelser verkligen skulle kunna motsvara de stegrade krav, som ställdes på dem. Särskilt när man allmänt övergick till underhåll av vägväsendet genom vägkassans försorg hade man klart för

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

sig, att detta skulle medföra större fordringar på vägstyrelserna än de kunde fylla. Jag hörde själv till tvivlarna i detta hänseende, men jag menade vid denna prövning, som företogs för tio år sedan, att man i varje fall borde undersöka, om den dåvarande vägorganisationen skulle kunna hålla för denna påfrestning och fylla dessa uppgifter, om man sålunda skulle kunna bibehålla de kommunala organen för vägväsendet, som i alla fall stodo mycket närmare och vuxit fram ur den befolkning, som närmast hade intresse av vägarna.

Erfarenheterna under dessa tio år ha bestyrkt, att denna tilltro till vägstyrelsernas förmåga att följa med sin tid och att tillgodose de stegrade kraven i stort sett blivit infriad. Tvivlarna ha fått orätt. Jag hade för min del också hört till dessa tvivlare, men jag erkänner nu, att det gått vida bättre, än man då kunde vänta. Vägunderhållets alltjämt fortgående utveckling och stärkande har medfört, att vägarna nu äro i ett, man vägar säga, ganska gott skick. Vägstyrelserna ha väl fyllt sin uppgift. Emellertid ha tidsförhållandena krävt vissa ändringar, som man nu i utskottets förslag till ny väglag har sökt att på bästa sätt tillgodose.

Jag skall här inte ingå på någon redogörelse för de enskilda paragraferna. Jag skall bara stanna vid några få huvudpunkter. Särskilt vill jag då dröja vid de punkter, där utskottets och eventuellt Kungl. Maj:ts förslag skiljer sig från det av 1929 års vägsakkunniga avgivna, och därvid också belysa de synpunkter, som kunna ha varit vägledande för de sakkunniga och för utskottet.

I den gamla väglagen förekom en uppdelning av vägarna i landsvägar och bygdevägar. Denna uppdelning hänförde sig till vissa så säga kvalitativa bestämmelser med avseende på vägbredd och dylikt för de viktigare vägarna, landsvägarna, och för de mindre viktiga, av lokal betydelse varande vägarna, bygdevägar. Denna indelning har borttagits i lagförslaget. Man talar här endast om landsvägar, men detta innebär naturligtvis inte, att alla vägar skola vara lika byggda, lika breda, lika raka eller med samma kurvor, utan det innebär endast, att det blir en större smidighet, en större anpassning efter de speciella behov, som varje väg har att fylla, och att det blir vägstyrelser och vägstämmors och de överordnade myndigheternas uppgift att från fall till fall pröva, huruvida vägarna i det avseendet motsvara de anspråk man ställer på dem. De sakkunniga hade föreslagit en särskild grupp av vägar, s. k. riksvägar, till vilka skulle hänföras sådana vägar, som hade till uppgift att förmedla den genomgående trafiken mellan landets olika delar. Avsikten med detta var icke, att dessa vägar med avseende på beskaffenheten skulle skilja sig från andra annat än i den mån en stark trafik krävde permanent behandling eller särskilda kvalifikationer i jämförelse med andra vägar. Man kan alltså mycket väl tänka sig, att dessa riksvägar i många fall alltjämt vore bygdevägar, där trafiken ej betingade annat. Med avseende på underhållet hade ej föreslagits, att detta skulle skilja sig från underhållet av de andra vägarna, men när det vore fråga om nybyggnader skulle dessa läggas under väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Såväl Kungl. Maj:t som utskottet har nu frångått detta förslag, och jag får för min del säga, att detta intresse av riksvägar och att de utbyggas efter en enhetlig plan och enhetliga grunder, vilket ju ej kan ske, om högsta myndigheten lägges hos länsstyrelsen, utan endast om den lägges hos något riksorgan — detta intresse har i alla fall blivit tillgodosett i nödig grad, och dessutom kunna ju dessa synpunkter vid bestämmandet av grunderna för beviljande av statsbidrag beaktas i tillräcklig utsträckning. Om lagförslaget antages, kommer denna fråga säkerligen att underkastas en mycket ingående behandling vid nästa års riksdag, och då kunna ju dessa riksvägssynpunkter vinna

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

beaktande. Jag har alltså i detta avseende icke anledning att påyrka annat än bifall till utskottets förslag.

I fråga om städerna hade de sakkunniga föreslagit, att de skulle bilda självständiga vägdistrikt, men att själva organisationen med avseende på dessa vägdistrikt gjordes enklast möjlig, d. v. s. att själva fullgörandet av detta bleve en allmän kommunal angelägenhet och att inga särskilda bestämmelser egentligen borde införas med avseende på denna förvaltning. Nu har ju detta av Kungl. Maj:t ändrats så till vida, att lagen om vägdistrikt endast fått giltighet för landsbygden. Skillnaden därvidlag är dock närmast formell. Det är ju tämligen likgiltigt, om man säger, att staden bildar ett vägdistrikt, men att den får handhava vägväsendet ungefär efter samma grunder som andra kommunala uppgifter, eller om man icke säger, att staden är ett vägdistrikt, men att den de facto fortfarande i alla fall kommer att vara det. Den viktiga förändringen är emellertid, att länsstyrelsen får väglagens giltighet utsträckt att gälla även för städerna, så att länsstyrelsen får en viss befogenhet med avseende på reglerande av vägväsendet inom städernas områden. Det har varit en mycket stor brist, att så icke varit fallet, utan att vi där haft att bygga på 1734 års lag, som givetvis i det hänseendet varit ytterligt föråldrad.

Vidare har i lagförslaget införts bestämmelse om snöploglag — en bestämmelse, som de sakkunniga hade uteslutit. Den är dock endast fakultativ och torde väl endast mera undantagsvis komma till tillämpning. Även denna bestämmelse torde ha en mera formell och supplementär betydelse, och någon olägenhet av att den på det sättet blir införd i lagen torde inte vara att vänta. Man kan lika väl tänka sig, att det övertagande av vinterväghållningen, som från vägstyrelsens sida har skett, kommer att fortvara.

I lagen om vägdistrikt ha däremot rätt betydande förändringar vidtagits. Den nuvarande rösträttsgrunden — den obegränsade fyrktalsskalan — är ju föråldrad, det måste man erkänna, och även om den icke har medfört några betydande olägenheter, torde dock en reform med avseende på rösträttsgrunden vara befogad. Likaså ha de sakkunniga föreslagit en viss förskjutning eller reglering av skattebördan till förmån för jordbrukare och fastighetsägare i jämförelse med vad förut gällde, men dock icke en fullständig utjämning. Anledningen till att de sakkunniga — liksom också utskottet — ha gått in för att acceptera denna redan i fjol beslutade utjämning är emellertid icke att vi ha ansett, att detta skall vara sista ordet med avseende på regleringen av detta förhållande. Men då riksdagen så nyligen som i fjol godkände denna förändring, har utskottet ansett — och jag vill i det fallet fullständigt ansluta mig därtill — att man får låta med vidare steg mot en fullständig utjämning av skattebördan i fråga om vägväsendet något anstå, till dess man får erfarenhet av de nuvarande grundernas tillämpning, och att man sedermera vid ett annat tillfälle må taga upp denna fråga till prövning och avgörande.

Med avseende på vägstämman föreslog de sakkunniga ett system med fullmäktige och särskilda valkretsar, bestående av en kommun eller sammanslagna av två eller ett fåtal kommuner, där det skulle kunna ske proportionella val av vägstyrelseombud, vägfullmäktige, och att dessa då skulle få var sin röst. Kungl. Maj:t har föreslagit en förändring, så att varje kommun skulle äga att utse ett ombud och, om den har över tvåusen invånare, ytterligare ett ombud för varje påbörjat tusental invånare. Dessa ombud skulle sedermera representera vägstyrelsen, och alltså skulle de enskildas rätt att uppträda och rösta på vägstämman upphöra. Det blir med andra ord ett representativt system, men med avseende på valet av dessa ombud har Kungl. Maj:t och även

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

utskottet föreslagit en annan ordning, som nära ansluter sig till det nuvarande systemet för utseende av ombud och som jag också för min del kan finna lika bra som det som de vägsakkunniga föreslagit, och till vilket jag därför också vill ansluta mig. Med avseende på sättet för utseendet av dessa ombud har emellertid Kungl. Maj:t och utskottet stannat i olika mening. Kungl. Maj:t har där föreslagit, att dessa ombud skulle utses på kommunalstämmen av de kommunalt röstberättigade medlemmarna av kommunen, eller, om det fanns fullmäktige, av dessa. Utskottet har i stället ansett, att rösträtten vid val till vägstämмоombud endast skulle tillkomma sådana personer, som hade varit påförda vägs katt och som hade erlagt den vägs katt, vilken de blivit påförda för vart och ett av de tre sista åren. I detta fall hade vägsakkunniga föreslagit ett av de tre sista åren. De vägsakkunniga hade emellertid föreslagit, att det skulle tillämpas en graderad skala från en till tio grader, så att de som hade mera vägs katter, skulle få en högre rösträtt. Det har Kungl. Maj:t och även utskottet slopat. Detta innebär en betydande förskjutning, en demokratisering av valsättet vid utseende av dessa vägstämмоombud. I detta hänseende skulle givetvis Kungl. Maj:ts förslag vara det mest radikala och utskottets förslag, där varje vägs katteskyldig, som hade erlagt vägs katten under de tre sista åren, finge en röst, det därnäst kommande, och de sakkunnigas förslag med den graderade skalan det, som ginge minst långt i det hänseendet. Det är dock svårt att säga vid en jämförelse mellan de sakkunnigas förslag och utskottets förslag, vilket som är mera eller mindre radikalt. Å ena sidan har utskottet föreslagit, att varje vägs katteskyldig skall ha en röst, och att den graderade skalan skulle borttagas. Å andra sidan har det föreslagit den skärpning som består i tre års fulljord skattskyldighet i jämförelse med de sakkunnigas förslag, som endast kräver ett år. Det är ju möjligt, att dessa två restriktioner så att säga taga ut varandra, och från den synpunkten kan jag därför biträda utskottets förslag.

Vad skattskyldigheten beträffar, föreslås nu en betydande formell ändring, nämligen att man frångår den gamla krångliga vägfyrkalsberäkningen och i stället anknäyer till skatte kronorna och inför vissa relationstal mellan de vanliga skatte kronorna och de s. k. vägs katter kronorna samt låter dessa relationstal till sin verkan ganska nära ansluta sig till det beslut, som fattades av förra årets riksdag med avseende på skattebördans fördelning.

Vad beträffar vissa detaljfrågor i de sakkunnigas och i utskottets förslag, vill jag icke här uppehålla mig vid dessa i mer än ett avseende. Det är ju nu så, att vägs katterbördan både i fråga om vägunderhållet och vägbyggnaderna till allra största delen bäres av medel, som komma vägs styrelserna, vägs distrikten till godo genom tilldelande av statsmedel och bilskattemedel. De senare uppgå till icke mindre än 75—80 procent, och det är klart, att vägs distrikten därigenom intaga en särställning i jämförelse med andra sådana organ, såsom primärkommunerna och landstingskommunerna, som huvudsakligen fylla sina inkomster och tillgodose sina uppgifter genom egen utdebitering och egen beskattningsrätt. Både med hänsyn till detta och till deras allmänna uppgift, som sträcker sig långt utanför vägs distriktets område, har det ansetts angeläget, att det allmänna tillförsäkras ett större inflytande än som för närvarande är fallet över själva denna organisation, som vägs stämman och vägs styrelsen utgöra. Det är då klart, att man kan vinna detta ökade inflytande på två sätt. De sakkunniga ha föreslagit, att vissa närmare angivna beslut skulle för sin giltighet underställas länsstyrelsens prövning, både när det gäller vägs styrelsen och vägs stämman, särskilt med avseende på lånerätten och även i några andra avseenden. Men den stora mängden av ärenden och beslut.

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

som vägstyrelsen och även vägstämman fattar, kan efter gällande lag och även efter utskottets förslag ej komma under prövning av högre myndighet annat än i form av besvär, och dessa besvär återigen kunna icke föranleda ändring under andra förhållanden än de som gälla inom övriga kommunallagar, d. v. s. att besluten icke ha fattats i laga ordning eller att det begåtts någon formell oriktighet. En saklig prövning av beslutens lämplighet, klokhet och riktighet kan ej ske, utan i det fallet skulle efter utskottets förslag vägstämman vara suverän, även om det inträffar, att därmed skulle ske en från det allmännas sida sett oklok anordning. För att få ett korrektiv i detta hänseende har dels föreslagits — det har också accepterats både av Kungl. Maj:t och utskottet — att länsstyrelsen skall ha rätt att i vägstyrelsen insätta en ledamot, men dessutom ha såväl de sakkunniga som Kungl. Maj:t föreslagit, att därest denna ledamot vid behandlingen av ett visst ärende inom vägstyrelsen till protokollet antecknat avvikande mening, skall beslutet för att vara gällande underställas länsstyrelsens prövning, som då äger att i saken besluta genom fastställelse eller genom ändring av detta vägstyrelsens beslut. De sakkunniga ha vid avfattningen av denna bestämmelse sökt finna en väg att ge den överordnade myndigheten möjlighet att även inverka på den sakliga handläggningen vid dessa funktioner och därigenom också kunna ingripa reglerande, om det skulle fattas några olämpliga och okloka beslut. Det är sant, att detta innebär ett ingripande i detta kommunala organs självbestämmanderätt, och att det i det fallet skulle ställa det kommunala organet mindre självständigt, än vad fallet är med andra organ, såsom landstingen och primärkommunerna. Men det bör i det hänseendet beaktas vad jag tidigare framhållit, nämligen att dessa organ röra sig till långt övervägande del med allmänna medel, och då kan det också vara befogat, att det allmänna får ett större inflytande på ärendenas handläggning, än vad som är fallet inom andra sådana kommunala organ. Det är sant, att med avseende på vägbyggnader och anslag, som utgå till sådana, myndigheterna ha ett mycket starkt inflytande genom att de få pröva dessa saker, men det är med avseende på underhållet — och dit går ju normalt den största delen av de medel, som från det allmännas sida lämnas till vägdistrikten — som denna bestämmelse får sin giltighet. Jag har ej blivit övertygad av utskottets motivering, att denna bestämmelse skulle vara olämplig, utan vidhåller därför min mening i det fallet, men jag har klart för mig, att det målet kan nås på flera olika vägar. Och hade det från utskottets sida föreslagits en annan framkomlig väg för att bereda detta ökade inflytande för det allmänna med avseende på vägväsendets behövande, skulle jag gärna ha velat reflektera på den, och det är därför som jag till utskottsutlåtandet har knutit en blank reservation, då jag i det hänseendet velat stå fullt fri. Så länge något förslag ej föreligger till en sådan lösning, anser jag mig kunna sluta mig till det förslag, som framlagts av de sakkunniga och i något modifierad form av Kungl. Maj:t.

Jag vill slutligen uttala den varma förhoppningen, att detta förslag skall vinna riksdagens bifall. Det är ett mångårigt arbete, som ligger bakom förslaget, och jag vill särskilt understryka, att detta förslag obestriddligen medför många förbättringar och innefattar en bättre anpassning till vägväsendets nutida uppgifter. Det har under de sista åren framträtt ett allt starkare missnöje med den gamla lagen på grund av dess olämplighet och otymplighet, vilket gör, att den ej längre bör få vara normerande för ett vägväsen, sådant det bör handhavas under nuvarande förhållanden.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till de föredragna paragraferna enligt utskottets förslag.

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

Herr statsrådet **Leo**: Herr talman! De bägge föreliggande, nog så omfattande lagförslag, som vi i dag behandla, återkomma från utskottsbehandlingen i ett, med undantag särskilt på en huvudpunkt, nära nog orört skick. Detta förhållande vittnar givetvis om att även utskottet är av den uppfattningen, att tiden är inne för den väglagsreform, som sedan många år stått på dagordningen men som hittills visat sig så svår att genomföra, och det vittnar väl tillika också om att utskottet för sin del godtagit de huvudgrunder, på vilka Kungl. Maj:ts förslag vilar. Tillfredsställelsen över att vi nu, som jag hoppas, stå inför möjligheten att få en väglag, anpassad efter vägväsendets utveckling och behov, och tacksamheten över utskottets välvilliga behandling av de föreliggande förslagen skulle emellertid varit än större, om inte utskottet genom sin ändring på just den punkt vi nu diskutera uppenbarligen av politiska motiv fört in faktorer i lagen, som i fortsättningen utan tvivel komma att ständigt framstå som irritations- och orosmoment. Jag syftar givetvis på de av utskottet föreslagna bestämmelserna om rösträtt vid val av ombud till vägstämman.

Den nuvarande bestämmelsen om rösträtt till vägstämman med dess omaximerade graderade rösträttsskala var redan av 1929 års väglagstiftningssakkunniga övergiven såsom alltför mycket stridande mot vår tids uppfattning om demokrati och medborgarrätt. Majoriteten av de sakkunniga behöll emellertid en liten rest av den graderade skalan genom sitt förslag om att de röstberättigade vid val av vägstämмоombud allt efter storleken av sina inkomster kunde få förfoga över från en upp till tio röster. För min del fann jag även en sålunda modifierad rösträttsskala stå i uppenbar strid mot hela vårt demokratiska samhällsskick och mot de rösträttsgrunder, som gälla på andra områden av det medborgerliga samhällslivet. Sedan man nu i 15 år tillämpat den lika rösträtten vid alla andra allmänna val till statliga och kommunala institutioner, så fanns det och finnes det enligt min mening ingen som helst anledning att vid val till vägstämman laborera med några andra rösträttsgrunder. De av mig framlagda förslagen utgå därför från principen, att val av vägstämмоombud skulle vara fotade på den allmänna och lika rösträtts grund på samma sätt som övriga kommunala val. För att emellertid förenkla förfarandet och lägga valen i händerna på de därtill mest kompetenta föreslog jag, att ombud till vägstämman skulle utses av kommunalfullmäktige i de kommuner, där sådana finnas, och de finnas som bekant i det övervägande flertalet av våra kommuner. Genom en sådan anordning vunne man största garanti för goda val, och man sluppe ifrån ytterligare ett nytt allmänt kommunalt val.

Utskottsmajoriteten har icke ansett sig böra biträda detta förslag. Utskottet har i stället föreslagit, att stämmorna skola sammansättas av ombud, utsedda genom omedelbara val, företagna å kommunalstämma. Mot en sådan anordning är från min sida intet att invända i princip, även om det betyder, att man till våra andra kommunala val skall behöva lägga ytterligare ett. Utskottet har emellertid — och det är däremot jag vänder mig — föreslagit sådana rösträttsgrunder för ombudens val, att en mycket stor del oförvitliga medborgare kommer att bli utan rösträtt. Medan vid övriga kommunala val praktiskt taget envar är röstberättigad, som fyllt 23 år och ej häftar för mer än ett års oguldna kommunalutskylder, föreslår nu utskottet, att röstberättigad till vägstämman skall endast den vara, som är vägskatteskyldig och icke häftar för skatt, som förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren. Samtliga de under de sistförflutna tre åren förfallna vägskatterna skola alltså vara betalda. Oförmåga att betala, om också blott ett enda år, utestänger från rösträtt, varjämte den som icke nått upp till så hög inkomst, att den med-

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

för vägbeskattning — och här rör det sig i de flesta fall om inkomster kring 1,000—1,200 kronor — likaledes berövas sin rösträtt.

Man frågar sig naturligtvis vad det är för skäl, som förmått utskottet att på detta sätt frångå de principer, som eljest gälla vid kommunala val, och det i mitt tycke något underliga svaret på frågan får man i utskottsutlåtandet på sid. 33. Utskottet säger där, att det finner »bärande skäl kunna anföras mot tillämpande av de vanliga kommunala rösträttsgrunderna vid val av vägstämmodombud». Skälen skulle vara, »att landstingens samt de borgerliga och kyrkliga primärkommunernas arbetsuppgifter vore till övervägande delen av social eller kulturell art, något som icke vore fallet med vägstämmodombud». Utskottet citerar de sakkunniga, som yttrat, att »i fråga om vägväsendet gjorde sig i främsta rummet gällande synpunkter av ekonomisk och teknisk natur», i motsats således till de sociala och kulturella synpunkter, som enligt de sakkunniga och utskottet i allmänhet skulle anläggas på övriga kommunala frågor. Med hänsyn till att väghållningen i så hög grad vore en ekonomisk angelägenhet synes det då utskottet rimligt »att låta endast dem öva inflytande på vägväsendet, vilka deltaga i väghållningskostnadernas bestridande, d. v. s. dels staten, företrädande såväl egna som motortrafikanternas intressen, dels ock de vägsfatteskyldiga».

Ja, jag tvekar ej för min del att säga, att vad utskottet här anfört som skäl för sitt förslag är i allt väsentligt oriktigt. För det första existerar icke den påstådda skillnaden mellan övriga kommunala frågor och vägfrågor. Det är naturligtvis icke på det viset — det vet ju var och en, som sysslat med kommunala ting — att övriga kommunala frågor skulle övervägande röra sig om sociala och kulturella ting och således i motsats till vägfrågorna icke vara av någon vidare ekonomisk betydelse. Det är ju tvärtom så, att knappast någon fråga av kommunal innebörd, som behandlas inom vederbörande kommunala institutioner, saknar ekonomisk betydelse, och i vardagslag bruka vi ju allesamman framhålla vikten av dessa kommunala val just med hänsyn till deras betydelse för kommunernas ekonomi. De kommunala frågorna i allmänhet ha således minst samma ekonomiska betydelse som vägfrågorna. Det fordras lika mycket insikt i ekonomiska ting för att behandla de flesta andra kommunala frågor, som det fordras för att behandla vägfrågor.

Vidare säger utskottet, att det finner det rimligt, att endast de som bidraga till väghållningskostnadernas utgörande, d. v. s. staten och de vägsfatteskyldiga skola få öva något inflytande på vägfrågornas avgörande. Ja, jag vill mot detta framhålla, att även icke vägsfatteskyldiga och sådana, som icke förmått betala sin vägsfatt, deltaga i väghållningskostnaderna, ty, mina herrar, väghållningskostnaderna bestridas till mera än tre fjärdedelar av automobilskattemedlen och statens allmänna skattemedel. Automobilskattemedlen tagas ju i sista hand av alla dem, som medelbart eller omedelbart anlita bilar, vare sig de betala vägsfatt eller ej, och att statliga skattemedel överhuvud kunna anslås till väghållningens bestridande, kan ju endast ske därigenom, att staten bland sina inkomster till övervägande del räknar indirekta skattemedel, till vilka vi alla bidraga. Utskottets skäl är således icke hållbart. Ännu svagare blir det, om man erinrar sig vad jag nyss yttrade, nämligen att väghållningskostnaderna till mer än tre fjärdedelar bestridas av statsmedel. Beträffande förvaltningen av statens medel i övrigt gäller ju för val av ombud, d. v. s. för val av riksdagsmän, den allmänna och lika rösträtten, men förvaltningen av de statens medel, det här gäller, nämligen kostnaderna för väghållningen, och valen av dessa ombud skulle omgärdas med särskilda s. k. garantier. Jag finner *denna* utskottets omsorg om ett rätt användande av statsmedlen vara både obefogad och opåkallad.

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

Jag har redan nämnt, att utskottet på denna punkt av sitt förslag — om det nu, vilket jag icke hoppas, kommer att gå igenom — i väglagen inför ett politiskt irritationsmoment, som kommer att vålla strid, ända tills det blivit avlägsnat. Vilka är det nämligen, som utskottet vill utestänga från rösträtt på vägstämmorna? Jo, det kommer att bli tusentals jordbruksarbetare, skogsarbetare, lägenhetsinnehavare och småbönder, vilka icke komma upp till tillräckligt hög inkomst för vägbeskattning, d. v. s. icke komma upp till omkring ettusen eller tolvhundra kronors inkomst. Tiotusental av vår idoga befolkning ute på landsbygden komma på denna grund, om utskottsförslaget går igenom, att avstängas från allt inflytande på vägfrågornas behandling. Men även denna del av landsbygdens befolkning har ju intresse av vägarna och av vägfrågornas lösning. Är det rimligt och rättvist att utestänga dem från allt inflytande på vägstämman, bara därför att deras tunga och strävsamma arbete ej giver dem tillräckligt höga inkomster? Är det vidare rättvist och rimligt, frågar jag, att utestänga en hel del av landsbygdens övriga arbetare från inflytande på vägstämmorna, därför att de under exempelvis en ekonomisk kris, sådan den vi för närvarande genomlida, under flera år gå utan arbete och därigenom måhända ej förmå att varje år betala den skatt, som påförts dem?

Jag skall, herr talman, ej rulla upp alla de gamla och väl kända skäl, som kunna anföras mot sådana restriktioner av rösträttsbestämmelserna, som utskottet har föreslagit. Det förefaller mig, att dessa bestämmelser äro onödiga, meningslösa och orättvisa. Genom ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle vinnas tillräcklig trygghet för att valen av stämooombud komma att ske under ansvar och med gott omdöme. Enligt min mening kan man ej lägga valen av dessa ombud i bättre händer än kommunalfullmäktiges, som äro vana vid att i en liten krets under ansvar och under beaktande av varandras synpunkter behandla övriga kommunala angelägenheter. Genom en sådan anordning, förordad också av ett antal reservanter inom utskottet, skulle vi slippa ifrån den politisering av valen, som utskottsförslaget ovillkorligen komme att medföra, och vi skulle slippa ifrån de årligen återkommande striderna här i riksdagen om lagens innehåll på nu angivna punkt.

Herr Wahlmark: Herr talman! Efter herr statsrådets och ordförandens i särskilda utskottet anföranden är det kanske inte nödvändigt att alltför mycket tala om det förslag, som här är före. Jag tror att en begränsning i de anföranden, som härefter komma att hållas, mycket väl kan ske, men jag är inte riktigt säker på att denna begränsning kommer att ske i den omfattning, som man kunde hoppas på, ty de intressen, som beröras av förslaget, äro i hög grad olika och ha många förespråkare i riksdagen. Efter de anföranden, som här ha hållits, skall jag emellertid icke röra vid lagförslaget i dess helhet, utan begränsar mig till att tala dels om en speciell del av denna fråga, som intresserat mig inom utskottet, och dels om de rösträttsbestämmelser, som återfinnas i den paragraf, varom nu är fråga.

Herr ordföranden i särskilda utskottet har omnämnt, att efter den kritik, som ägnats de sakkunnigas betänkande, ha städerna helt och hållet utelämnats i lagförslaget rörande vägdistrikt. Städerna äro således icke inrangeade i denna lag utan bibehålla sin förutvarande ställning utanför densamma. Den egentliga väglagen, d. v. s. lagen om allmänna vägar, skall däremot gälla även för städerna. Undersöker man, vad detta kommer att få för betydelse för städerna, så finner man, att förändringarna i vissa avseenden äro högst betydande.

Enligt regeln i 62 § av lagen om kommunalstyrelse i stad — alltså på sätt som gäller om kommunala utgifter i allmänhet — bestridas kostnaderna för

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

väghållningen av kommunen i cirka 80 städer (däribland alla de största). I de äldre städerna har kommunaliseringen åvägabragts genom s. k. likställighetsöverenskommelser. I de efter 1862 tillkomna städerna har väghållningsbesväret alltid ålegat stadskommunen som sådan. I ett trettiootal städer hava fastighetsägarna däremot ännu särskilda skyldigheter med avseende å väghållningsbesväret, antingen så att de fullgöra väghållningen in natura eller i stället därför erlägga en särskild avgift till staden. Enligt det föreliggande lagförslaget skall väghållningen fullständigt kommunaliseras även i dessa städer. Förslaget innehåller dock vissa övergångsbestämmelser, enligt vilka fastighetsägarnas särskilda skyldigheter kunna bli föremål för successiv avskrivning under en tioårsperiod. Sådan avskrivning kan ifrågakomma, om dessa skyldigheter äga större ekonomisk betydelse för vederbörande stad. Den förändring i fråga om väghållningsskyldigheten, som nu berörts, torde även i städerna hälsas med allmän tillfredsställelse. Den innebär en rättvisare fördelning av besväret och kommer att medföra en förbättrad väghållning.

Det statliga inflytandet över städernas vägväsende kommer att högst väsentligt ökas. Detta kommer framför allt att göra sig gällande vid behandling av vägbyggnadsfrågor (frågor om nyanläggning, omläggning eller förbättring av väg). Dessa frågor avgöra städerna nu faktiskt på egen hand, men de skola enligt förslaget bliva beroende på länsstyrelsens handläggning och beslut. Genom den vid de sakkunnigas betänkande fogade särskilda utredningen torde det visserligen få anses påvisat, att avgörandet i städernas vägbyggnadsfrågor enligt hittills gällande rätt tillkommit länsstyrelserna. Men av utredningen framgår också, att länsstyrelsernas befohgenhet härutinnan grundas på gamla författningsbestämmelser, som i detta avseende icke på länge — annat än i undantagsfall — efterlevts, och att städerna i realiteten utövat en praktiskt taget oinskränkt självbestämmanderätt i sina vägfrågor.

Enligt sakkunnigeförslaget skulle vägbyggnadsfrågor även i stad alltid bero på länsstyrelsens prövning. I anledning av anmärkningar, som från städerna framfördes häremot, blev denna bestämmelse i Kungl. Maj:ts förslag i så måtto uppmjukad, att väg, som enligt för stad fastställd stadsplan, stomplan eller avstyckningsplan skall ingå i gata eller annan allmän plats, skulle av staden få *omläggas eller förbättras* utan att frågan därom förut prövats av länsstyrelsen. Denna uppmjukning motiverades av departementschefen därmed, att omläggning eller förbättring av dylik väg i regel sammanhänger med vägens iordningställande som gata och att det i allmänhet endast skulle orsaka onödig omgång och besvär att hänskjuta frågan till länsstyrelsen. Det i propositionen för städernas del sålunda föreslagna undantagsstadgandet skall enligt utskottets förslag utsträckas till att avse även *nyanläggning* av väg inom planlagt område. Men härigenom har icke länsstyrelsen betagits rätten att, om så mot förmodan skulle erfordras, ålägga en stad att utföra vägföretag (anlägga, omlägga och förbättra väg), som staden försummar eller icke önskar igångsätta.

Här har jag och några reservanter till satt i fråga lämpligheten t. o. m. av denna bestämmelse och velat ha den något mildrad.

Även i ett annat hithörande avseende har sakkunnigeförslaget undergått jämkning för att bättre motsvara de speciella förhållandena i städerna. Plan och kostnadsförslag rörande vägföretag skulle enligt de sakkunniga alltid upprättas genom länsstyrelsens försorg. Denna bestämmelse har för städernas del i Kungl. Maj:ts förslag ändrats därhän, att plan och kostnadsförslag skola upprättas genom stadens försorg, där ej länsstyrelsen annorlunda be-

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

slutar. Utskottet har uttalat önskvärdheten av ett varsamt utnyttjande av länsstyrelsens sagda beslutanderätt. Givetvis bör den dock användas, om stadens myndigheter tredskas eller staden saknar tekniskt sakkunnig personal, som på nöjaktigt sätt kan utföra uppgiften.

Ett annat avseende, i vilket förslaget innebär ett ökat statligt inflytande över städernas vägväsende, är det som rör tillsynen å väghållningen. Enligt förslaget skall tillsynen utövas av länsstyrelsen, som i händelse av försummad väghållning äger förelägga staden att inom viss tid vidtaga erforderliga åtgärder vid äventyr, att dessa eljest vidtagas genom länsstyrelsens försorg på stadens bekostnad. För närvarande råder mycket olika praxis i fråga om tillsynen. Jämlikt byggningabalken skall vägsyn hållas av magistraten å tid, som länsstyrelsen enligt kungörelsen den 25 maj 1869 om tiden för allmänna vägarnas lagning och grusning bestämt (antingen tidigt på våren eller sent på hösten). Vid vägsynen böra erforderliga föreskrifter för väghållningsskyldiga meddelas med föreläggande att inom viss tid hava bättrat befintliga brister, vid äventyr att desamma bli genom magistratens försorg bättrade för lega och kostnaderna uttagna av den tredskande. Dessa bestämmelser äro otvivelaktigt tillämpliga, vare sig den skyldige är en fastighetsägare eller stadskommunen. Bestämmelserna hava emellertid synbarligen i stor utsträckning fallit i glömska.

Förslagets ordnings- och säkerhetsföreskrifter innebära för städernas del i vissa fall nyheter utan direkt motsvarighet i gällande rätt. Bestämmelserna om byggnadsförbud få dock för städernas del icke så stor praktisk betydelse, då bestämmelserna icke skola gälla bebyggande av område, för vilket stadsplan, stomplan, byggnadsplan eller avstyckningsplan fastställts. Beträffande dessa områden gälla stadsplanelagens föreskrifter i detta avseende.

Efter vad jag sålunda anfört beträffande städerna får jag för min del säga, och jag tror, att jag kan få instämmande häri från andra stadsrepresentanter, att Kungl. Maj:ts förslag beträffande städerna är synnerligen tillfredsställande. Städerna äro lämnade åsido, när det gäller lagen om vägdistrikt, och beträffande den egentliga väglagen hava bestämmelserna blivit mildrade i den utsträckning, att någon väsentlig erinran mot dessa icke blivit gjord.

Vad därefter beträffar rösträtten vid val av vägstämmans ledamöter, som av herr statsrådet här närmare har berörts, vill jag till en början erinra om vägsakkunnigas eget medgivande av, att val efter en graderad röstskala eller rösträtt endast för dem, som äro skyldiga erlägga skatt till vägdistriktet, står i dålig överensstämmelse med vad som gäller i fråga om val av övriga kommunala representationer. Likafullt föreslå dock vägsakkunniga val efter graderad röstskala med den motiveringen, att i fråga om vägväsendet göra sig i främsta rummet gällande synpunkter av ekonomisk och teknisk natur, medan i fråga om landsting, borgerliga och kyrkliga primärkommuner arbetsuppgifterna äro av övervägande social eller kulturell art. Såväl departementschefen som reservanterna ha bemött detta påstående, varför jag inte skall ytterligare ingå på dessa skäl. Avgörande för mig synes den omständigheten vara, som här också har framhållits, att vägväsendets ordnande numera blivit en hela folkets gemensamma angelägenhet, för vilket staten bestrider de *väsentligaste* kostnaderna, medan en mången gång försvinnande liten del bestrides av vägdistriktet. Man kunde i detta sammanhang ifrågasätta lämpligheten av ett förståtligande av vägväsendet, något som jag dock icke vill göra, när jag tror, att det under alla omständigheter är tvunget och lyckligt att kommunala organ omhänderhava och sköta dessa angelägenheter. Men valet av dem, som skola sköta dessa angelägenheter, bör icke ske efter andra

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

grunder än de, som finnas vid val till andra kommunala organ, vilka ha minst lika viktiga uppgifter att fylla — även ekonomiska — som en vägstämma.

Jag har nyss nämnt städernas ställning till vägväsendet. Nog kommer det väl att verka egendomligt, om det även efter denna nya lag beträffande en och samma vägs byggande, t. ex. när det gäller en infartsväg till stad, kan komma att inträffa, att i fråga om viss del av dennas byggande alla kommunalt röstberättigade ha sitt givna inflytande, medan för den andra delens utförande befolkningens inflytande skall vara så beskuret som enligt utskottsförslaget. Regeringens förslag synes mig här vara det enda riktiga.

Vilka betänkliga följder utskottsförslaget har, ha reservanterna pekat på. Jag undrar, om alla, vilka varit med om utskottets beslut, riktigt tänkt sig in i vilka konsekvenser det för med sig. De sakkunniga ha tydligen gjort sig reda för, varthän det skulle bära, om man skulle gå så långt, som utskottet här vill göra. De sakkunniga ansågo sig därför också kunna stanna vid fullgjord skatteplikt under två av tre år. Men utskottets majoritet — inbegripet således även det frisinna partiet — har ansett sig kunna gå till 3 års fullgjord skatteplikt. Det finnes, såsom vi också i reservationen ha framhållit, på alla sätt fullgoda medborgare, som genom detta skattestreck förlora sin medborgarrätt. Personer, som under en lång följd av år på alla sätt gjort rätt för sig, men som under en depression råkat ut för arbetslöshet, bli på detta sätt bestraffade. De kunna icke för ett år betala sin skatt — de bli berövade sin rösträtt. Och att det inte blir så få, som på detta sätt utgallras, framgår dels av vad departementschefen nyss sagt och dels av en beräkning, som jag helt nyligen tagit del av och enligt vilken inte mindre än 60 procent av de enligt propositionen röstberättigade skulle gå förlustiga sin rösträtt.

Såsom framgår av utskottsutlåtandet kommer därtill, att särskild röstlängd för val av vägstämмоombud måste upprättas, en längd som skiljer sig från de övriga röstlängderna.

Enligt min mening föreligger således, herr talman, inga bärande skäl för att frågå, vad Kungl. Maj:t i hithörande avseenden föreslagit, varför jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag under 7—10 och 16 §§ och avslag på utskottets förslag under 7—12 och 17 §§.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Den fråga, som kam-maren nu går att avgöra, är synnerligen vittomfattande och av stor betydelse för hela rikets stora landsbygd. Det är en fråga av betydande ekonomisk räckvidd. I lagförslaget avhandlas sådana viktiga frågor som vägdistriktens storlek och omfattning, rösträttsbestämmelser, grunderna för vägs kattens utgörande, utökande av det statliga inflytandet över vägväsendet, kontroll m. m.

Den punkt, som vi nu närmast ha att syssla med, behandlar rösträttsbestämmelserna. Enligt nu gällande bestämmelser utövas rösträtten efter vägfyrktal, och någon begränsning av rösträtten föreligger icke. I vår nuvarande väglagstiftning har den principen alltid ingått såsom ett viktigt moment, att inga andra skola deltaga i avgörandet av vägfrågor än de, som påförts vägs-katt. Denna princip bygga också de vägsakkunniga på i sitt betänkande, fastän de ha föreslagit en betydande begränsning av vägfyrktalsrösträtten, i det vägsakkunniga som bekant velat införa en tiogradig skala. Det är således inte riktigt att utmåla utskottets förslag såsom någonting så reaktionärt, ty det innebär en betydande radikalisering av de nu gällande rösträttsbestämmelserna på detta område. Även om man nu gått med på att göra dessa långt gående jämkningar i det gällande systemet med obegränsad rösträtt efter vägfyrktal, måste man dock medgiva, att vägväsendet under den tid detta system

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

tillämpats utvecklats i ett tempo, mot vilket ingenting kan erinras. Vårt vägväsende har undergått en storartad utveckling, vilken alltjämt pågår. De nuvarande representanterna i vägstämmorna ha, synes det mig, väl förvaltadt sin uppgift, och herr Sederholm vitsordade också, att de gjort sin sak mycket bättre än man hade vågat hoppas. Därför föreligger egentligen inte något så stort behov att av den anledningen göra om den nu gällande väglagen, ty dennas rösträttsbestämmelser ha visat sig icke lägga hinder i vägen för vägväsendets utveckling.

Kungl. Maj:t föreslår allmän, lika och direkt rösträtt i överensstämmelse med de kommunala rösträttsbestämmelserna. Herr statsrådet yttrade nyss, att han i utskottets motivering för dess rösträttsförslag med förvåning hade funnit uttalanden sådana som att vägväsendet vore av rent teknisk och ekonomisk natur och att vägkommunens uppgifter icke voro av social och kulturell art. Den upptäckten hade herr statsrådet kunnat göra redan i vägsakkunnigas betänkande, ty uttalandet har lånats av de vägsakkunniga, som med styrka framhålla, att vägväsendet mera är av rent teknisk och ekonomisk natur till skillnad från den kommunala förvaltningen i övrigt, vid vilken handläggas fattigvårdsärenden, pensionsärenden, skolfrågor och andra kulturella och sociala uppgifter av skilda slag. Jag vet nog, att de finnas, som önska få göra vägstyrelserna till något slags sociala nämnder och vägstämmorna till ett slags beslutande arbetslöshetsorgan. Vad som är viktigt härvidlag är, att organisationen ger garantier för att ett behov verkligen föreligger, då en väg skall byggas, och att tekniska och ekonomiska synpunkter därvid bliva behörigen beaktade. Det är visserligen sant, att många bland dem, som icke erlägga vägskatt, kunna vara kloka och erfarna män på många olika områden, men nog får man väl ändå säga, att det medför en viss garanti för att de ekonomiska intressena skola bättre tillvaratagas, då de, som ha avgörandet i sin hand, äro betalningsskyldiga för de beslut, som fattas. Vi veta alla, att i den allmänna och lika kommunala rösträttens hägn har utvecklats sig en understödstagaranda, som endast kräver, fordrar. Motståndet mot en sådan anda blir för svagt, om man inte förbinder rättigheterna med ett visst ekonomiskt ansvar och skyldighet att erlägga skatter. Som jag nämnde har i vår väglagstiftning alltid hävdats den principen, att inga andra än de, som påförts vägskatt äga utöva rösträtt. För egen del har jag inom utskottet med största bestämdhet hävdats och försvarat en från högerhåll framkommen motion, i denna kammaren framburen av herr Martin Svensson i Kompersmålå, som upptagit de vägsakkunnigas förslag med en tiogradig skala. Men då det inom utskottet visat sig omöjligt att vinna enighet på den linjen har jag i känslan av vikten att i stället för Kungl. Maj:ts förslag få fram ett förslag, som hade utsikt att kunna vinna majoritet, medverkat till det förslag, som de borgerliga i utskottet enat sig om i denna punkt.

I Kungl. Maj:ts förslag förekommer — det måste jag säga — en egendomlighet, när det gäller det rent organisatoriska. Det har klagats över att den nuvarande fyrktalsrösträtten ger ett övertag åt ett begränsat antal röstande med stora vägfyrkar, vilket man vill undvika. Så avskaffar man även rösträtten för bolag och andra juridiska personer och säger, att det skall bli en utjämning av rösträtten. Men enligt Kungl. Maj:ts förslag kan det hända, att i stora vägdistrikt, i vilka ingår ett stort antal kommuner, finnas ett par kommuner med betydande folkmängd — 20,000 invånare och däröver — som utse så många ombud, att de kunna komma att utöva ett avgörande inflytande gentemot flertalet kommuner på ett sätt, som kanske i viss mån kan få anses neutralisera den kritik, som riktats mot fyrktalsrösträtten.

Även i ett annat avseende synes mig Kungl. Maj:ts förslag mycket egen-

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

domligt och oformligt. Enligt förslaget skola nämligen i vissa socknar ombuden till vägstämman, som utgör en stor representantförsamling i ett vidsträckt vägdistrikt, väljas direkt och omedelbart av befolkningen på kommunalstämma, medan de i andra kommuner skola väljas genom de elektorerna, som kommunalfullmäktige utgöra i dessa kommuner. Det synes mig vara en oformlighet, vartill ingen motsvarighet finnes vid utseendet av någon annan representantförsamling. En sådan blandning av medelbara och omedelbara val synes mig olämplig. Jag skall inte dölja, att man på landsbygden är ganska orolig för utvecklingen, därest Kungl. Maj:ts förslag skulle vinna bifall. Man följer denna fråga med den allra största uppmärksamhet. Man ser, hur i den allmänna kommunala rösträttens hägn särskilt i vissa städer utbildats en kommunalarbetarkår, som utövar ett mycket stort inflytande, när det gäller deras egen verksamhet. Man fruktar, att fackföreningsväsendet bland vägarbetarna efter dessa bestämmelsers genomförande även på landsbygden skall vinna en utbredning och i de ekonomiska angelägenheterna utöva ett inflytande, som icke kan vara lyckligt.

I fråga om vägdistriktens omfattning har utskottet klart gått emot Kungl. Maj:ts uttalade mening och har icke heller velat gå så långt i sammanslagning som de vägsakkunniga. Det är fullkomligt riktigt, såsom både i de vägsakkunnigas och i Kungl. Maj:ts förslag framhålles, att det finns ett stort antal vägdistrikt, som äro för små och som lämpligen böra förenas till större distrikt. Därför måste en omreglering ske. Men utskottet förmenar, att det inte är riktigt att vid en sammanslagning till större vägdistrikt låta dessas storlek bli beroende av antalet vägmil. Det finns vägdistrikt med många vägmil men med en ringa trafik, där således underhållet inte är så betydande som i ett annat distrikt med ett mindre antal vägmil men med en stark och livlig trafik. Att göra vägdistriktet så stora som möjligt är inte den rätta lösningen. Utskottet har ställt sig på den ståndpunkten, att vägdistriktet inte böra få bli större än att de utgöra lämpliga arbetsområden, d. v. s. att de kunna ensamma bära kostnaderna för den maskinella utrustning, som erfordras, hålla vägmästare och i övrigt ordna vägväsendet inom detta lämpliga arbetsområde. Men man skall också se till, att de komma att utgöra lämpliga arbetsområden därigenom, att man vid en sammanslagning av vägdistrikt inte sammanför sådana med varandra, som inte i andra angelägenheter ha några gemensamma intressen. En annan synpunkt, när det gäller sammanslagning, är, att man inte bör göra vägdistriktet för stora med hänsyn till förvaltningen, både då det gäller möjligheten för vägstyrelsen att utöva den personliga tillsynen över vägväsendet och då det gäller kostnaderna för resor, räkenskapsföring o. dyl.

Det förekommer i Kungl. Maj:ts förslag liksom även i de sakkunnigas betänkande en bestämmelse i 62 § i lagen om vägdistrikt, som herr Sederholm var inne på och sökte försvara. I 62 § uppräknas vissa frågor, som automatiskt skola underställas länsstyrelsens prövning, och här har Kungl. Maj:ten upptagit en punkt c), där det heter att underställning skall ske, då »den av länsstyrelsen utsedde ledamoten av vägstyrelsen låtit till protokollet anteckna från beslutet avvikande mening». Jag ber herrarna observera, vad som står på sid. 77 närmast under denna bestämmelse: »Vid prövning av sålunda underställt beslut äger länsstyrelsen förordna i saken efter ty prövas lämpligast.» Det förefaller mig tydligt — och det erkände också den förste ärade talaren — att detta är ett intrång i den kommunala självstyrelsen, och jag kan för min del omöjligt vara med därom. Utskottets majoritet har också avvisat förslaget. Genom denna bestämmelse skulle man ju automatiskt överlämna beslutanderätten åt länsstyrelsen i alla de ärenden, där denne vägstyrelseledamot antecknar avvikande mening. Det finns inte ens någon begränsning i fråga om vil-

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

ket slag av ärenden bestämmelsen skall gälla. Den kan gälla val, till och med val av ordföranden i vägstyrelsen, den kan gälla sådana beslut som t. ex. att vägstyrelsen anser lämpligt att överklaga ett länsstyrelsens eget beslut. Även i ett sådant fall skulle denne ledamot kunna avge sitt veto. Det förefaller mig, som om ett inryckande av en sådan bestämmelse kan ge anledning till åtskilliga konflikter, som kunna bli otrevliga för det gemensamma arbetet inom vägstyrelsen. Även vägstämman revisorer kunna komma i ett mycket egenomligt läge. Vi kunna anta, att revisorerna skulle ha velat anmärka på något beslut i förvaltningen, som på detta sätt har avgjorts av länsstyrelsen. Revisorerna kunna då inte anmärka på vägstyrelsen, men de ha inte rättighet att anmärka på länsstyrelsen, och man har kanske inte haft kännedom om beslutet i sådan tid, att man kunnat överklaga länsstyrelsens beslut.

Man åberopar såsom skäl för detta förslag, att staten lämnar så stora bidrag till vägväsendet. Jag ber då att få fästa uppmärksamheten därpå, att när staten lämnar sina bidrag, föreskrivas stränga regler för medlens användning och för kontroll däröver. När det gäller byggande av en väg, förordnar länsstyrelsen sålunda förrättningsman, fastställer det uppgjorda förslaget efter vederbörlig granskning av vägingenjör och meddelar beslut rörande statsbidrag. När arbetet skall utföras, har vägstyrelsen skyldighet att underställa antagandet av entreprenör länsstyrelsens beslut, vilken således också prövar anbudet. Länsstyrelsen förordnar kontrollant under arbetet och förordnar om avsyning av detsamma, och byggnadsräkenskaperna skola slutligen insändas till vederbörande myndighet för granskning, innan avsyningsbevis erhålles. När det gäller ombyggnad och förbättring av vägar är det precis samma procedur. Man säger, att det inte förhåller sig på samma sätt, när det gäller underhållet. Men så snart det är fråga om en förbättring av något så när betydelse — den behöver bara belöpa sig till några hundra kronor — skall länsstyrelsens tillstånd begäras. Skall man ombygga några trummor av betydelse, skall länsstyrelsens tillstånd sökas. Skall en vägmaskin inköpas, måste länsstyrelsens tillstånd begäras, och gäller det upplåtandet av entreprenad, skall den saken enligt lagförslaget underställas länsstyrelsen, och detsamma gäller vid tillsättande av vägmästare. Underhållsarbetet besiktigas gång efter annan av vägingenjören, som skriver rapporter till vägstyrelsen. Räkenskaperna slutligen granskas av revisorer, av vilka länsstyrelsen utser en, och för statsbidrags erhållande till underhållet erfordras dessutom särskilt granskning av länets vägingenjör. Till sist förekommer också stickprovsgranskning av kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Jag frågar verkligen: kan man överhuvud taget begära strängare bestämmelser?

Nu säger man, att man skulle kunna vara med om att stryka denna punkt, därest man fick en anvisning på något annat sätt att skärpa kontrollen. Det finns redan en statskontroll, och hela utskottsförslaget medför ett stärkande av denna. Utskottet har sagt att om längre gående inflytande visar sig erforderligt, bör detta åvägbringas, exempelvis genom ändring av eller tillägg till gällande statsbidrags bestämmelser. Vi komma vid ett kommande plenum att behandla ett förslag till omorganisation av kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, där också frågan om dessa kontrollerande åtgärder ingår.

Vi skola inte heller glömma, att det dock är mycket betydande belopp, som de vägskatteskyldiga i vägdistriktet få utgöra. Att länsstyrelsen skall utse en ledamot av vägstyrelsen och att länsstyrelsen skall utse en revisor har ingen anmärkt på, men att denne styrelseledamot skall ha vetorätt är något, som sätter vägstyrelsen och i vissa fall till och med vägstämman ur funktion. Det är ett ingrepp i den kommunala självstyrelsen, som vi omöjligen kunna godkänna. Det finns inte på något område av vår kommunallagstiftning en mot-

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

svarighet till vad som här av Kungl. Maj:t föreslås. Jag har också förgäves letat i de sakkunnigas förslag efter någon specialmotivering för att man skulle införa en sådan bestämmelse på detta område. Man riktar här praktiskt taget ett grundskott mot den kommunala självstyrelsen och inför på omvägar ett slags diktatur, som jag finner vara mycket olämplig.

I fråga om grunderna för vägs kattens utgörande har man vid det förhållandet, att förra årets riksdag beslöt en som jag förmodar rätt långt gående utjämning, som ännu inte har förts ut i praktiken — den skall tillämpas först innevarande år — inom utskottet enat sig om att man icke skulle röra vid dessa grunder, utan avvakta och se, vilken verkan det förra året genomförda beslutet kan medföra. Det har ansetts inte fullt lämpligt att redan i år ändra föregående års beslut, innan detsamma förts ut i tillämpning. De övriga ändringarna i Kungl. Maj:ts förslag äro förhållandevis obetydliga. Under utskottsarbetet har enighet vunnits bland alla utskottets ledamöter på många viktiga punkter, men i fråga om rösträtten, den av mig omnämnda vetorätten och valbarhet av vägstyrelseledamot till ordförande i vägstämman, har enighet inte kunnat vinnas med socialdemokraterna, utan de borgerliga ha måst föreslå lämpliga ändringar på dessa punkter. Jag tillmäter för min del dessa ändringar så stor betydelse, att jag icke tvekar att säga, att därest detta utskottets förslag icke vinner kammarens bifall, vore det bättre, att lagen fölle och hela frågan finge vila. Ty de i Kungl. Maj:ts förslag intagna rösträttsbestämmelserna kunna från mina utgångspunkter inte godkännas.

Jag vill emellertid uttala den förhoppningen, att samma enighet, som rått inom den borgerliga majoriteten under utskottsarbetet i olika punkter, när det gällt vissa ändringar av Kungl. Maj:ts förslag, måtte göra sig gällande även i kammaren, så att kammaren kommer att biträda utskottets hemställan, till vilken jag, herr talman, yrkar bifall.

Herr Nylander: Herr talman! I det nu föreliggande lagförslaget om allmänna vägar ha även intagits bestämmelser angående städernas ställning, i vad avser deras vägväsende. Jag kanske inte behöver uppehålla mig så mycket vid den frågan, då redan en föregående talare har belyst de punkter i den föreslagna lagstiftningen, som från städernas sida anses vara särskilt betänkliga. Jag vill endast i allra största korthet erinra därom, att de bestämmelser, som hitintills ha gällt för vägväsendet i städerna, äro reglerade genom så gamla bestämmelser som byggningsbalkens 25 kap. såsom det formulerades i 1734 års lag, d. v. s. för jämnt tvåhundra år sedan. I denna lagstiftning tillerkändes Konungens befallningshavande klar rätt att avgöra vägfrågor såväl på landsbygden som inom städerna, men utvecklingen under de många år, som förflutit sedan dess, har gått i en helt annan riktning. Så småningom blev det magistraten i städerna, som kom att besluta i vägfrågor, och längre fram, när genom 1862 års kommunallagstiftning stadsfullmäktige hade tillkommit, blev det stadsfullmäktige, som beslutade i städernas vägfrågor. Det är också ganska intressant att taga del av den utredning, som på detta område verkstälts av kammarrådet Schalling och som i form av en bilaga fogats till 1929 års vägsakkunnigas betänkande. Han har gjort en rundfråga till olika städer, vilken myndighet som anses vara den beslutande, när det gäller väghållningsbesvärets fullgörande. Resultatet är ganska märkligt, i det att de olika städerna ha svarat på följande sätt: i 29 städer anses magistraten vara den beslutande, i 2 poliskammaren, i 23 stadsfullmäktige och i 21 drätselkammaren, medan 35 städer ha svarat ganska osäkert, så att man inte direkt kan utläsa deras mening. Det är sålunda en brokig provkarta på, huru befattningen med vägväsendet har glidit länsstyrelserna ur händerna och att det är kommunal-

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

förvaltningen själv, som tagit hand om dessa frågor. Under den sista tiden har det — med ett eller annat undantag — varit så, att länsstyrelserna haft att taga befattning med städernas vägfrågor, endast i den mån dessa frågor genom besvär över stadsfullmäktiges beslut hava underställts länsstyrelsernas prövning.

Det nu föreliggande förslaget skulle emellertid återinsätta länsstyrelsen såsom den avgörande myndigheten för städernas vägfrågor och innebär sålunda i verkligheten ett väsentligt avsteg från nu tillämpad praxis och en betydande inskränkning i städernas hävdvunna beslutanderätt. Emellertid föreligger en ganska avsevärd skillnad mellan 1929 års vägsakkunnigebetänkande och de nu föreslagna bestämmelserna. De vägsakkunniga sade klart och tydligt ifrån, att avsikten nu vore att jämställa städerna med landsbygden även beträffande de bidrag av statsmedel, som skulle komma att utgå för väghållningens ordnande. Och jag vet, att det på många håll från städernas sida ansågs, att om det nu är så, att staten verkligen vill erkänna, att städerna behöva ett bidrag till sitt vägväsende, så är det inte mer än riktigt, att städerna också inordnas i den lagstiftning, som kan erfordras på området. Men det nu föreliggande förslaget nämmer icke ett enda ord om, huru städerna skola komma att behandlas i ekonomiskt avseende, utan detta är en sak, som ställes på framtiden.

Jag vill emellertid understryka, att städerna ju hittills inte haft någon dem tillkommande rätt till statsbidrag för väghållningsbesväret, såsom landsbygden har haft, utan det är ju först i och med tillkomsten av automobilskatte-medlen, som städerna fått ett visst, om också ganska osäkert utfallande bidrag till sitt gatu- och vägväsende. Dessa synpunkter ha synt mig vara särskilt värda att beaktas. I närvarande stund blir det således för städernas vidkommande på det sättet, att städerna få vidkännas en lagstiftning, som väsentligen inskränker deras hävdvunna befogenhet men som icke ger något bestämt löfte om, att städerna samtidigt skulle komma i någon bättre ekonomisk ställning. Man kunde i detta fall säga, att städerna få köpa grisen i säcken, vilket ju inte anses vara något särskilt nöje.

Om nu emellertid städerna på grund av en känsla för det allmänna behovet av enhetlighet och samhörighet vilja vara med om den föreliggande lagstiftningen, är det emellertid att hoppas, att den befogenhet, som härigenom skulle tillerkännas länsstyrelserna, blir utövad med en synnerligt stor försiktighet och med den största hänsyn till städernas speciella önskemål, så att det inte uppstår motsättningar i högre grad, än vad som är nödvändigt. Tyvärr finns det en hel del omständigheter, som kunna föranleda dylika motsättningar. Jag vill bara peka på det förhållandet, att städerna — särskilt de större och medelstora — till sitt förfogande ha en hel stab av tekniska tjänstemän, stadsingenjörer, stadsarkitekter och byggnadschefer m. fl., som givetvis äro väl skickade att ordna städernas gatu- och vägväsen, och man kan befara, att det inte alltid kommer att ställa sig så lyckligt, om länsstyrelserna skulle låta vägingenjörerna taga alltför vidsträckt befattning med sådana problem, som närmast höra hemma under dessa städernas tekniska tjänstemän.

Jag vill särskilt understryka, att de synpunkter, som måste läggas på en väg inom ett stadsområde eller i dess närhet, i allmänhet äro helt andra än de, till vilka man behöver taga hänsyn på landsbygden. Det är nämligen så, att en väg, som bygges i en stad eller i dess närhet, antagligen blir stonmen eller så att säga ryggraden i ett bebyggelseområde, som så småningom sväller ut med ytterligare gatusystem. På en sådan gata måste man givetvis se ur helt andra synpunkter och ställa helt andra fordringar, än om det gäller en vanlig landsväg. Jag vill också erinra om, att den befogenhet, som nu skulle tilläggas länsstyrelserna att även inom stadsplan, stomplan och avstycknings-

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

plan, avgöra vägärenden, går mycket nära in på en fråga, för vilken städerna i många år ha kämpat, nämligen det s. k. stadsplanevetot. I stadsplanelagen är ju utsagt, i vad mån andra än stadsfullmäktige kunna fatta beslut om stadsplan och i 40 § är det klarlagt, i vad mån samhället har skyldighet att utlägga gata. Städerna ha nog trott, att det genom denna lagstiftning vore avgjort, i vad mån annan myndighet än staden själv kunde besluta om arbeten eller om planläggningen i städerna. Nu vill emellertid denna väglagstiftning medgiva länsstyrelsen rätt att avgöra frågor om väg även inom sådant område, där det finnes stadsplan, stomplan eller avstyckningsplan.

Jag har för min del ansett, att det är synnerligen betänkligt; men då jag inte direkt har motsatt mig den lagparagraf, som berör denna sak, är det i den förhoppningen, att det skall vara möjligt att få fram en praxis på detta område, som i alla fall gör det drägligt för städerna. Jag har därför i motiveringen till förslaget till 20 § i förslaget till lag om allmänna vägar tillsammans med några andra reservanter yrkat, att man skulle få in ett uttalande om, att man ville understryka vikten av att vederbörande stads särskilda förhållanden och önskemål vinna tillbörligt beaktande vid utövningen av den prövningsrätt, som genom ifrågavarande bestämmelser skulle tilläggas länsstyrelsen.

När denna paragraf blir föremål för behandling, skall jag komma med ett särskilt yrkande beträffande motiveringen på denna punkt.

Herr Johanson, Karl August: Herr talman! Vid 11 § i förslaget till lag om allmänna vägar har jag tillsammans med herr Eriksson i Ljusdal anmält en blank reservation. Denna avser såväl utskottets avslagsyrkande på den av mig framförda motionen som ock motiveringen för utskottets yrkande. Även om det ser hopplöst ut att mot ett i stort sett enhälligt utskott, där inte mindre än 8 vägstyrelseordförande suttit som ledamöter, försöka få resonans i kamraren för de synpunkter, som legat till grund för motionen, kan jag inte underlåta att nu peka på de rådande missförhållandena.

Vi, som bygga och bo i de stadsplanlagda samhällena och i all synnerhet i köpingarna, ha länge närt ett stilla hopp om att statsmakterna skulle vidtaga sådana åtgärder, som skulle medföra lättnader i den dubbelbeskattning för gatu- och vägväsendet, som nu förekommer. Ett litet steg i angiven riktning tog riksdagen 1927, då det beslutades, att vägdistriktet skulle till allmänt underhåll övertaga sådana gator, som för den allmänna samfärdseln ansågos nödiga. Detta riksdagens beslut har dock, som utskottet helt riktigt medgiver, ofta givit »anledning till stridigheter mellan samhället och vägdistriktet», ett förhållande, som givetvis icke varit till nytta och gagn för den svagare parten. De misshälligheter, som hittills varit rådande, komma enligt min uppfattning att även i fortsättningen bliva bestående. Visserligen har utskottet i slutet av sin motivering pekat på, vilka gator som skulle kunna komma i fråga, då det gällde att avgöra, vilken eller vilka gator som skulle erhålla benämningen allmän väg, men detta är inte till fyllest. Många gånger är det av minst lika stor betydelse att kunna få klarlagt, hur en sådan allmän väg skall byggas och underhållas. Härom ha 1920 års vägsakkunniga i sitt betänkande anfört: »Därest något samhälle vill hava sina allmänna vägar utförda efter en högre standard än som erfordras för tillgodoseende av samfärdselns krav, bör väghållningsdistriktet ej vara pliktigt att vidkännas kostnadsökningen. Härmed är ingalunda sagt, att väghållningsdistriktet aldrig kommer att vidkännas exempelvis kostnaderna för stensättning av allmän väg inom ett samhälle eller för vägens förseende med gångbanor eller andra särskilda anordningar. Om sådant i samfärdselns intresse kan anses erforderligt,

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

skola givetvis dessa kostnader gäldas av distriktet. Även om nämnda anordningar icke med nödvändighet betingas av samfärdselns krav, bör ej heller hinder möta för överenskommelse om distriktets deltagande i den på grund av dessa anordningar ökade anläggningskostnaden mot åtnjutande av motsvarande minskning i den årliga gottgörelsen för den av samhället övertagna underhållsbördan.»

Och i propositionen nr 244 till 1927 års riksdag anförde departementschefen: »Beträffande de skäl, som ligga till grund för de särskilda bestämmelserna och dessas tolkning, kan jag i stort sett hänvisa till 1922 års proposition och 1920 års vägsakkunnigas betänkande.» Då denna tolkning icke blivit ändrad, är det av vikt att få den antecknad till dagens protokoll.

Jag har från en del köpingar erhållit officiella uppgifter över kostnaden för deras eget gatuväsende och kan konstatera, att kostnaden i en del fall årligen överstiger en krona per skattekrona. Då torde det väl ändå inte kunna bestridas, att det föreligger en kännbar dubbelbeskattning för gatu- och vägväsendet för de angivna samhällenas skattedragare. Jag skall nu bara taga några exempel härom. Mariannelunds köping har 20 öre per vägfyrk och 40 öres utdebitering per skattekrona för gatuunderhåll. Mönsterås har 10 respektive 12 öre, Tomelilla 12 respektive 50 öre, Sunne 20 respektive 60 öre, Bollnäs 15 respektive 65 öre, Björkhamre 15 respektive 25 öre, Ljusdal, ingen uppgift om utdebitering per vägfyrk, men 40 öres utdebitering för gatuunderhåll, Sandviken 12 respektive 55 öre, Saltsjöbaden, ingen uppgift om utdebitering per vägfyrk, men 70 öres utdebitering för gatuunderhåll, Borlänge 20 respektive en krona 18 öre, Hultsfred 15 respektive 92 öre per skattekrona. Dessa uppgifter gälla 1933 års beskattning, utom beträffande Hultsfred, som avser innevarande år. Hultsfred har en utdebitering i kommunalskatt av 12 kronor 50 öre.

Beträffande Hultsfreds köping har denna under åren 1928 till 1933 för gatuarbeten utbetalat 50,978 kronor utan att erhålla annat bidrag från vägdistriktet än vanligt underhåll av en genomfartsväg. Men köpingen har med ungefär 20 procent fått bidraga till de skattemedel, vägdistriktet disponerar. Som jämförelse kan nämnas, att Vimmerby stad, som ligger i centrum av det vägdistrikt, som Hultsfreds köping tillhör, under 1933 erhöll 37,177 kronor i bilskattemedel, och då har denna stad 8 utfartsvägar, som byggts och underhållas av vägdistriktet. Dessa vägar taga givetvis huvuddelen av vägdistriktets kostnader.

Så ha vi den köping, där jag själv bor, nämligen Vännäs köping. Vi ha under de sista fem åren utdebiterat 10,000 kronor per år för vårt eget gatuväsen. Det utgör i runt tal en krona per skattekrona per år. Därtill kommer 40 öre per vägfyrk till vägdistriktet eller tillsammans en utdebitering av 3.60 per skattekrona till gatu- och vägväsendet. Jag skall taga ett par exempel för att visa, hur de nuvarande bestämmelserna verka. Vi ha en gatudel, som är övertagen till allmänt vägunderhåll. Denna gata är för smal och måste breddas. En del av gatan är vår egen och den övriga och mindre delen är vägdistriktets. Vi måste som sagt bredda gatan. Hela kostnaden kommer att gå på 30,000 kronor, varav vägdistriktet skulle betala 20,000 kronor och Vännäs köping således 10,000 kronor. Vägdistriktet erhåller för sin del statsbidrag i vanlig ordning med kanske ända upp till 80 procent, under det att köpingen får betala hela sin del utan ersättning av statsmedel. Under innevarande vinter ha vi byggt två gatudelar för en sammanlagd kostnad av 24,000 kronor. Det har utförts som statskommunalt arbete och har alltså vi erhållit omkring 50 % av kostnaden i statsbidrag. Men om vägdistriktet hade byggt dessa gatudelar, som enligt vår uppfattning äro att hänföra till sådana vä-

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

gar, som skulle överföras till allmänna vägar, hade distriktet kunnat få kanske upp till 80 procent av kostnaderna, och kostnaderna hade sålunda blivit endast 20 procent för vägdistriktets vidkommande.

Det är en hel del köpingar som skrivit i denna sak och gjort en hel del erinringar. Från Valdemarsviks köping har jag utan anmaning erhållit en del uppgifter, som jag dock skall utelämnas och endast till protokollet få antecknat ett par satser, som alltför tydligt angiva vederbörande myndighets syn på föreliggande spörsmål. Kommunalfullmäktiges ordförande anför härom: »Vi vilja tillägga, att här sedan några år på allvar dryftats frågan om sökande av stadsrättigheter för att komma till rätta med vägskattefrågan. Det är kanhända ett något orätt motiv, men ekonomiska och vidriga förhållanden tvinga oss in på saken och mot en stigande utdebitering kämpar ju en köpingsnämnd gärna med alla tillåtna medel. Köpingsorganisationen har annars visat sig fullt lämplig och tillräcklig för ett samhälle av vår storlek (2,700 invånare och 25,000 skattekröner).» Och så säger han på ett annat ställe: »Enligt ett intyg från registerföraren utgör köpingens enskilda gator 6,730 meter mot allmänna vägar 3,900 meter. Det förefaller rätt ovisst, hur verkligen åtminstone vårt samhälle skall kunna bära en sådan börda som att iordningställa dessa enskilda gator på samma gång en hög vägskatt skall utdebiteras.»

Detta är en del av de synpunkter, som legat till grund för mitt ställningstagande i denna fråga, och jag har bara i korthet visat på de svårigheter, som köpingarna ha att kämpa emot i skattehänseende. Enligt min uppfattning kommer det icke att bli bättre, än det hittills har varit. För oss, som bo i köpingar, hade det varit tacknämligt, om statsmakterna vid detta tillfälle, då lagen nu skall genomföras, hade givit de stadsplanlagda samhällena något så när samma rättigheter som tillkommer städerna; men det har icke skett. Såsom jag sade från början, har jag ansett det hopplöst att här framställa något yrkande och kommer så icke heller att göra.

Beträffande i övrigt rösträttsbestämmelserna ber jag att få ansluta mig till det förslag, som framställdes av herr Wahlmark.

Häri instämde herr *Eriksson, Carl*.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Det föreliggande lagförslaget bygger ju på gamla traditioner, på den kommunala självstyrelseprincipen och på det lokala intresset. Det innehåller i det avseendet inte så synnerligen stora förändringar mot nu gällande lagar på hithörande område. De mest väsentliga förändringarna äro ändringen av vägdistriktens storlek och representation samt en bättre kontroll över förvaltningen och därtill hörande frågor.

Vad då beträffar dessa förändringar — jag skall nu huvudsakligen uppehålla mig vid dem — har väl frågan om vägdistriktens storlek ute i landet tilldragit sig det största intresset. Man är sedan gammalt i allmänhet intresserad för de allmänna angelägenheterna inom sin egen hemort, och hit får även räknas intresset för att hava goda vägar. Detta intresse är en så värdefull tillgång, att man bör försöka behålla det även för framtiden. När man nu enligt lagförslaget har lagt avgörandet om indelning av vägdistrikt i Kungl. Maj:ts hand, bör man likväl ha rätt att hysa den förhoppningen, att vid dessa frågors avgörande den hänsyn, som är möjlig, tages till de lokala önskemålen och att vägdistrikten ej bli av större omfattning, än att man fortfarande kan räkna med att behålla detta lokala intresse för en god väghållning. Detta behöver ju icke utesluta, att väghållningen både tekniskt och

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

organisatoriskt på ett tillfredsställande sätt kan tillgodoses. Komma vägdistriktet särskilt i glest bebyggda trakter att bli alltför stora, kan det vara en fara för att detta intresse inte kommer att bibehållas på samma sätt som tidigare.

Med detta uttalande, vill jag endast understryka, vad som i vägsakkunnigas betänkande liksom även i propositionen och utskottsutlåtandet, framhållits rörande denna sak. Bliva de synpunkter, som där framhållits rörande vägdistriktets storlek, beaktade och hänsyn toges till de skiftande förhållanden, som äro rådande i vårt långsträckta land, såväl i fråga om gles bebyggelse, få vägar och därmed relativt litet antal vägmil, gör detta, att man i ett visst vägdistrikt kan försvara ett väsentligt mindre antal sådana mil än i ett annat. Dessa böra vid indelning till nya vägdistrikt vinna tillräckligt beaktande.

I fråga om representationen kommer genom det föreliggande förslaget otvivelaktigt, att införas en viss förbättring emot nu rådande förhållanden. Såsom bestämmelserna f. n. äro på hithörande område, är ju mången gång val av vägstämмоombud beroende av en ren slump, och i en del vägdistrikt har genom de nuvarande rösträttsbestämmelserna en eller några få personer majoritet vid val av vägstämмоombud. Dessa missförhållanden torde genom ett antagande av det här föreliggande förslaget bli undanröjda. Och att man knutit skyldighet för dem, som skola äga rätt att utöva talan och rösträtt, vid val av vägstämмоombud, att hava skattskyldighet till vägdistriktet och fullgjort denna under de senaste tre åren, synes vara en ståndpunkt, som kan förvaras.

Vad sedan förvaltningen beträffar, är obestriddigt att man genom de föreslagna lagbestämmelserna vill främja den bästa möjliga användning av de myckna penningmedel, som gå till vägväsendet och även söka få en god kontroll över dessa medels användning.

Den av utskottet föreslagna förändringen i propositionen, att beslut av vägstyrelse ej behöver underställas länsstyrelsens prövning även om den av länsstyrelsen utsedde ledamoten inom vägstyrelsen varit av annan mening än vägstyrelsens övriga ledamöter, synes mig vara en avgjord förbättring. Ett beslut i överenstämmelse med propositionen på denna punkt skulle lamslå vägstyrelserna i handhavandet av sina uppgifter och göra dem helt beroende av Konungens befallningshavande. Genom ett bifall till utskottets förslag upprätthålles även den kommunala självstyrelseprincipen.

Jag vill nu även beröra en annan punkt, som här icke tillbörligt beaktats. Därvid tänker jag närmast på skattetrycket. Tidpunkten är nu inne, att man kunnat ha rätt att fordra lika skattegrunder för vägtungans utgörande. Dit har man emellertid ännu inte ansett sig kunna komma. Vägs-katten kommer fortfarande som hittills att i hög grad tynga jordbruket. Det är inte nog med att man skall betala en högre vägs-katt enligt det taxerade beloppet, utan vägs-katten utgår ju, såsom herrarna veta, även efter repartitionstalet på fastighetstaxeringsvärdena, och jordbrukarna få därför i många fall skatta för väsentligt högre inkomst, än vad de ha från sina fastigheter.

Man hade hoppats, att tiden nu varit mogen att på detta område införa en högst önskvärd och nödvändig utjämning och reform. Vägarna användas i allmänhet inte nu som tidigare i så stor utsträckning för jordbruksfastigheter, utan nu användas de kanske i lika stor utsträckning av städernas inbyggare. Denna befolkningskategori är oftast den, som har de största kraven på vägarna. Man hade därför hoppats, att utskottet bättre skulle kunna tillmötesgå de motioner, som i detta avseende väckts i frågan. Så har emellertid inte blivit fallet, och som frågan nu ligger, är det mycket svårt för mig

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

att framställa ett yrkande till dessa i ärendet väckta motioner, därför att det inte finns någon utformning, som i övrigt hänför sig till lagförslaget. Det är emellertid ett önskemål, som icke kan länge låta vänta på sig, utan detta krav måste inom en närmare framtid åter föras inför riksdagen, så att man kan få rättvisa i detta avseende. Det skulle inte heller vara ur vägen att i samband därmed påpeka, att trots de större statsbidrag från automobilskattemedlen, som numera utgå till vägdistrikten, än vad tidigare varit fallet, visar den av vägdistrikten utdebiterade vägskatten likväl en tendens till ökning. Vägdistrikten tyngas ännu i mycket hög grad av dessa skatter. Man måste, som jag tidigare påpekat, tänka på att det är inte bara landsbygdens befolkning utan även landets övriga invånare, även städernas befolkning, som använda vägarna. Nu är det ju så, att städerna äro helt och hållet befriade från direkta bidrag till det allmänna vägväsendet. Kostnaderna för detta bäras av landsbygdens befolkning, vars skattekrönor sammanlagt uppgå till en summa, föga överstigande tredjedelen av landets hela summa av kommunala skattekrönor. Städernas andel i detta fall uppgår nämligen till ungefär 65 procent, medan landsbygdens stannar vid 35 procent. Det är dessa 35 procent, som få bära den skattebördan, som städernas befolkning befrias ifrån, och dessa 35 procent tynga ännu i mycket hög grad orättvist på jordbruket.

När jag nu går att yrka bifall till de här föredragna paragraferna av utskottets förslag, gör jag det i den förhoppningen, att förslag om en rättvis skatteutjämning i detta hänseende icke skall behöva allt för länge låta vänta på sig.

I detta anförande instämde herrar *von Heland*, *Anton Pettersson* och *Holstenson*.

Herr Lindhagen: Herr talman! Det har betonats under debatten, att detta icke är någon social fråga utan bara en ekonomisk angelägenhet. Jag tycker att hela debatten belyser, att här står strid emellan olika intressen, emellan stad och land, emellan jordbruk och industri, emellan storbygden och avsides liggande bygder, emellan vägarbetare och den övriga befolkningen. Vägväsendet upprullar i själva verket i hög grad även den sociala frågan.

Jag har begärt ordet endast för att säga några ord om den representation, som skall bestämma slutligt på detta område. Det gäller naturligtvis, att representationen så litet som möjligt blir partipolitiskt eller intressepolitiskt betonat. Nu har kommunikationsministern för sin del sagt, att han anser utskottsförslaget innebära en partipolitisk inställning. Den bibehåller nämligen något av den gamla fyrkskalan och även genom andra avvikelser, som utskottet gjort från propositionen.

Det är ganska svårt att veta, hur ett valsystem kommer att verka. Det är väl i alla fall enklast, att gå den raka vägen. Och det sker, synes mig, att här som på andra områden införa allmän rösträtt. Detta är visst inte någon utväg, som kommer att ställa kyrkan mitt i byn. Även om man inför allmän rösträtt, kommer vägväsendet att utlämnas till tummelplats för strider mellan partier och intressen. Men att lägga tonvikten vid att den större inkomsten i detta enda fall till skillnad från andra sociala fall skall få det största och därför det bästa inflytandet, innebär, åtminstone känner jag det så, en större fara för ett ensidigt avgörande. Jag har därför begärt ordet för att i huvudsak instämma med kommunikationsministern.

Därtill skulle jag vilja lägga några ord om vissa stridiga intressen, om vilka

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

jag har någon erfarenhet. Det gäller stridiga intressen om sträckningen av en planerad väg. Jag har underställts ibland även sådana frågor.

Ett sådant icke ovanligt motsatsförhållande står i skogsbygder mellan den bofasta befolkningen och trävaruindustrien. Det är klart, att även de stora skogarnas folk, både ägarna och de som arbeta åt dem, behöva kommunikationer. I synnerhet i dessa tider, då flottningen på många håll börjat ersättas med försling, även vintertid, på bilar från skogarna, finns det ett intresse av att även de stora skogarna erhålla behöriga kommunikationer. Men när man inte kan anlägga två vägar utan måste välja mellan en väg, som är till fördel för bygden, och en som är till fördel för skogarna, måste väl i alla fall tyngdpunkten läggas på att vägen går där befolkningen bor.

Då beror det på vad rösträttsiffrorna ge för resultat vid valet mellan de två alternativen. Jag vet, att de industriella intressena ha stor makt och en stor klientel, som är beroende av dem och därför gärna och helt naturligt röstar för sådana vägar, varigenom deras intressen bäst tillgodoses. Däremot står den bofasta befolkningens intressen. Då blir det en slump, var vägen slutligen kommer att läggas. Handlingar, som jag anmodats att taga del av, ha rört sig om dylika fall inom de norrländska skogsbygderna.

I vissa fall åter stå den s. k. storbygden och en glesare, mera avsides belägen bygd emot varandra. Där kan storbygden vara nog så egoistisk. I storbygden löpa visserligen vägarna mera samman. En ny väg, som går genom storbygden, kommer därför ofta att tillgodose även det helas intresse. Ibland kan å andra sidan det vara så, att storbygden är tillräckligt tillgodosedd och att man får tänka mest på dessa avsides boende människor, som ha svårt att komma fram och större omkostnader för sin utkomst. Därför måste dessa ärenden ägnas en särskild uppmärksamhet, ett mera personligt, socialt intresse i känsla av i sådana fall, att den avsides liggande bygden ofta bör tillerkännas en företrädesrätt.

Så ha vi också motsatsen mellan land och stad. Jag tycker nog, att landsbygdens intressen måste vara avgörande, ty det är ju egentligen för dess skull, som vägarna närmast byggas. Dessutom får man nog se till, att städerna ej allt för mycket betungas med godtyckliga avgöranden. Här ha uttalats farhågor för det ökade inflytande, som tillagts Konungens befallningshavande. Jag tror ej det blir så farligt i regel, men naturligtvis kan också inträffa att detta inflytande visar sig mindre lyckligt. Men så blir det ju med alla våra organisationer.

Då nu talats om de stora kostnaderna och det lilla bidrag, som städerna lämna, må vi ej förglömma, att numera är det allt fråga, om inte städerna bidra med särdeles mycket genom bilskatten. Ty bilarna ägas mest av stadsbefolkningen, och det är den, som far kors och tvärs i riket för sina affärer eller sina förnöjelser. Av skatten tillfaller ju ett stort belopp landsbygden.

Med dessa erinringar om ärendets realiteter slutar jag beträffande röst-rätten med att instämma i regeringens förslag.

Herr Tjällgren: Herr talman! Jag skall inte ta kammarens tid länge i anspråk; det vore ju också lönlöst, eftersom bänkarna äro tämligen glest besatta här. Jag kan, åtminstone i det närmaste, instämma i vad som sagts här dels av utskottets ärade ordförande och dels av herr Johansson i Fredrikslund, men jag vill även för min del säga, att jag är synnerligen tillfredsställd över att detta lagförslag lagts fram för riksdagen, och jag vill passa på att uttala den förhoppningen, att det också nu skall bli av riksdagen bifallet.

Det är ju så, att vår nu gällande väglag är i jämförelse med tidens förhållanden behäftad med åtskilliga brister och fel. Herr statsrådet och chefen

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

för kommunikationsdepartementet uppehöll sig huvudsakligen vid den paragraf i det föreliggande förslaget, som handlar om rösträttsbestämmelserna, och jag tillåter mig i all vördsamhet att göra en liten invändning mot vad han yttrade i det avseendet. Herr statsrådet nämnde, om jag fattade honom rätt, att om utskottets förslag på den punkten vunne riksdagens bifall, så skulle tiotusentals små jordbrukare och lägenhetsägare, som han yttrade sig, bli avstängda från allt deltagande i frågor, som röra vägväsendet, på den grund att de icke skulle bli påförda vägskatt. Jag tror, att detta är en felaktig uppfattning från herr statsrådets sida. Jag är av den uppfattningen, att så fort en person är ägare till en fastighet, även om denna fastighet icke har ett högre taxeringsvärde än låt mig säga 100 kronor, kommer han ovillkorligen att påföras vägskatt och på den grund bli röstberättigad, om han nämligen betalar denna vägskatt. Jag tror det är riktigt, att endast de som äro påförda vägskatt skola ha inflytande och avgörande vid vägfrågors behandling.

Men enligt Kungl. Maj:ts förslag är det inte nog med att även de som icke alls utgöra vägskatt skulle ha rösträtt vid val av vägombud, utan de skulle också vara valbara såväl till ombud som till vägstyrelseledamöter. Antag då t. ex., att en vägstyrelse på fem ledamöter utses. Fem är ju maximisiffran enligt förslaget. Då skulle fyra ledamöter utses av vägstämman och den femte av länsstyrelsen. Det är ju åtminstone teoretiskt möjligt, vågar jag säga, att dessa fyra personer då skulle komma att utgöras av sådana, av vilka icke en enda hade betalt ett enda öre i vägskatt. Jag vill fråga, mina herrar, skulle det kunna anses lämpligt eller riktigt? För min del tillåter jag mig att bestrida detta.

Det är väl också en fördel med det föreliggande förslaget, att arrendatorerna få större möjlighet att utöva rösträtt. För närvarande är det ganska sällsynt, att de kunna göra detta, åtminstone i det län, jag tillhör.

Det är också en del andra saker, som jag antecknat här men som ha berörts av de föregående talarna. Jag skall inte upprepa vad de sagt, men det är en punkt, som det inte kan hjälpas, att även jag vill uppehålla mig vid ett ögonblick, ehuru den varit berörd förut, och det är att länsstyrelsen skall utse en ledamot av vägstyrelsen. Jag har icke någonting att invända emot den bestämmelsen, men att, som Kungl. Maj:t hade föreslagit, denne vägstyrelseledamot skulle få ett slags vetorätt, anser jag vara i högsta grad betänkligt. Det skulle gå så till, att om denne vägstyrelseledamot reserverade sig emot de övriga vägstyrelseledamöternas beslut, så skulle detta ärende gå till länsstyrelsen, och det skulle då inte bara prövas av länsstyrelsen, utan det skulle också avgöras av länsstyrelsen. Detta måste, som någon sagt förut, vara ett allt för stort ingrepp i den kommunala självstyrelsen. Man kan tänka sig, att det fallet inträffar på det första sammanträde, som vägstyrelsen har efter ett nyval, då val av ordförande och vice ordförande i vägstyrelsen skall äga rum, att fyra ledamöter äro eniga om att välja en viss person, medan den femte ledamoten, den av länsstyrelsen utsedde, kanske säger: »Nej, jag går inte med på att den personen väljes.» Då skulle den frågan gå till länsstyrelsen, som skulle avgöra, vilka som skulle bli ordförande och vice ordförande i vägstyrelsen. Det kan jag icke anse vara lämpligt. Det hade då naturligtvis varit lämpligare att bestämma, att länsstyrelsen skulle ha utsett ordförande och vice ordförande i vägstyrelsen. Den tanken var jag nog inställd på vid utskottsbehandlingen av detta förslag, men däremot kan jag icke vara med om den föreslagna vetorätten.

Vad beträffar vägdistriktens storlek har det ju från flera talare framhållits, att distriktet inte böra bli alltför stora, och jag kan i korthet instämma i den synpunkten. Jag hoppas också, att Kungl. Maj:t, och då närmast statsrådet

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

och chefen för kommunikationsdepartementet, skall se till att det blir en ur alla synpunkter lämplig indelning därvidlag. Det blir väl länsstyrelserna, som få göra upp förslag, men det kan ju tänkas, att deras förslag behöva granskas. I fråga om grunderna för vägskattens utgörande hyser jag samma synpunkter som de, som uttalats här av herr andre vice talmannen, men det har ju — jag höll på att säga på grund av omständigheternas makt — inte varit lönt att komma fram med ett yrkande därvidlag i år. Det är ju så, att riksdagen så sent som i fjol beslutade en ändring beträffande dessa grunder, och därför få vi väl nöja oss med de bestämmelser, som för närvarande gälla, ehuru det föreliggande förslaget naturligtvis i det avseendet inte är fullt rättvist gentemot vissa skattedragande.

Till slut skulle jag vilja säga, att jag inte riktigt kunde förstå min kamrat här på länsbanken, herr Lindhagen, då han i första delen av sitt anförande, om jag fattade honom rätt, så vackert ömmade för landsbygden men i senare delen av anförandet ställde sig, som jag tyckte, på städernas sida, när det nu gällde utgifter för vägväsendet.

Jag har, herr talman, inte något vidare att tillägga, men jag vill ännu en gång uttala den förhoppningen, att det föreliggande förslaget måtte vinna riksdagens bifall, och därför tillåter även jag mig att yrka bifall till de föredragna paragraferna.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Jag har i en motion hemställt om att de i propositionen föreslagna bestämmelserna om vägnämnd skola utgå, men det har utskottet icke funnit nödigt att biträda. Utskottet har icke heller funnit sig kunna biträda vad som av motionärer i andra kammaren yrkats beträffande sättet för vägnämndens tillsättande. Jag har i min motion också gjort ett yrkande angående vägstyrelsen och dess sammansättning, gående ut på, att Konungens befallningshavandes rätt att utse en ledamot skulle upphöra. I det avseendet har emellertid utskottet väsentligt förbättrat Kungl. Maj:ts förslag, och jag har, med de förbättringar som sålunda äro gjorda, icke så mycket att erinra utan är i denna punkten tämligen tillfredsställd, ehuru icke i fråga om vägnämnden.

Emellertid är det att beakta, att nu föreliggande förslag, såsom från flera håll redan har framhållits, blir ett *provisorium* — huvudfrågan är varken löst eller framflyttad mot sin lösning. Jag hyser, herr talman, den uppfattningen, att *provisoriet blir ett hinder för en rationell lösning av frågan om skattebördans fördelning*, och jag anser därför, att det vore klokare och riktigare att icke bifalla vare sig det kungl. förslaget eller utskottsförslaget.

I valet mellan utskottsförslaget och Kungl. Maj:ts förslag tvekar jag icke alls att gå på utskottsförslaget, men i valet mellan avslag och utskottets förslag, tillåter jag mig, herr talman, att yrka avslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på de nu föredragna paragraferna yrkats 1:o att desamma skulle godkännas; 2:o att kammaren skulle godkänna motsvarande paragrafer av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; samt 3:o att förslaget skulle avslås i dessa delar.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på paragrafernas godkännande enligt utskottets förslag vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wahlmark* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det under 2:o) här ovan upptagna yr-

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

kandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 7—12 och 17 §§ av särskilda utskottets förslag till lag om vägdistrikt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännas motsvarande paragrafer av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

1—6 och 13 §§.

Godkändes.

14 §.

Denna paragraf, som motsvarade 12 § i Kungl. Maj:ts förslag, lydde:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

Vägstämman utser varje år bland ombuden en ordförande och en vice ordförande för nästkommande kalenderår. Underrättelse om dessa val, med angivande av de valdas namn och postadress, skall ofördröjligen insändas till länsstyrelsen.

(i utskottets förslag:)

Vägstämman utser varje år bland ombuden en ordförande och en vice ordförande för nästkommande kalenderår. *Till dessa befattningar må dock kunna utses ledamot av vägstyrelsen, ändå att han icke är ombud.* Underrättelse om dessa val, med angivande av de valdas namn och postadress, skall ofördröjligen insändas till länsstyrelsen.

För året näst efter det, då val av ombud ägt rum, skall ordförandevallet hållas vid första vägstämman under året och ordförandeskapet intill dess utövas av den, som å föregående års sista ordinarie stämma därtill särskilt utsetts.

I den förut omnämnda, av herr *Wahlmark* m. fl. beträffande förevarande lagförslag avgivna reservationen hade vid berörda paragraf anförts:

»Enligt vår mening föreligga inga behov för införande av andra bestämmelser angående val av ordförande och vice ordförande i vägstämma än de som gälla för val av ordförande i landsting och borgerliga primärkommuner, varför vi hemställa om bifall till propositionen, 12 §.»

Herr **Wahlmark**: Herr talman! Beträffande denna paragraf hava reservationerna yttrat sig helt kort och sagt att »enligt vår mening föreligga inga behov för införande av andra bestämmelser angående val av ordförande och vice

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)
ordförande i vägstämma än de som gälla för val av ordförande i landsting och borgerliga primärkommuner». Utskottets tillägg till Kungl. Maj:ts förslag, att »till dessa befatningar» — ordförande och vice ordförande — »må dock kunna utses ledamot av vägstyrelsen, ändå att han icke är ombud», betraktar jag för min del såsom en inkompetensförklaring i förväg av de i enlighet med kammarens nyss fattade beslut särskilt kvalificerade personer, som skola utses till vägstämmoombud. En ståndpunkt, särskilt omfattad av denna kammare och som senast kommit till uttryck i motionerna om tiogradig röstskala, har ju varit, att besittandet av förmögenhet i hög grad kvalificerar för kommunalt uppdrag, och mottot har ju varit: ju större inkomst eller förmögenhet desto större kvalifikationer. De, som emellertid hava omfattat denna ståndpunkt, desavuera nu sig själva genom att kräva, att det nu diskuterade tillägget i lagen införes. På annat sätt kan man ju inte fatta detta. Det har ju visserligen sagts, att en motsvarighet finnes på annat område i våra kommunala författningar, men denna motsvarighet finnes endast på ett enda område, nämligen då det gäller lagen om församlingsstyrelse. Man kan till nöds förstå, att det kan vara nödvändigt för kyrkofullmäktige att ha en person, väl insatt i kyrkliga angelägenheter, som ordförande, och att en sådan person, kanske inte är till finnandes bland lekmännen, varför det kan vara lämpligt, att man utser en icke fullmäktig till ordförande. Här har emellertid utskottet gått ännu längre, i det att det vill, att inte blott ordföranden utan även vice ordföranden skall kunna utses bland icke ombud, vilket det icke finnes motsvarighet till i den nyssnämnda författningen. Det vore också litet egendomligt, om denne ordförande, trots det att han icke är ombud och icke enligt förslaget skall få rösträtt, ändock skulle få fälla avgörandet i händelse av lika röstetal. Det är ju givet, att det väl knappast kommer att förekomma lika röstetal efter de röstningsbestämmelser, som nu äro beslutade, men teoretiskt sett kan det i alla fall tänkas, att man kan komma till ett dylikt resultat, och i så fall skulle utslagsrösten tillfalla denne man, som icke är ombud i vägstämman.

Det har redan under principdebatten anförts tillräckligt för och emot detta utskottets förslag. För min del ställer jag mig på Kungl. Maj:ts förslags sida och ber således att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i den nu föredragna punkten.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Man har inom utskottet i denna punkt resonerat på det sättet att det är önskvärt, att vägstyrelsens ledamöter icke åtaga sig uppdraget att bliva vägstämmoombud och på så sätt bliva representanter för mera lokalt begränsade, mindre områden. Vi ha ansett, att det borde ordnas så, att vägstyrelsen stode över de lokala synpunkterna och hade överblick över och intresse för vägdistriktets område i dess helhet. Men det medför å andra sidan stora praktiska fördelar, om uppdraget som t. ex. ordförande i vägstyrelse kan förenas med uppdraget såsom ordförande i vägstämma. Det är ju inte fråga om så begränsade områden som t. ex. en kommun, utan det är många kommuner, som vägstyrelsen har att göra med, och vägstyrelsen skall bereda alla ärenden till stämman. Denna beredning skall ledas av vägstyrelsens ordförande. Det blir då en rent praktisk fördel, om det är samme man, som kan utfärda kungörelser och kallelser till vägstämmans sammankallande. Utskottet föreslår således en rent praktisk åtgärd, som inte alls är betydelselös även om man ser saken ur kostnadssynpunkt. Om det blir en särskild ordförande i vägstämman och en annan i vägstyrelsen, så medför ju detta att särskild ersättning beräknas till vägstäm-

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

mans ordförande, under det att, när det gäller vägstyrelsens ordförande, man kan kanske ålägga honom åtskilliga uppgifter utan att därför behöva höja hans arvode.

Det av utskottet föreslagna tillägget medför enbart fördelar ur praktisk synpunkt och inga olägenheter, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de där- under förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av den nu ifrågavarande paragrafen i enlighet med utskottets förslag samt vidare på godkännande av motsvarande paragraf av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

15, 16 och 18—61 §§.

Godkändes.

62 §.

Denna paragraf hade följande avfattning:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

Underställning såsom i 61 § sägs skall ske jämväl i fråga om vägstyrelses beslut, om:

Underställning såsom i 61 § sägs skall ske jämväl i fråga om vägstyrelses beslut, om beslutet avser:

a) beslutet avser upplåtande av vägarbete på entreprenad, såframt arbetet innefattar en väsentlig del av väghållningen å den vägsträcka, som detsamma avser;

a) upplåtande av vägarbete på entreprenad, såframt arbetet innefattar en väsentlig del av väghållningen å den vägsträcka, som detsamma avser; eller

b) beslutet avser tillsättande av befattningshavare för tillsyn å eller ledning av väghållningen; eller

b) tillsättande av vägmästare eller annan dylik befattningshavare för tillsyn å eller ledning av väghållningen.

c) den av länsstyrelsen utsedde ledamoten av vägstyrelsen låtit till protokollet anteckna från beslutet avvikande mening.

Vid prövning av sålunda underställt beslut äger länsstyrelsen förordna i saken efter ty provas lämpligast.

Över vägrad fastställelse må vägstyrelsen föra klagan hos Konungen.

I herr *Wahlmarks* m. fl. förenämnda reservation hade av angivna orsaker hemställts om bifall till Kungl. Maj:ts förslag beträffande 62 § med den ändring utskottet föreslagit i mom. b).

Herr **Wahlmark**: Herr talman! Beträffande denna vår reservation ber jag att få hänvisa till, att den står i bästa överensstämmelse med de vägsakkunnigas förslag. Därför har också vägsakkunnigas ordförande nyss yttrat att han för sin del står på samma ståndpunkt, och han har ju också avgivit en blank reservation till utskottsbetänkandet. De vägsakkunniga yttra bland annat, att vissa av vägstyrelsen fattade beslut skola underställas länsstyrelsen, därvid länsstyrelsen äger rätt att förordna på annat sätt än vägstyrelsen beslutat och att denna bestämmelse hör till de mer betydelsefulla förslagen i ändamål att stärka det allmänna inflytandet över vägväsendet. De sakkun-

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)
niga erinra därvid om, att medan för blott något tiotal år tillbaka medelsförvaltningen inom vägdistrikten huvudsakligen omfattade distriktens egna skattemedel, så ha numera genom successiva höjningar av statsanslagen statsverkets bidrag till väghållningen tagit sådan omfattning, att de av vägdistrikten förvaltade medlen till övervägande del utgöras av statsmedel. I betraktande härav framstår som ett betydande allmänt intresse, att statsverkets andel i väghållningskostnaderna i lämplig omfattning motsvaras av inflytande på vägmedlens användning. Denna förefintliga intressegemenskap har syntes de sakkunniga »väl motivera», att visst utrymme beredes för statligt inflytande inom vägstyrelserna och hos vägfullmäktige.

Det har härvidlag ansetts önskvärt, att detta inflytande kunnat göra sig gällande på ett tidigt stadium av vägärendenas behandling. Sålunda har, bland annat, föreslagits en direkt representation i vägstyrelsen genom att länsstyrelsen skulle äga rätt utse en ledamot jämte en suppleant i denna. Därest denne representant vid deltagandet i ett ärende haft avvikande mening mot ett beslut, skulle han vara skyldig att reservera sig mot detta. Protokollet skulle därefter insändas till länsstyrelsen.

Departementschefen har i stort sett varit av samma mening som de sakkunniga, men han har ändrat och mildrat förslaget dithän, att skyldighet icke skulle föreligga för länsstyrelsens representant att vid fall av skiljaktig mening från dennes sida mot övriga ledamöter anmäla reservation.

Man kan därför ha grundad anledning förmoda, att en reservation från länsstyrelseresrepresentantens sida kommer att höra till sällsyntheterna och att, därest en reservation någon gång skulle framkomma, det skulle förefinnas ytterst välgrundade skäl för en sådan ovanlig åtgärd.

Att under sådana omständigheter påstå, vilket skett i debatten, att förslaget är ett upprörande intrång på den kommunala självstyrelsens område, anser jag för min del vara — med förlov sagt — överord. Och för övrigt och till sist: slår inte majoriteten i utskottet sig själv på fingrarna med det påståendet? Den ena gången framhålles starkt, att de, som bära tungan för vägväsendet, och framför allt de, som bära den största tungan, de och endast de, skola ha något att säga till om! Men när det gäller den störste bidragsgivaren till vägväsendet — staten — då gäller icke den satsen. Då skall en väsentlig avvikelse från denna regel ske. Den begränsade kretsen av bidragsgivare till vägväsendet, d. v. s. de som kontinuerligt ha förmåga att lämna sina bidrag, skola äga rätt till bestämmandet om icke blott mindredelens användning utan även till den större delens — statens — utan behörigt inflytande från dennas sida.

Detta nya lagförslag innebär ju, att staten skall få ett väsentligt stärkt inflytande på vägväsendet. Detta är inte ett regeringens påfund. Det kan därför heller inte vara skäl i att på sätt utskottet föreslagit, neutralisera detta statens inflytande.

Kungl. Maj:ts förslag i denna paragraf bygger på de sakkunnigas förslag och är sakligt starkt motiverat. Ingen anledning finnes att frångå detsamma. Jag får därför, herr talman, yrka avslag på utskottets förslag och bifall till Kungl. Maj:ts, dock med den ändring utskottet föreslagit beträffande mom. b).

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Det är så långt ifrån att utskottets förslag beträffande förevarande paragraf, som den siste ärade talarrens sade, försvagar länsstyrelsernas möjlighet att övervaka vägväsendet, att det tvärtom kan sägas på viktiga punkter ytterligare stärka statsmakternas inflytande över vägmedlens användning. Men den form, som föreslagits i propositionen, saknar motstycke i vår kommunala lagstiftning. Den kan inte

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

åberopas från något annat område och den skulle, om den bleve beslutad, leda till konflikter mellan å ena sidan länsstyrelsen och vägstyrelsen och å andra sidan inom vägstyrelsen mellan vägstämmans valda ledamöter och länsstyrelsens representant.

I mitt första anförande redogjorde jag ju mycket ingående för detta, och jag skall nu icke upprepa alla de skäl och erinringar, som tala emot Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt utan hänvisa till vad jag i detta avseende tidigare yttrat.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

I herr Johan Bernhard Johanssons yttrande herrar *Tjällgren* och *Frändén*.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på godkännande av den under behandling varande paragrafen samt vidare på paragrafens godkännande med den lydelse, som förordats i den av herr *Wahlmark* m. fl. därom anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Wahlmark* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 62 § av särskilda utskottets förslag till lag om vägdistrikt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den lydelse, som förordats i den av herr *Wahlmark* m. fl. därom anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Wahlmark* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 44.

Aterstående delar av ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

Utskottets förslag till lag om allmänna vägar.

1—19 §§.

Godkändes.

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

20 §.

Denna paragraf var så lydande:

(i *Kungl. Maj:ts förslag*:)

Fråga om byggande av väg ankommer på länsstyrelsens prövning; dock må i stad väg, som enligt fastställd stadsplan, stomplan eller avstyckningsplan skall ingå i gata eller annan allmän plats, *omläggas eller förbättras* utan sådan prövning.

(i *utskottets förslag*:)

Fråga om byggande av väg ankommer på länsstyrelsens prövning; dock må i stad väg, som enligt fastställd stadsplan, stomplan eller avstyckningsplan skall ingå i gata eller annan allmän plats, *byggas* utan sådan prövning.

Vid förevarande paragraf hade reservation anförts av herrar *Wahlmark, Rosén, Nylander* och *Andersson* i Falkenberg, vilka ansett, att utskottets yttrande beträffande paragrafen bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade.

Herr Nylander: Herr talman! Det är endast i fråga om motiveringen till denna paragraf, som jag har något särskilt att säga. Jag förmodar, att föredragningsordningen är sådan, att ett yrkande i fråga om motiveringen bör framställas senare, och skulle så vara, ber jag att få vänta till dess.

Efter härmed slutad överläggning godkändes den nu föredragna paragrafen.

21—23 §§.

Godkändes.

24 §.

Denna paragraf lydde:

För ordnande av vinterväghållningen å landet skola, om vägstyrelsen så finner erforderligt, till snöploglag indelas lämpligt belägna och i övrigt tjänliga jordbruksfastigheter. Varje snöploglag skall därvid tilldelas viss vägsträcka med skyldighet för ploglaget att, i den mån vägstyrelsen så fordrar, därå fullgöra vinterväghållningen mot ersättning enligt vad nedan sägs.

Indelning till snöploglag skall ske så, att de fastigheter, som för ändamålet kunna anlitas, bliva i möjligaste mån lika därtill nyttjade samt att ploglags vägsträcka förläggas så nära ploglagets fastigheter som möjligt. Besvär, som enligt vad nu är sagt vilar å fastighet, åligger den, som brukar fastigheten.

Förslag till indelning av snöploglag uppgöres av vägstyrelsen. Sedan ägare och brukare av jordbruksfastigheter blivit å kommunalstämma hörda över förslaget, verkställer länsstyrelsen indelningen. Sådan indelning skall gälla tills vidare.

Herr Tjällgren: Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att framställa något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, men jag har velat få till protokollet antecknat, att jag inom utskottet yrkat avslag på bestämmelsen om införande av snöploglag, därför att jag anser, att det inte är riktigt överensstämmande med rättvisan, att man skall kunna ålägga vissa kategorier inom samhället att ovillkorligen fullgöra vinterväghållningen emot ersättning, som länsstyrelsen bestämmer. Jag har, herr talman, inte reserverat mig på

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

denna punkt och kommer som sagt inte att göra något särskilt yrkande, men jag har velat ha detta antecknat till protokollet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, godkändes förevarande paragraf.

25—29 §§.

Godkändes.

30 § första stycket första meningen.

Denna mening hade följande avfattning:

Utmed väg må ej på mindre avstånd än tolv meter eller, vad angår ödebygdsväg, nio meter från vägbanans mitt utan länsstyrelsens tillstånd uppföras byggnad eller förekomma upplag, stängsel eller dylik anordning, som hindrar vägens avvattning, skymmer utsikten över vägbanan eller eljest innebär fara för trafiksäkerheten.

Vid ifrågavarande paragraf hade reservationer avgivits av, utom annan,

1) herrar *Jeppsson* och *Jonsson*, vilka ansett, att första stycket, första meningen i paragrafen bort erhålla följande lydelse:

»Utmed väg må ej på mindre avstånd än *nio meter* från vägbanans mitt utan länsstyrelsens tillstånd uppföras byggnad eller förekomma upplag, stängsel eller dylik anordning, som hindrar vägens avvattning, skymmer utsikten över vägbanan eller eljest innebär fara för trafiksäkerheten.»

2) herrar *Rosén*, *Nylander* och *Andersson* i Falkenberg, vilka ansett, att berörda mening bort avfattas sålunda:

»Utmed väg må ej på mindre avstånd än tolv meter eller, vad angår ödebygdsväg, nio meter från vägbanans mitt utan länsstyrelsens tillstånd uppföras byggnad eller förekomma upplag, stängsel, *häck* eller dylik anordning, som hindrar vägens avvattning, skymmer utsikten över vägbanan eller eljest innebär fara för trafiksäkerheten.»

Herr **Jonsson**: Herr talman! 1929 års vägsakkunniga hade föreslagit, »att byggnad ej må uppföras på mindre avstånd från vägbanans mitt än 9 meter eller det avstånd, dock högst 15 meter, som länsstyrelsen på grund av särskilda skäl må hava bestämt och att utmed väg ej heller må på mindre avstånd än 9 meter från vägbanans mitt utan länsstyrelsens tillstånd förekomma upplag eller annan anordning, som hindrar vägens avvattning, skymmer utsikten över vägbanan eller eljest innebär fara för trafiksäkerheten.» Då särskilda utskottet detta oaktat beslutat föreslå, bland annat, att denna bredd av 9 meter utökas till 12, har herr *Jeppsson* i andra kammaren och jag icke kunnat i utskottet vara med om detta förslag utan reserverat oss mot detsamma. Vi ha ansett, att första stycket i 30 § av lag om allmänna vägar bort erhålla den lydelse, som vi angivit uti reservationen, och som jag icke anser nödvändigt att uppläsa, då kammarens ledamöter säkert själva läst densamma.

För min del tror jag icke, att trafiksäkerheten äventyras så mycket mera, om en byggnad, ett upplag eller dylikt ligger på 9 meters avstånd från vägen än om den ligger 12 meter därifrån, utan trafiksäkerheten beror säkert på den, som sitter vid ratten. Erfarenheten visar väl knappast heller, att bilolyckorna på de rakare och finare eller bredare vägarna äro färre än på de smala. Det förefaller snarare, som om motorförarna då de befinna sig på de breda och

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

bästa vägarna frestas att hålla alltför hög fart och därför vid den minsta vägrök eller annat obetydligt hinder tappa herraväldet över maskinen och hamna på sidan om vägen, ehuru varken någon byggnad eller något upplag skymt utsikten. Man har icke enligt min mening rätt att för bilisternas skull alltför mycket åsidosätta markägarnas berättigade intressen. Det kan bli stora kostnader och olägenheter för en tomtägare, därest hans kanske redan förut snäva tomtområde minskas med till exempel 3 meter, i synnerhet om minskningen sker på bredden av området. Det kan också möta svårighet för honom att få plats för nödiga byggnader eller också kan det bli omöjligt att placera dessa på ett praktiskt och lämpligt sätt. Det kan härigenom också bli omöjligt för tomtägaren att erhålla en gårdsplan, som är hyggligt formad, eller att få en liten trädgård, om utrymmet därför redan förut är mycket knappt. Beträffande upplagen utmed vägarna är det ju nu så, att dessa läggas huru som helst, ofta ända in till vägen och kanske till och med på själva vägen eller i diket, vilket förhållande är i högsta grad olämpligt och inte bör få förekomma. Men det är ju givet, att ju längre dessa upplag måste läggas från vägen, desto arbetsammare och besvärligare blir det för vederbörande vid de omlastningar, som måste företagas. I mina trakter förekommer det ofta, att vederbörande kör fram exempelvis tio famnar ved till vägen. Detta upplag måste sommartid fraktas vidare på landsvägen till de ställen, där veden kan försäljas, såsom städer, köpingar eller större samhällen, och det är då klart, att om man skall bära upp denna ved från ett längre bort beläget upplag vid sidan av vägen och lasta veden på en lastbil eller kärria, desto mera besvär måste det bli.

Jag anser således, att genom de anordningar, som måste bli följden, om reservationen antages av riksdagen, någon större fara för trafiksäkerheten icke skulle uppstå. Däremot tror jag, att ännu större områden av död mark på ömse sidor om vägarna och vid vägkorsningarna skulle onödigt inkräkta på markägarnas rätt, och därför synes det mig, som om reservanterna vore på rätt väg härvidlag, och i alla händelser kan väl ingen påstå, att vi befinna oss på den *breda vägen*.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr **Rosén**: Herr talman! I förevarande paragraf äro de huvudsakliga föreskrifterna rörande trafiksäkerheten intagna. Här förekomma alltså en del bestämmelser, som skola medverka till att man erhåller fri sikt, särskilt vid vägkorsningar. I paragrafen uppräknas en del föremål, vilka icke få finnas utmed vägarna, i den mån de hindra sådan fri sikt, nämligen byggnader, upplag och stängsel. Emellertid är det ju så, att de allra vanligaste föremål, som förekomma vid vägarna och som äro allra mest hinderliga för den fria sikten, äro täta och höga häckar. Dessa hava dock icke blivit uppmärksammade vid lagparagrafens avfattande. De utgöra ofta dödsfallor i långt högre grad än hus och upplag och äro verkligt farliga trafik hinder. Denna trafikfara har nu, anmärkningsvärt nog, inte uppmärksamats under det förberedande arbetet på förevarande lag. Utskottet vill tydligen låta häckar falla under beteckningen »trääd och buskar» varom stadgas i 33 §, men jag vill då påpeka, att för tillämpning av 33 § förutsättes en särskild procedur genom vägnämnden, och det blir en besvärlig historia att sätta i gång vägnämnden vid varje tillfälle, då sådana olägenheter skola undanskaffas. Faran för ett obehörigt hänsynstagande kan heller icke anses utesluten. Man kanske invänder, att ett intagande i lagen av förbud mot häckar vid vägarna skulle innebära ett alltför skarpt ingripande i den enskildes rätt att styra och ställa på sin ägandes mark. Men i så fall vill jag hänvisa till motiveringen för 30 § på sid. 20 i utskottets utlåtande, där det heter: »Vidare må på-

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

pekas, att förbudet mot upplag m. m. avser endast sådan anordning, som 'hindrar vägens avvattning, skymmer utsikten över vägbanan eller eljest innebär fara för trafiksäkerheten'.» Denna bestämmelse avser givetvis även häckar, för den händelse dessa skulle inkomma i lagtexten, och således blir det endast fråga om sådana föremål, häckar däri inbegripna, som bl. a. skymma utsikten. Inte heller skulle följden bli, att markägare genom en sådan bestämmelses införande i lagen bleve skyldig att nedhugga exempelvis en sådan häck, som besitter traditionsvärde eller särskilt skönhetsvärde eller av andra skäl anses vara värd av bibehållas. I 71 § av föreliggande lagförslag stadgas nämligen: »Upplag eller annan anordning, som skulle komma att falla under förbud enligt 30 §, må, om anordningen lagligen tillkommit före 1934 års utgång, förbliva orubbad.» etc. Det är således överhuvud taget icke fråga om att här införa ett generellt förbud mot häckars förekomst vid våra vägar utan endast fråga om ett förbud mot uppdragning av sådana häckar, som utgöra hinder för den fria sikten speciellt vid vägkorsningar, och som därigenom komma att utgöra uppenbara och mycket allvarliga trafikfallor.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den med nr 5) betecknade reservation, som återfinnes på sid. 82 i utskottets utlåtande, och som skiljer sig från utskottets förslag så till vida, att ordet »häck» inskjutits bland där uppräknade föremål.

Herr Nylander: Herr talman! Det var herr Jonsson i Lycksele, som genom sitt anförande uppkallat mig att säga några ord om det fria avståndet utefter de allmänna vägarna. Jag anser denna fråga vara synnerligen allvarlig, då jag menar, att det är en för hela trafiken särdeles viktig säkerhetsfråga, som vi här kommit in på. Utskottet har ju i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag gått in för ett fritt avstånd av 12 meter åt vardera sidan, räknat från vägens mitt. Jag tror, att om man i lugn och ro tänker över, vad detta innebär, skall man också komma till slutsatsen, att det är för tillgodoseende av trafiksäkerheten synnerligen väl motiverat, att det fria området håller minst detta mått. Om vi vidare ha en krokig och slingrande väg, och från båda hållen mäta ut ett sådant avstånd från vägens mitt, och det sedan uppkommer förslag om att rätta och bredda vägen, har man en viss möjlighet att inom detta fria bälte på 24 meter kunna få fram en förstklassig väg utan att behöva rasera byggnader och andra mera värdefulla anläggningar, som kunna finnas inom detta område. Jag anser för den skull, att det är mycket viktigt att reservera ett så stort avstånd som skäligen kan tänkas för detta ändamål, och någon anledning till att nu begränsa avståndet till 9 meter på båda sidor om vägen i enlighet med herr Jonssons förslag kan jag inte finna föreligga. Hans argumentering gick ju delvis ut på, att det skulle kunna vara svårt att finna lämpliga byggnadsplatser, om man tager ut så stort fritt område som motsvaras av 12 meters avstånd från vägen. Jag undrar, herr Jonsson: är det något nöje, att vederbörande utefter våra allmänna vägar anlägga hus så nära intill vägen som vare sig 12 eller 9 meter? Jag skulle tro, att den, som vill uppföra nybyggnad särskilt vid någon mera trafikerad väg, också gärna vill lägga sitt hus på längre avstånd ifrån vägen. Denna uppfattning, att man skall lägga en byggnad alldeles intill vägen, representerar väl en i stora delar av landet övervunnen ståndpunkt.

Vad jag förstod, att herr Jonsson särskilt syftade på, var den omständigheten, att det skulle kunna bli någon mera värdefull tomtmark, som ägaren genom denna bestämmelse inte kunde utnyttja. Jag vill i anledning därav påpeka, att i 32 §, som vi sedan komma till, och som gäller bland annat tillämpningen av 30 § säges klart ifrån: »Vad i 30 och 31 §§ är stadgat äger

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)
icke tillämpning i fråga om bebyggande av område, för vilket stadsplan, stomplan, byggnadsplan eller avstyckningsplan fastställts.» Om således på något håll på landsbygden uppstått tätare bebyggelse, får man ju i allmänhet förutsätta, att denna bebyggelse blivit reglerad genom en plan av något av dessa uppräknade slag, och att det då också blivit klart bestämt, hur husen få ligga i förhållande till vägen. Man torde därför inte kunna tala om att genom bestämmelsen i 30 § någon tomtmark i detta ords vanliga mening skulle komma att spolieras, utan tydligt är, att genom den begränsning, som är given i 32 §, kommer 30 § att endast gälla för landsbygden i egentlig mening, och där är väl i alla fall, herr Jonsson, marken invid vägen inte så utomordentligt värdefull, att man inte kan hålla undan en byggnad eller ett upplag ytterligare dessa 3 meter, som utskottets majoritet föreslår. Jag vill också erinra därom, att utskottet i sin motivering till denna paragraf gått reservanternas synpunkter ganska långt tillmötes, då utskottet säger: »Framhållas må, att länsstyrelsens tillstånd exempelvis till upplags anordnande kan innebära ett generellt medgivande beträffande viss väg eller vägsträcka. Vidare må påpekas, att förbudet mot upplag m. m. avser endast sådan anordning, som 'hindrar vägens avvattning, skymmer utsikten över vägbanan eller eljest innebär fara för trafiksäkerheten'. Ett på mindre avstånd än 12 meter från vägbanans mitt anordnat upplag å ställe, där vägen är rak och icke korsar annan trafikled, kommer alltså icke att falla under nu ifrågavarande förbud, såvida vägens avvattning icke genom upplaget hindras.» Jag tror, herr Jonsson, att man genom dessa bestämmelser gått alla skäligen intressen tillmötes, och att riksdagen gör en god gärning, om den tager detta fria avstånd av 12 meter.

Beträffande det yrkande, som här är gjort av herr Rosén, vill jag säga, att det för mig varit en alldeles naturlig sak att antaga, att även en häck skulle ingå i de anordningar, som uppräknas i 30 §. Där talas ju om »upplag, stängsel eller dylik anordning». Ett stängsel utgöres ju ofta av en häck — denna användes ju i många fall som stängsel —, och därför är det kanske helt onödigt att tala om »häck» såsom särskild anläggning. Men vi reservanter ha härigenom velat ge uttryck åt den meningen, att det vore behöfligt med ett förtydligande eller en komplettering av paragrafen i detta fall. Jag tror emellertid inte, att det har så stor betydelse, vare sig reservationen bifalles eller avslås, ty jag vill i alla händelser utläsa stadgandet så, att då man säger »stängsel eller dylik anordning», har man redan inkluderat denna nu omtalade häck.

Jag ber, herr talman, att beträffande avståndet 12 meter få yrka bifall till utskottets hemställan, och i övrigt vill jag förena mig med herr Rosén i hans yrkande beträffande häcken.

Herr Sederholm: Vad beträffar herr Jonssons yrkande, så överensstämmer det ju egentligen med vägsakkunnigas förslag, och det kunde kanske anses naturligt, att jag skulle biträda detta. Jag vill emellertid meddela, att vägsakkunniga byggde sina siffror i det avseendet på 1920 års vägsakkunniga, som stannade vid att föreslå 9 meter. Det är naturligtvis omöjligt att med någon auktoritet säga att 9 meter är det rätta, eller att 12 meter, eller 15 meter är det, ty det är beroende på hur förhållandena äro på de platser, där vägen går fram och i vilket skick den är och vilken trafik den har, och därför är det ju kanske rätt godtyckligt, när man tager en viss siffra. Men nu ha de auktoriteter, som blivit hörda i ärendet, yrkat på denna siffra, 12 meter, såsom den normgivande i denna lagstiftning, och då har utskottet och även jag velat biträda samma siffra. Jag vill starkt understryka, att om särskilda

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

förhållanden påkalla ett kortare avstånd, kan ju detta beviljas av länsstyrelsen, och då kan vederbörande få ha sina anläggningar på dessa kortare avstånd, vare sig det gäller byggnader, upplag eller annat dylikt. Det är därför som man måste säga, att denna bestämmelse inte har någon så farlig innebörd, även om siffran skulle kunna synas något hög, ty en sakprövning kan ju ske för varje särskilt fall, då en ägare påyrkar att få ha en anläggning på kortare avstånd, och jag är övertygad om, att det från länsstyrelsernas sida kommer att visas allt beaktande av de enskildas intressen, som kunna vara befogade.

Vad herr Roséns yttrande och yrkande beträffar, så var ju hans yttrande fullkomligt ohörbart från bänkarna omkring talmansplatsen, och därför kan jag inte grunda mitt bemötande på annat än vad jag förmodar att han sade, vilket väl överensstämmer med vad han anförde i utskottet. Herr Nylander har ju också motiverat sin ståndpunkt och tillkännagivit sin anslutning till detta yrkande. Jag får då säga, vad häcken angår, att man inte får anbringa en häck inom ett avstånd av 12 meter, såvitt den är till något hinder för sikten eller för vägens avvattning eller eljest innebär fara för trafiksäkerheten. Om en trädgårdsägare planterar en häck inom 12 metersgränsen och håller den så låg, att den inte utgör något sådant hinder, får han ha den kvar, men om han låter den växa så hög, att den hindrar sikten, inträffar det förhållande, som omtalas i 33 §. Där stadgas, att om det finnes träd eller buske, som hindrar den fria sikten, får vägnämnden påkalla borttagande av sådant träd eller buske, och detsamma gäller en dylik häck. Uppkommer då avsevärd skada för häckens ägare, kan han få ersättning, annars får han finna sig i att den borttages ändå. Man tillämpar alltså 33 §, därest häcken växer upp och blir så hög, att den skymmer sikten, men däremot får det finnas häck, då den inte bereder sådana olägenheter.

Alla dessa synpunkter bli säkert bäst tillgodosedda genom att man låter 30 § behålla den ordalydelse, som den har i utskottets förslag. Det står ju här »eller dylik anordning». Man skulle kanske kunna ha sagt: »spaljéträd eller sådant», men inte kan man uppräknat allt, utan ett par saker ha angivits såsom exempel, och sedermera få andra dylika anordningar jämföras med dem. Jag får för övrigt understryka, att 30 och 33 §§ i denna del böra tillämpas tillsammans med varandra.

Jag hoppas, att jag nu har bemött herr Roséns motivering — jag är inte säker på det, men jag hoppas det. I varje fall ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag oförändrat i den föredragna punkten.

Herr Rosén: Herr talman! Jag skall be att få vitsorda, att utskottets ärade ordförande rätt uppfattat mitt yttrande och yrkande. Utskottets ordförande säger, att markägare inte har rättighet att låta en häck växa så hög, att den blir till hinder för den fria sikten. Men för att beivra detta måste 33 § sättas i verkställighet, och jag har ansett att det borde vara onödigt med denna procedur. Om för övrigt häck är underförstått i paragrafens nuvarande avfattning, borde detta vara gällande även för hus, upplag och stängsel. Vi skulle således kunna inskränka oss till att i lagtexten endast intaga orden »föremål, som utgöra hinder för den fria sikten». Man har naturligtvis räknat upp vissa av dessa föremål, emedan man ansett, att dessa föremål, hus, upplag och stängsel, innebära speciella trafikfaror. Det är just ur den synpunkten som jag ansett, att ordet häck borde komma med, eftersom häcken, när den är högväxt, utgör den allra största trafikfaran, vilket envar bilförare, som kört på våra landsvägar, mycket väl har reda på.

Emellertid ber jag att få taga fasta på utskottsordförandens förklaring, att

Lagförslag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

häck även skall anses ingå i de föremål, som enligt lag böra vara förbjudna, och jag hoppas alltså, även om kammaren inte bifaller reservationen, att vad som här blivit sagt måtte tjäna till någon nytta vid lagens tillämpning.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att i avseende på den under behandling varande meningen yrkats 1:o) att densamma skulle godkännas enligt utskottets förslag; 2:o) att berörda mening skulle godkännas med den ändring, som förordats i den av herrar Jeppsson och Jonsson därom anförda reservationen; samt 3:o), av herr *Rosén*, att samma mening skulle godkännas med den lydelse, den erhållit i den av honom m. fl. vid ifrågavarande paragraf anförda reservationen.

Herr förste vice talmannen anförde vidare, att när herr *Roséns* yrkande skilde sig från utskottets förslag i nu förevarande del allenast därutinnan, att näst efter ordet »stängsel» skulle tilläggas ordet »häck», samt detta tillägg kunde göras, oberoende av vilketdera av de båda övriga yrkandena, som vunne kammarens bifall, frågan om det av herr *Rosén* påyrkade tillägget komme att först upptagas till behandling.

Sedermera gjordes i enlighet härmed propositioner, först på bifall till herr *Roséns* yrkande om tillägg av ordet »häck» samt vidare på avslag därå; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Därefter gjordes propositioner enligt de under 1:o) och 2:o) här ovan angivna yrkandena; och förklarades propositionen på bifall till det under 1:o) upptagna yrkandet vara med övervägande ja besvarad.

Aterstående delar av förevarande lagförslag.

Godkändes.

Det under 3) upptagna förslaget till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 13 juni 1919 (nr 287) om ödebygdsvägar.

Herr **Nylander**: Herr talman! På grund av ett missförstånd från min sida beträffande föredragningsordningen hade jag väntat, att motiveringen här skulle ha gjorts till föremål för särskild behandling. Då så icke skett, är jag nu icke i tillfälle att framställa det yrkande, som jag förebådat tidigare i dag, nämligen beträffande motiveringen till 20 §, där jag velat yrka bifall till den av herr *Wahlmark* m. fl. avgivna reservationen.

Jag förstår, herr talman, att jag icke nu kan framställa detta yrkande, men jag har velat till protokollet få antecknat att jag, därest föredragningsordningen varit den jag antog, skulle ha framställt yrkande därom.

Efter härmed slutad överläggning godkändes ifrågavarande lagförslag.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut i avseende å lagförslagen.

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning av särskilda utskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 24 § lagen den 25 juni 1909 (nr 57 s. 2) om arrende av viss jord å landet i Norrland och vissa delar av Svealand, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion, I: 29, om utredning och förslag angående tillverkning och avsättning av vin av svenska frukter och bär.

I en inom riksdagens första kammare väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 29, hade herr *Ehrnberg* m. fl. hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att en allsidig utredning måtte komma till stånd rörande tillverkning och avsättning av vin av svenska frukter och bär, varvid såväl frågan om rationella försäljningsförhållanden som behovet av en genom statens försorg inrättad försöksstation för tillverkning av svenskt vin i möjligaste mån borde beaktas, samt att därefter för riksdagen måtte framläggas de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att ifrågavarande motion, I: 29, icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr Ehrnberg: Herr talman! Utskottets förevarande betänkande utmynnar, såsom vi hörde, i en hemställan, att den i betänkandet behandlade motionen icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda. Denna utskottets negativa inställning är, synes det mig, endast skenbart negativ, då utskottets hemställan är bunden samman med ett uttalande om utskottets livliga intresse för förbättrat tillgodogörande av svensk frukt och svenska bär, vilket, såsom utskottet också riktigt återgiver på ett annat ställe i betänkandet, utgör det oomtvistliga huvudsyftet med den förevarande motionen.

Utskottets självdeklarerade stora intresse har också givit sig tillkänna däri att utskottet, ehuru det med säkerhet redan från början varit av den uppfattningen, att det på grund av formella skäl icke kunde biträda motionen, dock i alla fall åvägabragt en omfattande utredning i ämnet. Jag skall icke i frågans nuvarande läge trötta kammaren med att något närmare redogöra för denna omfattande utredning, men vill dock ändå meddela att av betänkandet framgår, att det inom finansdepartementet redan är igångsatt en ingående utredning rörande den inhemska vintillverkningens ordnande.

I betänkandet har också influerat ett yttrande från lantbruksstyrelsen, däri styrelsen på ett synnerligen belysande sätt redogör för de olika sätt, varpå inom andra länder i Europa tillvaratagandet av inhemska frukt och inhemska bär ombesörjes, och huruledes också enligt lantbruksstyrelsens förmenande tillvaratagandet av inhemska frukter och inhemska bär lämpligast bör ske inom vårt land. Lantbruksstyrelsen avslutar sitt yttrande på följande sätt: »Då här ovan berörda frågor — vintillverkning och försäljning och distribution av vin, råsaft- och läskedryckstillverkning — icke torde kunna lösas isolerad var för sig och även sammanhängande med frågan om tillverkning av sötade safter, allt åsyftande rationellt tillgodogörande av den del av frukt- och bärproduktionen, som icke kan på ändamålsenligt sätt avsättas i färskt tillstånd, finner sig lantbruksstyrelsen böra förordad allsidig utredning med hänsynstagande till av styrelsen här ovan anförda synpunkter.»

Andra tillfälliga utskottet har, såvitt jag förstår, anslutit sig till lantbruksstyrelsens uttalande, och stödjande sig därpå har också utskottet uttryckligen

*Om vintill-
verkning av
svenska fruk-
ter och bär
m. m.*

Om vintillverkning av svenska frukter och bär m. m. (Forts.)
förlärat, att därest motionärernas hemställan givits en vidare ram skulle utskottet med tillfredsställelse givit sin anslutning därtill. Vid detta förhållande, och då ett par likartade motioner inom andra kammaren vunnit samma välvilliga anslutning från det utskott, där de behandlats, vågar jag göra en vördsam hemställan till regeringen, att regeringen, utan att avvakta en direkt framställning därom från riksdagen, måtte anse sig oförhindrad att utvidga ramen för den redan igångsatta utredningen inom finansdepartementet och låta denna utredning omfatta alla de synpunkter, som beröras i lantbruksstyrelsens förenämnda yttrande. Skulle emellertid mot förmodan denna vädjan förklunga ohörd vilja motionärerna med tacksamhet emottaga det »välkomna åter», som man kan utläsa ur utskottets betänkande.

Jag har, herr talman, icke något yrkande att framställa, utan vill endast uttala motionärernas tacksamhet till utskottet för den välvilliga behandling, som motionen där fått röna.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 65, angående vissa i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning i vad angår jordbruksärenden gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att 1) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över jordbruksärenden den 3 januari 1934 tillstyrkt ändring i bestämmelserna angående statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet; 2) såsom kapitalökning för arbetarsmåbrukslånefonden anvisa för budgetåret 1934/1935 ett reservationsanslag av 8,000,000 kronor.

I två inom riksdagen väckta till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 68 av herr *Gustafsson, Per*, m. fl. och II: 136 av herr *Andersson* i Ovanmyra m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av 9 § i kungörelsen om arbetarsmåbruksstatslån, att innehållet finge i huvudsak följande lydelse:

»Arbetarsmåbrukslån — — — annan verksamhet. Medelst lånet bör *helst* nytt jordbruk bildas, dock må, där möjligheterna till nybildning äro begränsade eller eljest särskilda omständigheter föreligga, även förvärv av redan befintliga jordbruk kunna ske.

Arbetarsmåbrukslån — — — sägs.»

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning samt med avslag å motionerna I: 68 och II: 136

1) godkänna av departementschefen i berörda statsrådsprotokoll tillstyrkt ändring i bestämmelserna angående statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet;

2) såsom kapitalökning för arbetarsmåbrukslånefonden anvisa för budgetåret 1934/1935 ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor.

Ang. den statsunderstödda arbetarsmåbruksverksamheten. (Forts.)

Reservation hade avgivits av herrar *Sederholm, Gabrielsson, Fritiof Gustafson, Hedlund* i Häste och *Gustafson* i Kasenberg, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan,

a) att Kungl. Maj:ts framställning under punkt 1) ävensom motionerna I: 68 och II: 136 icke måtte vinna riksdagens bifall;

b) att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts proposition i övrigt såsom kapitalökning för arbetarsmåbrukslånefonden anvisa för budgetåret 1934/1935 ett reservationsanslag av 4,000,000 kronor.

Herr **Sederholm**: Herr talman! Denna fond, arbetarsmåbrukslånefonden, är ju en ny fond för en ny verksamhet, till vilken riksdagen år 1933 för första gången beviljade ett anslag på 2.5 miljoner kronor. Den avsåg att bereda möjlighet för arbetare, som huvudsakligen hade annat arbete, såsom skogsarbetare eller industriarbetare, att förvärva egna småbruk, så att de kunde få mjölk, potatis och något spannmål av egen produktion och på det viset göras mer besuttna. Särskilt inom de norrländska länen ansågs beredandet av en sådan möjlighet önskvärd, och villkoren sattes också synnerligen gynnsamma med bl. a. 30 års räntefrihet på den oamorterade delen av lånet och dessutom i vissa fall även kontanta bidrag.

Denna verksamhet har nu satts i gång. Den erbjuder naturligen oerhört mycket fördelaktigare villkor än den statliga egnahemslånerörelsen — den innebär praktiskt taget genom räntefriheten under så lång tid, att låntagarna få sina egendomar till skänks eller åtminstone för en mycket billig penning. Det har följaktligen uppstått en mycket stark efterfrågan på dessa lån, och det föreligger ansökningar på mellan 11 och 12 miljoner kronor.

Detta har nu föranlett Kungl. Maj:t dels att på tilläggsstat påyrka ett anslag av 5 miljoner kronor utöver de 2.5, som redan äro beviljade — detta förslag föreligger dock icke till behandling i denna punkt — och dels att dessutom begära ett anslag av 8 miljoner kronor för nästa budgetår. Det är sistnämnda fråga, som nu föreligger till behandling.

Med avseende på lagens tillämpningsområde har det hittills endast varit i de norrländska länen och vissa socknar i norra Värmland och Dalarna, inom vilka verksamheten skulle bedrivas. Nu har emellertid Kungl. Maj:t föreslagit, att den skulle utsträckas över hela riket, och på grund av den ökade anslutning, som man av detta skäl kunde vänta, skulle det behövas en summa av 8 miljoner kronor. Utskottets majoritet har förordat utsträckningen till hela riket, men menar att verksamheten under detta budgetår inte kan hinna komma så i gång, att det skall behövas mer än 5 miljoner kronor. Utskottet förutsätter dock att Kungl. Maj:t, om verksamheten verkligen skulle få det raska realiserande, som Kungl. Maj:t förutsatt, ändå skall kunna betala ut ett belopp på upp till 8 miljoner kronor.

Jag och mina medreservanter mena å andra sidan, att det när det gäller denna nya verksamhet, som egentligen kommit till för de norrländska förhållandena, är för tidigt att nu, efter endast några månaders erfarenhet, utvidga den till att gälla för hela riket. Lagen har ju nämligen ännu icke varit i kraft under ett år. Dels har det icke kunnat påvisas något behov därav inom övriga delar av riket, dels bjuder det oss emot att på detta sätt rusa i väg. Man borde vara en smula återhållsam innan man vunnit större erfarenhet.

Vidare vill jag starkt understryka att genom den låneverksamhet, som här erbjödes och som ställer sig betydligt gynnsammare än egnahemslåneverksamheten, blir det också en konkurrens mellan dessa båda låne- och understödsformer. Jag tror att det hos många egnahemslåntagare till och med kommer

Ang. den statsunderstödda arbetarsmåbruksverksamheten. (Forts.)
att visa sig en iver att komma ifrån sina egnahemslån. I varje fall tror jag, att det kommer att yppa sig en strävan att icke anlita denna låneform, som ställer sig betydligt dyrbarare. Man kommer i stället att söka sig till arbetarsmåbrukslånefonden i alla de fall, där den formellt kan vinna tillämpning.

Slutligen vill jag stryka under, att det svåra budgetära läget, vilket ideligen framgår när vi behandla Kungl. Maj:ts propositioner med avseende på den ordinarie staten, kräver stor sparsamhet och omsikt för att åtminstone tillnärmelsevis kunna upprätthålla jämvikten. Men när man kommer in på låne-medel är den synpunkten fullkomligt bortblåst. Då talar man inte längre om det svåra finansiella läget. Där finns den statliga krediten, och då kan man gärna rusa i väg. Man måste dock ha klart för sig, att det är samma riksbudget det gäller, och att samma medborgare skola betala det hela, det må nu ske i form av räntor och amorteringar på lån eller i form av direkta skatter.

Jag och mina medreservanter ha därför velat stanna vid den försiktigare linjen, nämligen att icke förorda bifall till Kungl. Maj:ts förslag och att föreslå att det belopp, som av utskottsmajoriteten föreslås till nominellt 5 miljoner men i realiteten till 8 miljoner, måtte nedsättas till 4 miljoner. Min övertygelse är, att om man utsträcker denna verksamhet till hela landet komma säkerligen inte ens de 8 miljonerna att räcka för nästa budgetår, utan vi få bereda oss på att på tilläggsstat få ett betydande belopp även nästa år. Vi komma då på ett par år upp till en utlåning från denna fond, som närmar sig det belopp, 14 à 15 miljoner kronor, som nu utgår till egnahemslånerörelsen.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört ber jag, herr talman, att yrka bifall till den under punkt 3 i utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Andersson, Elof: Herr talman! Utskottets ärade vice ordförande opponerade sig mot två saker i det här föreliggande förslaget. För det första anser han, att intet behov föreligger för ett utsträckande av den kungl. kungörelsens giltighetsområde till hela riket. Man borde enligt hans förmenande kunna nöja sig med det område, som förra årets riksdag bestämde för kungörelsens tillämplighet. Jag vill för min del anmäla en gentemot vice ordföranden avvikande mening. Jag kan inte finna någon rättvisa i att personer, boende inom andra delar av landet än Norrland och vissa delar av Dalarna och Värmland, inte skola ha samma rätt att söka arbetarsmåbrukslån som de norrut boende. Varför kan inte en arbetare i Småland eller Bohuslän eller västra Värmland eller Dalsland, eller varhelst han bor, kunna få samma förmåner som de norrländska skogsarbetarna och de med dem likställda?

Vidare anförde den ärade talaren som ett andra skäl för ett avslag på Kungl. Maj:ts proposition, att denna nya form för egnahemslån — om man nu kan kalla den så — skulle så väsentligt konkurrera med de egentliga egnahemslånen, att det skulle skada denna sistnämnda rörelse. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att det här egentligen är fråga om en annan kategori av arbetare än dem, som i regel få statslån från egnahemslånefonden. Från egnahemslånefonden skall, som bekant, utlämnas egnahemslån för jordbrukslägenheter och för bostadslägenheter. Jordbrukslägenheterna äro avsedda för personer, som helt eller huvudsakligen skola ha sin bärgning av jordbruket. Bostadslånen äro avsedda för dem, som helt ha sin bärgning av ett stadigvarande arbete, som de ha året om. De som erhålla arbetarsmåbrukslån äro däremot personer, som ha arbete endast viss del av året, halva året eller kanske bara fem månader, såsom fallet är uppe i skogsdistrikten, men som under den övriga tiden inte ha något bestämt arbete. Dessa behöva ha något stöd vid sidan av sitt förvärvsarbete. Sociala jordutredningen, som tidigare behandlat denna

Ang. den statsunderstödda arbetarsmåbruksverksamheten. (Forts.) fråga och kommit fram med förslaget till arbetarsmåbrukslånen gjorde på sin tid en undersökning under en resa i sydligaste delarna av Norrland. Det visade sig, att även under det svåra året 1931 hade de familjer, som haft förmånen att kunna bruka ett litet jordbruk med en eller två kor och där man kunnat odla en smula jordbruksprodukter som hjälp till familjens uppehälle, i regel klarat sig utan fattigvårdens mellankomst. Däremot hade ett stort antal andra familjeförsörjare, som endast haft arbete fem eller sex månader under året, men i övrigt varit arbetslösa, kommit att ligga fattigvården till last.

Det visade sig också vid de undersökningar, som de sakkunniga gjorde där uppe, att kommunerna voro mycket intresserade av denna verksamhet — alltså icke endast arbetarna, vilka självfallet måste vara intresserade, utan kommunernas ledande män och även representanter för arbetsgivarna, i detta fall i stort sett skogsbolagen.

Man kan invända att det ju är klart, att kommunerna skola vara intresserade av att få så mycket statshjälp. Man måste emellertid å andra sidan betänka, att de kommuner, som anlita denna verksamhet, under de första fem åren, alltså under tiden innan lånet skall amorteras, äro helt ansvariga för alla de förluster, som kunna uppstå. Efter amorteringstidens inträde, eller från och med sjätte året och i fortsättningen, äro kommunerna ansvariga för en fjärdedel av de förluster, som kunna uppstå. Följaktligen gå kommunerna ingalunda fria från sitt ansvar. Man kan väl därför förutsätta, att kommunerna med största omsorg välja klientelet när det gäller dessa lån.

Jag kan meddela kammaren, att för närvarande är det 233 kommuner inom det område, där den kungl. kungörelsen äger tillämplighet, som ha anmält sig såsom intresserade för denna anordning, och av dessa 206, som ha sökt arbetarsmåbruksstatslån. Det är inte så förfärligt många kommuner kvar inom tillämplighetsområdet, som icke anmält sitt intresse.

I stort sett kan man säga att den omständigheten, att verksamheten på ett år nått en sådan omfattning, visar ett ofantligt stort intresse från alla parter, inte endast från arbetarnas utan även från kommunernas sida. Det är min bestämda uppfattning, att detta sätt att lösa de obemedlades jordfråga, vilken så många år stått på dagordningen och som tidigare visat sig så gott som olöslig, är det bästa som hittills framkommit. Jag vill därför livligt rekommendera Kungl. Maj:ts förslag. Beträffande lånebeloppets storlek skulle jag väl också helst ha sett, att Kungl. Maj:ts förslag godtagits av utskottsmajoriteten. Då så inte har skett har jag emellertid icke velat anmäla avvikande mening utan har ansett mig även i denna del kunna ansluta mig till utskottets förslag, till vilket jag alltså, herr talman, tillåter mig att yrka bifall.

Herr Gabrielsson: Herr talman! Om det vore så, att vi hade obegränsade tillgångar på kapital, skulle jag ha varit den förste att erkänna, att detta är någonting utomordentligt värdefullt. Men vi få komma ihåg, att vi ha utlånat 250 miljoner i egnahemslån. Nu införa vi en ny låneform genom dessa arbetarsmåbrukslånen, som låntagarna skola få räntefritt i 35 år. De första fem åren äro vidare amorteringsfria, och två tredjedelar av lånet skall sedan återbetalas med en trettondedel om året under trettio år.

Nu har man fört dessa utgifter till kapitalökningsstaten. Staten själv lånar alltså pengarna, och sedan lånas dessa ut räntefritt. Detta anser jag för min del vara en mycket betänklilig åtgärd, men det må ju vara hur som helst med den saken. Emellertid få vi inte förbise, såsom också herr Sederholm framhöll, att denna låneform kan ha mycket betydande konsekvenser med sig, all den stund vi redan ha en hel del egnahemslåntagare, som äro i precis samma ekonomiska ställning som de, vilka här närmast skulle komma ifråga. Herr

Ang. den statsunderstödda arbetarsmåbruksverksamheten. (Forts.) Andersson i Fältenborg förklarade visserligen, att det nu gällde en helt annan kategori av läntagare, men överhuvud taget kan man säga, att egnahemsläntagarna äro mindre bemedlade, i många fall nära nog obemedlade, och det blir väl då i realiteten i många fall personer med samma ekonomiska ställning som här komma ifråga.

Man har nu försöksvis anvisat medel för att bilda s. k. arbetarsmåbruk i Norrland, och de ha naturligtvis rönt en mycket stor efterfrågan. Som vi nyss hörde ha vi redan ansökningar inne på inte mindre än 11,875,000 kronor. Nu anser jordbruksministern, att detta slagit så väl ut, att vi böra utsträcka verksamheten till att gälla hela riket. Men om efterfrågan blir så livlig som jordbruksministern och andra hoppas att den kommer att bli, så räcka inte på långt när de åtta miljoner, som äro föreslagna i årets stat. Vi anvisade ju i fjol 2.5 miljoner, men redan i år bli vi tvungna, som vi senare i dag komma att se, att på tilläggsstat anvisa ytterligare fem miljoner. Om vi räkna med att 2,000 kommuner — förutsatt att vi utsträcka verksamheten till hela landet — bara skulle begära två lån vardera till det maximibelopp, 6,000 kronor, som här är föreslaget, så kräver enbart detta 24 miljoner. Jag är alldeles övertygad om, att därest vi nu antaga Kungl. Maj:ts förslag och utsträcka verksamheten till hela landet, så få vi till nästa år med all säkerhet bevilja minst 25 miljoner kronor. Ha vi råd att fortsätta, så är det ju bra, men jag tror för min del inte att vi ha råd till det. Och vad som för mig är den största betänkligheten är att vi riskera att fördärva vår egnahemsrörelse. Vi kunna inte fortsätta med att ge så ofantligt förmånliga villkor åt en viss grupp. Ursprungligen var det ju meningen, att verksamheten skulle gälla skogs- och flottningsarbetare i Norrland, s. k. säsongarbetare, som skulle få en liten jordbit för att ha en smula tillskott till familjens uppehälle. Men om man nu skall ge sig ut på rena landsbygden, kommer, som jag sade nyss, egnahemsverksamheten att lida ett synnerligen stort avbräck, och staten kommer att åsamkas utomordentligt stora utgifter. Herr Andersson i Fältenborg sade visserligen, att kommunerna bli ansvariga för dessa medel under de första fem åren. Det är riktigt, men den garantin eller ansvarigheten är ju tämligen litet värd, när amorteringen skall börja först efter de fem årens slut, och det kan knappast uppstå några förluster, innan det blir frågan om att återbetala några medel. Sedan skola de visserligen svara för en fjärdedel, men kommunernas intresse för saken kommer säkerligen att bli lika stort överallt, om verksamheten utsträcker till hela landet. Det beror dels på deras möjlighet att härigenom under en viss tid skaffa arbete åt sina arbetslösa och dels på att pengarna tillhandahållas av staten. För egen del borde jag kanske inte motsätta mig en dylik åtgärd, eftersom jag har förtroendet att tillhöra statens egnahemsstyrelse, men det är med hänsyn till de konsekvenser som kunna uppstå, som jag anser att vi tillsvidare kunna nöja oss med att fortsätta inom det område, som vi bestämde förra året.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Hamrin: Herr talman! Det är möjligt, att jag redan vid en tidigare föredragen punkt under detta utlåtande bort ge uttryck åt min inställning till dessa frågor, men då så icke skett, skall jag nu tillåta mig att göra det.

Såvitt jag kan erinra mig är detta det första ärende vi i år behandla, som rör vad jag skulle vilja kalla en kristidsåtgärd, alltså en åtgärd för bekämpande av arbetslöshet och för stöd och hjälp åt människor som äro i betryck och nöd. Jag har verkligen letat efter några mera allmänna synpunkter i jordbruksutskottets utlåtande, sådana som framkommo förra året, då man behöll sambandet med de åtgärder i olika avseenden, som föreslogos av regerin-

Ang. den statsunderstödda arbetarsmäbruksverksamheten. (Forts.)
gen och vilka, som jag nämnde, åsyftade att motverka arbetslösheten och hjälpa de nödställda. Men jag saknar tyvärr varje spår av en sådan uppläggning av ärendet.

Regeringens aktion för stöd åt de arbetslösa och för hjälp i kristiden utgår från en arbetslöshetssiffra på 170,000. Men, mina herrar, nästa tisdag skola regeringens ledamöter ut och tala om för svenska folket, att konjunkturerna ha lättat, att tack vare åtgärder som regeringen föreslagit och riksdagen beslutat har arbetslösheten lindrats och nöden är inte så stor nu som förr. Allt detta borde väl i sin mån inverka på riksdagens ställningstagande till det nu föreliggande förslaget, som utarbetades förra hösten och framlades för riksdagen i början av detta år. Men ingenting sådant kommer till synes i förslaget. Och dock är det ju meningen att pengarna, såsom förut har framhållits, skola tagas av lånemedel, ja, man går t. o. m. så långt, att man använder lånemedel för bestridande av vissa lönekostnader. Jag måste säga, herr talman, att jag är helt enkelt oförmögen att förstå det sätt, varpå riksdagen behandlar dessa väldiga belopp. Här har talats om hur mycket pengar vi ha utlånade till egnahemsverksamheten. Jag ber att få komplettera uppgiften med att fördubbla siffran. Om inte minnet sviker mig alltför mycket, så ha vi bland statens tillgångar upptagit ett belopp av en halv miljard utlånade pengar. Går man igenom denna låneportfölj, så finner man att en betydande del därav skulle kunna avskrivas inte bara som osäkra utan som värdelösa fordringar. Undersöker man förräntningen av denna halva miljard, så finner man att även denna på sina håll är synnerligen dålig. Bör inte detta, vara ägnat att ännu en gång väcka oss till en liten smula besinning och eftertanke? Det är vidare möjligt att nu lämna den upplysningen, att redan första årets beräkningar av de inkomster som skulle täcka den s. k. korttidsamorteringen ha visat sig icke vara hållbara. Det är det första resultatet av den finansieringspolitik, som vi slogo in på förra året och som vi utan att blinka fortsätta i år.

Beträffande speciellt de anordningar som här diskuteras gav jag redan under remissdebatten uttryck åt min uppfattning, nämligen att jag finner denna nya form att bereda hjälp och stöd åt personer i brydsamma ekonomiska omständigheter tilltalande. Jag skulle vilja tillägga, att jag tror att den bör komma till användning även sedan vi ha gått igenom de största bekymren och kommit in i lugnare vatten. Men jag delar samtidigt den tvekan, som här kommit till uttryck, nämligen om det ovillkorligen är nödvändigt att forcera alla hjälpåtgärder. Det förefaller mig vara att handla i en viss panikstämning, då man tillgriper alla medel och drager de yttersta konsekvenser för att vara frikostig och generös.

Man åberopar nu den mängd ansökningar som föreligger. Jag undrar överhuvud taget hur den hjälp skall vara konstruerad, som inte skall bli föremål för efterfrågan, därest den lämnas under mycket liberala former, så att man slipper att betala ränta och återbetalningsskyldigheten är förenad med mycket frikostiga villkor. Inte är det väl något bärande argument att säga, att därför att ansökningarna äro så många, är det viktigt, att man anslår så många miljoner som möjligt.

Jag skall, herr talman, utan att i detta mitt anförande ge uttryck åt den ståndpunkt, som jag beträffande de olika föreslagna siffrorna intar — jag höll på att säga att det är inte så stor skillnad — bara sluta med att säga, att nog är det väl vår plikt och vår skyldighet att även när det gäller området för nionde huvudtiteln iakttaga sunda besparingsprinciper. Jag vill fråga mina vänner jordbrukarna, hur de överhuvud taget skola kunna motsätta sig några krav från låt mig säga industrien på hjälpåtgärder och stödåtgärder, om man överger de sunda principerna då det gäller den egna huvudtiteln och vad

Ang. den statsunderstödda arbetarsmåbruksverksamheten. (Forts.)
därmed sammanhänger. Jag tror, herr talman, att jag vågar hänvisa till mitt mångåriga riksdagsarbete, varunder jag ju i allmänhet haft samma inställning till jordbruksfrågor och ärenden rörande landsbygden som jordbrukets speciella representanter givit uttryck åt. Men jag skulle göra mig skyldig till partiskhet, därest jag inte i det läge, vari vi nu befinna oss, höjde ett varningens ord jämväl vid behandlingen av dessa frågor.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Alla kammarens ledamöter hörde ju, att herr Hamrin hade i någon mån försovit sig. Han kom både något försent och på en olämplig punkt med de anmärkningar som han framställde. Det är ju nämligen så, att den speciella anordning, som överläggningen nu gäller, inte har tillkommit som en åtgärd för att bota en akut arbetslöshet, utan den har fastmera kommit till som en anpassningsåtgärd med syfte att lägga till rätta vissa sociala förhållanden, som utvecklats under en lång följd av år. Redan för ett par veckor sedan tog riksdagen ståndpunkt till ett par utlåtanden från jordbruksutskottet, där det gällde anordningar som nyskapades förra året, ja, till och med nyskapades på riksdagens initiativ i avsikt att skaffa arbete i den akuta situationen, och i den närmast föregående punkten har ju också behandlats ett anslag just i sådant syfte. Men det gäller inte, det vill jag understryka, den punkt, varom diskussionen nu rör sig. Det har ju, som alla känna till, blivit på det sättet inom det norrländska skogsbruket, att arbetsförtjänsterna ha blivit mindre och mindre på grund av att den tid, som en skogsarbetare kunnat sysselsättas med skogsarbete, för varje år blivit kortare och kortare. Detta förhållande sammanhänger inte med trävaruhanteringsens akuta kris förra året utan har kunnat iakttagas långt förut. Man räknar med att det finns tiotusentals skogsarbetare, gifta och med familj, i Norrland som inte kunna i normalt arbete, på grund av arbetstidens korthet, förtjäna mer än fem à sex hundra kronor om året. De utgöra en börda för kommunerna, därför att så snart arbetet tar slut falla de kommunerna till last. Då har den tanken uppkommit att man skulle söka skaffa dessa människor något att göra vid sidan av skogsarbetet, några andra inkomstkällor, och efter åtskilligt sökande har man stannat för denna form eller s. k. arbetarsmåbruk, som ge åt skogsarbetare och med dem jämställda möjlighet att producera de viktigaste livsmedlen för eget behov. Men när man vet att det finns kanske 30,000 à 40,000 familjer i detta land, som statsmakterna genom att acceptera detta program ha gått in för att hjälpa — låt vara under en följd av år — så förstår man ju, att de åtgärder som här äro föreslagna icke avse att åstadkomma en utvidgning av det program det här gäller, även om man försöker i någon mån forcera det för att samtidigt använda det som ett slags hjälp i den arbetslöshets- och krisperiod, vari vi nu befinna oss.

Jag behöver emellertid inte fördjupa mig i denna åtgärds betydelse för Norrlands vidkommande, eftersom såvitt jag kan finna hela jordbruksutskottet är enigt därom, att de medel som behövas för att genomföra regeringens program beträffande arbetarsmåbruk i Norrland skola ställas till förfogande. Men regeringen har nu också föreslagit att det skulle beredas möjlighet att utvidga denna verksamhet även till andra delar av landet. Enligt riksdagens beslut förra året är det Kungl. Maj:t obetaget att börja sådan verksamhet var som helst i landet. Regeringens möjligheter begränsas allenast av tillgången på medel. När därför regeringen i år kommer med den propån, att man skall söka utvidga verksamheten till andra delar av landet, så avses naturligtvis ingenting annat än att, för att inte Norrland skall bli missgynnad, det skall

Ang. den statsunderstödda arbetarsmåbruksverksamheten. (Forts.)
ställas något mera medel till förfogande för att påbörja verksamheten i landets södra delar.

Då uppställer sig den frågan, om det finns tillräckligt bärande skäl att försöka med arbetarsmåbruk i andra delar av landet, och enligt mitt sätt att se finns det mycket starka skäl därför. Var och en som är i stånd att följa det svenska jordbrukets utveckling, har inte kunnat undgå att se, att där försiggår en process av följande karaktär. De gifta lantarbetarnas antal minskas mer och mer, jordbrukare som förut ha använt gifta lantarbetare försöka i allt större utsträckning reda sig med ogifta drängar. Det uppstår undan för undan en stor kår av familjeförsörjare, som förut haft sin bärgning genom fast anställning i jordbruket, men som nu inte längre har denna bärgning. Enligt min uppfattning håller man inom vissa delar av landet på att komma tillbaka till det tillstånd som rådde på 1890-talet, ett tillstånd som sedan bröts av industrialismens genombrott och det stigande välståndet. På 1890-talet var det inom åtskilliga delar av landet på det sättet, att det fanns arbetsfolk som försörjde sig med att hjälpa jordbrukarna höst och vår med litet dagsverke. De grävde diken och hade litet tillfälliga arbeten, men vid sidan därav sutto de på sina små jordbruk, som inte voro så omfattande, att de hade några vidare jordbruksprodukter att sälja men som gävo dem arbete och möjlighet att producera de egna livsmedlen. Men, som sagt, detta tillstånd försvann, och utvecklingen gick i den riktningen, att jordbrukarna skaffade sig gifta lantarbetare. Nu äro vi emellertid tillbaka vid samma punkt. De gifta lantarbetarna få inte längre anställning i samma utsträckning som förut, och det finns mycket stora grupper arbetare på landsbygden, som försöka livnära sig med tillfälligt arbete, där de kunna förtjäna några hundra kronor. Det är inte alls en företeelse av tillfällig natur, utan var och en som känner till läget vet, att det är en företeelse som kommer att bestå under en mycket lång tid. Då har jag kommit till den uppfattningen, att det är en trängande social nödvändighet att söka ge åt dessa arbetare ett stöd, som kan föra dem bort från arbetslöshetsklientelet och få dem tillbaka till normala försörjningsmöjligheter. Det ligger i sakens natur, att de försök som skola göras böra ske med all försiktighet. Man får inte gå brådstörtat till väga utan måste gå till väga med all möjlig hänsyn för att man inte skall misslyckas.

Jag menar alltså att det här inte gäller åtgärder för att bekämpa den aktuella krisen, utan det gäller åtgärder som skola vara led i en politik, som går längre och som syftar till den sociala omläggning på landsbygden som är nödvändig för att dess befolkning skall få den försörjning som den behöver. Det skulle väl ändå vara tilltalande, om man genom de åtgärder som regeringen här föreslår kunde förankra dessa befolkningsgrupper vid den svenska jorden och knyta dem till produktivt arbete. Jag tillåter mig, herr talman, att vädja till kammaren att följa utskottsmajoritetens förslag.

Herr Tjällgren: Herr talman! Jag är i det mesta förekommen av herr Andersson i Fältenborg, och jag skulle kunna inskränka mig till att instämma med honom, men jag vill tillägga, att jag skulle anse det i högsta grad beklagligt, vare sig riksdagen skulle följa reservanternas eller gå på rent avslag. Jag vet att detta anslag har varit till stor nytta för de befolkningsgrupper i Norrland, som det var avsett för. Herr Gabrielsson angav som det viktigaste skälet mot en fortsättning på denna väg, att det skulle fördärva egnahemsrörelsen. Jag kan inte förstå, att så skulle bli fallet. Det yttrades också, att det ju i huvudsak var samma låntagare i båda fallen. Ja, det kan man kanske säga, men skillnaden är väl ändå den att för att en person skall vara berättigad till egnahemslån

Ang. den statsunderstödda arbetarsmåbruksverksamheten. (Forts.)
skall han ha vissa tillgångar, men de som komma i åtnjutande av detta anslag vi nu behandla kunna — om jag får använda uttrycket — vara medellösa. Det är alltså inte alldeles riktigt att påstå, att det är fråga om samma personer.

Det nämndes vidare, att om man nu skulle anslå de fem miljoner som utskottet tillstyrker, kommer det nästa år att visa sig nödvändigt att anslå tjugufem miljoner. Jag vet inte hur man så där hastigt och lustigt kan få fram en siffra, men drar man ut konsekvenserna, så skulle det bli ett ganska ansevärt belopp även med reservanternas fyra miljoner. Det tycker jag är ett argument som inte är så mycket värt.

Jag skall inte närmare fördjupa mig i frågan, men jag vet att anslaget hittills har bidragit att skapa arbetstillfällen, och jag tycker, att vi alla böra vara överens om, att det är bra mycket bättre att använda pengar för att skapa arbetstillfällen än att ge ut dem som kontantunderstöd, vilket jag tror är det allra sämsta medlet för att motverka arbetslösheten.

Såvitt jag har mig bekant, var det den sociala jordutredningen, som från första början kom med detta uppslag, och jag tror att det var ett mycket välbetänkt initiativ. Nu föreslår regeringen den ändringen gentemot vad som beslöts förra året, att anslaget skulle få gälla hela landet. Jag tror att det är riktigt att göra så. Även om jag själv är norrlänning och därför borde vara egoistisk nog att ställa mig på reservanternas linje, så gör jag inte det. Jag kan inte finna att situationen är annorlunda för skogs- och flottningsarbetare i andra delar av landet, i den mån de förekomma, t. ex. i de småländska länen, Älvsborgs län och kanske åtskilliga andra. Det är ju klart, att man så fort förhållandena det medge bör försöka komma ifrån detta anslag och inte vidare uppföra det i riksstaten, men jag skulle som sagt beklaga, om man nu på en gång skulle göra det. Jag vill också fästa uppmärksamheten på att utskottet säger: »Utskottet utgår emellertid härvid från den bestämda förutsättningen, att verksamheten utövas med stor försiktighet, så att låneunderstöd utdelas allenast till personer, som med avseende å sin arbetsinställning och sina utkomstmöjligheter äro jämförliga med de skogsarbetare och därmed likställda arbetare, för vilka ifrågavarande lånemöjligheter för närvarande äro avsedda.»

Jag skall med dessa ord, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Westman: Vid förra årets riksdag förekom ju en principdebatt i detta ärende, och det förefaller mig knappast behöfligt att återupprepa den vid detta tillfälle. Då framhölls, liksom också nu skett, från dem som stodo i opposition till dessa arbetarsmåbrukslån, att det var fara värt, att ett bifall till denna låneform skulle undergräva egnahemslånerörelsen. Emellertid har det år som gått ingalunda visat, att arbetarsmåbrukslånen haft så olyckliga verkningar, och jag hemställer därför, om vi inte kunde uppskjuta debatten om farhågornas berättigande tills spåmännen verkligen kunna visa på några erfarenheter och tecken på att deras spådomar gått i uppfyllelse.

Idén med dessa arbetarsmåbrukslån är ju att öka förvärvsmöjligheterna för skogs- och flottningsarbetare och med dem jämställda genom att åstadkomma en förening av industri och jordbruk. Det var ytterst glädjande för sociala jordutredningen att på sin resa genom Norrland och vid sina samtal på de olika orterna med kommunalmän och arbetare om denna nya låneform och denna nya existensmöjlighet kunna konstatera, att arbetarna inte alls voro gripna av någon barackanda. De ville inte alls bara slå sig till ro och uppbära arbetslöshetsunderstöd, då arbetet tröt för dem, utan deras högsta önskan var att få ett litet eget hem med två kor som ett stöd för sin existens vid sidan

Ang. den statsunderstödda arbetarsmåbruksverksamheten. (Forts.)
av skogsarbetet. Det var mycket glädjande att finna en sådan anda, och var och en, som är rädd för att de hjälpåtgärder i form av kontantunderstöd eller reservarbete som nu tillämpas, skola utöva ett olyckligt psykologiskt inflytande på vårt folk, bör naturligtvis med glädje hälsa en stödform sådan som denna, som är fri från alla möjligheter att uppamma en understödstagaranda.

Som herr statsrådet framhöll bör man emellertid inte betrakta dessa åtgärder uteslutande ur arbetslöshetshjälpens synpunkt. De avse ju att få till stånd en stadigvarande organisation inom vårt näringsliv, som erbjuder arbetarna två förvärvsmöjligheter, dels inom jordbruket och dels inom industrien.

Det är sant att förslaget tillkom främst med tanke på de norrländska förhållandena, och i själva verket kan man säga, att förslaget innebar en avbetalning från statens sida, en avbetalning som avsåg att i någon mån ställa till rätta sociala missförhållanden i Norrland som staten hade tillåtit uppkomma. Men nu har ju ett liknande spörsmål uppkommit i de södra delarna av landet. Som herr statsrådet framhöll, har man börjat rationalisera jordbruket, och följden har blivit, att en hel del arbetare, som förut varit sysselsatta inom jordbruket, blivit arbetslösa. Vad skall man göra av dem? Kan det då finnas någon bättre form att söka skaffa dem en människovärdig tillvaro än den, att man skaffar dem ett eget hem av denna anspråkslösa beskaffenhet, ungefär ett tvåkorsjordbruk, som de kunna ha till stöd för sin tillvaro, när de söka utöka sina inkomstmöjligheter genom arbete på annat håll.

Jag tror, herr talman, att var och en, som verkligen sätter sig in i de problemen, man här handskas med, skall finna, att det är verkligen mycket starka skäl, som tala för Kungl. Maj:ts förslag, sådant det har framlagts i propositionen och blivit tillstyrkt av utskottet.

Vad sedan beträffar frågan om det belopp, som bör tagas i anspråk för detta ändamål, är ju skillnaden mellan utskottets och reservanternas ståndpunkt inte så särdeles stor. Det rör sig om 1,000,000 kronor. En sådan skillnad kan väl inte lämpligen tas till utgångspunkt för några stora, allmänt budgetära betraktelser. Jag tycker, att vi kunna betrakta den frågan, som nu föreligger, som en fråga, hur man praktiskt skall hjälpa betydande delar av vårt folk att få ökade möjligheter att skaffa sig sitt uppehälle. Jag tror inte, att man kan finna någon annan mera praktisk väg för de folkgrupper, som det här är fråga om.

Jag ber därför, herr talman, att få hemställa om bifall till utskottets hemställan.

Herr Gustafson, Fritiof: Herr talman! Jag tror, att man skall akta sig för att göra denna fråga till att vara en social fråga i större omfattning än vad den verkligen är.

Här föreligger, såvitt jag kan se, ingen skillnad mellan de olika meningsriktningarna därom, att försök böra göras för att komma fram på denna väg och att man sedan skall låta erfarenheten säga, hur långt man kan gå. Det är nog inte riktigt, som herr Westman vill göra gällande, att skillnaden mellan majoritetens och reservanternas ståndpunkt är så liten, att det blott gäller en enda miljon. I själva verket är skillnaden mellan de olika uppfattningarna den, att reservanterna förmena, att ännu har man inte fått tillräcklig erfarenhet för att man skall utsträcka denna verksamhet till att även omfatta södra och mellersta Sverige, medan däremot utskottsmajoriteten vill ha en sådan utsträckning. Den finansiella följden härav skulle, som herr Gabrielsson påpekade, bli ett krav på en mångfald miljoner kronor. Det är den reella innebörden i finansiellt hänseende av skillnaden mellan de två uppfattningarna.

Jag tror inte, att man bör förbise, att om man inför denna form av egna-

Ang. den statsunderstödda arbetarsmåbruksverksamheten. (Forts.)
hemslån, som jag vill kalla dem, så inför man ett oroselement i den ganska stabila egnahemsverksamhet, som vi numera ha. Ingen kan väl förbise, att de lättare låneformer, man får på dessa smärre egnahem, många gånger framdeles komma att framstå såsom lockande för den övriga stora gruppen av egnahemslåntagare, som helt säkert komma att framställa krav — och för övrigt som jag tycker med full rätt — på att bli likaberättigade. Om innehavarna av arbetarsmåbruk ha tillgång till arbete och således bättre tillgång på kontanter än de andra, som i huvudsak sysselsätta sig med jordbruk, kommer orättvisan att framstå i ännu mycket skarpare dager.

Nu tror jag också, att det blir en annan följd, nämligen den att inom de områden, där det inte finns mycken tillgång på arbeten — det är nämligen omöjligt att i förväg säga, hur stor arbetstillgången i olika delar av landet alltid kan vara — kommer det att framdeles sägas detsamma, som sades några år efter det att då omkring 1910 skapats den smärre typen av egnahem, nämligen att dessa egnahem voro alldeles för små, därför att innehavarna inte kunnat få de arbetsmöjligheter, som räknats med, och att alltså egnahemsbyggarna måste ha mera jord för att kunna klara sig. Följden blir givetvis den, att en hel del, som ha sådana arbetarsmåbruk, komma att framställa precis samma krav som de smärre egnahemsägarna förut gjorde. Det blir den logiska följden av det hela, om man anordnar en hel mängd sådana småbruk i sådana trakter, där man inte kan påräkna något stadigvarande bestämt arbete. Jag är ganska tveksam, huruvida exempelvis stenhuggeriverksamheten, efter vad som har inträffat under de senare åren, verkligen kan ha sådana utsikter för framtiden, att det kan vara berättigat att i de trakter, där den bedrivs, främja bosättandet av en befolkning under de villkor, som det här är fråga om. Jag tror i stället, att man får med ganska kallt sinne överväga, huruvida man bör vidtaga åtgärder för att föra en hel del arbetslösa grupper arbetare in på jordbruket. Det blir nog inte ett idealliv för dessa människor, och enbart fastläsande av den övertaliga arbetskraften på många områden nu inom skogsbruk och jordbruk kan innebära ett tvång för dem, och de äro kanske inte alltid i framtiden beredda att anse det som den bästa anordningen för dem.

Nu säger chefen för jordbruksdepartementet, att man skall återgå till förhållandena på 1890-talet, till vad som då rådde inom skogs- och jordbruk. Men är det inte så, herr statsråd, att förhållandena nu äro mycket förändrade? Jag tänker nu närmast på trakter med blandat skogs- och jordbruk i mellersta och södra Sverige, där sådana här arbetarsmåbruk ju också äro avsedda att förläggas. Där lär det väl knappast finnas utkomstmöjligheter för sådana arbetare i tillnärmelsevis sådan utsträckning som på den tid, herr statsrådet talade om. Teknikens utveckling och det ena med det andra har gjort, att det är helt andra förhållanden nu än tidigare.

Jag vill för min del varna för en övertro på möjligheten av att skapa de trygga förhållanden för en hel del folk, som man genom denna anordning tror sig kunna göra. Denna min skepsis hänför sig främst till mellersta och södra delarna av vårt land, mindre till de norra delarna, där man har helt andra förhållanden att räkna med. Man torde med fog kunna ifrågasätta om det inte är väl tidigt ändå att bara ett år efter det vi beviljat det första anslaget och sedan vi sett de väldiga anspråk på medel, som komma från Norrland, vara färdiga att fatta ett beslut med de konsekvenser, som ett bifall till utskottets förslag dock innebär. Jag gör kammaren uppmärksam på att även majoriteten inom utskottet är synnerligen tveksam om det lyckliga i den föreslagna anordningen. Utskottet uttrycker ju sina betänkligheter över att redan nu gå in för en sådan utvidgning av verksamheten, som det här är fråga om, och utskottet påpekar, att verksamheten måste utövas med mycket stor försiktighet.

Ang. den statsunderstödda arbetarsmåbruksverksamheten. (Forts.)
het etc., om man skall kunna våga sig på förslaget. När man har en sådan uppfattning, tycker jag verkligen, att man kunde ha gått litet varsammare fram och låtit erfarenheten få tala en smula.

Så ha vi en omständighet till, som man inte heller utan vidare kan förbigå, och det är den, att det kan innebära vissa vanskligheter att, som nu skett, koppla in kommunerna på denna lånerörelse. Man förmenar, att det är en stor trygghet, när en kommun går in för att hjälpa och således ställer sig som borgensman åt en arbetare, som vill ha ett sådant småbruk och att en sådan anordning icke kan vara farlig, men vi veta ju många gånger, hur förhållandena äro i kommunerna. En tillfällig åsiktsbildning och tillfälliga svårigheter med arbetslöshet kunna animera en kommun att, utan tillräckligt beaktande att stadigvarande arbetstillgång är förutsättningen att en person på ett arbetarsmåbruk skall kunna klara sig, bidra till bildande av ifrågavarande småbruk med tanke på, att det i alla fall dröjer fem år, innan dess ansvarighet för återbetalning och dylikt kommer att tagas i anspråk, under vilken tid det kan bli bättre ekonomiska förhållanden. Kommunerna kunna kanske nu se det hela sangviniskt, men jag är inte så säker på, att det från kommunernas sida kommer att visas samma intresse och belåtenhet, när en 6 å 7 år ha gått.

Under åberopande av dessa skäl, herr talman, kan jag trots alla de utläggningar, som här gjorts, inte biträda utskottets förslag utan yrkar bifall till reservationen.

Herr **Bagge**: Herr talman! Jag har bara begärt ordet för att stryka under, att det föreligger fullständig enighet om att detta försök skall fortsättas. Alla deklamationer angående viljan att skaffa folk arbetstillfällen och om att man bör undersöka, huruvida inte detta uppslag är något att taga vara på, förefaller mig därför vara mycket litet på sin plats vid detta tillfälle.

Vad saken nu gäller, är ju som herr Gustafson i Domö sade, något helt annat, nämligen huruvida man skall gå fram med tillbörlig försiktighet eller inte, då det gäller ett sådant här experiment. Att detta verkligen är ett experiment med mycket besvärliga och svårbedömliga sidor, det tror jag alla, som ha något tänkt på denna sak, äro ense om. Jag undrar, om inte detta också är fallet med dem, som varit med om att sätta i gång hela saken. Försiktigheten förefaller mig kräva, att man nu inte forcerar verksamheten i den omfattning, som förutsattes i utskottets utlåtande. Det är nämligen på det sättet, att det gäller inte bara de 4 å 5 miljoner kronorna utan det gäller enligt utskottets motivering någonting helt annat, nämligen att utvidga verksamheten på ett sätt, som kan medföra ganska oöverskådliga finansiella konsekvenser. Vad nu beträffar de finansiella konsekvenserna, så är väl detta en anledning till att för närvarande iakttaga en viss försiktighet. Åtminstone förefaller det oss, att så borde vara fallet, som ha kritiskt betraktat den nuvarande regeringens finanspolitik och speciellt dess lånepolitik, men de däremot, som inte anse den nuvarande regeringens lånepolitik vara någonting att betrakta med en viss tveksamhet, ha naturligtvis ingen anledning att inte låta miljonerna rulla på detta område liksom på de andra.

Här har också yttrats något om själva den budgettekniska sidan av saken. Jag tog mig friheten första gången, då anslag av denna karaktär förekommo i kammaren, att påpeka det orimliga förhållandet, som nu äger rum i fråga om det sätt, på vilket anslags avgörande sker i Sveriges riksdag och speciellt här, när vi ha en samlad specialbudget för arbetslösheten och krisfrågorna, att man styckar upp det på sätt, som här gjorts. Jag vet också, att inom jordbruksutskottet har det gjorts anmärkning på detta och att man försökt att få

Ang. den statsunderstödda arbetarsmåbruksverksamheten. (Forts.)
en annan ordning. Detta har emellertid misslyckats på grund av majoritetens hållning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Sederholm: Det är nog alldeles riktigt som herr statsrådet framhöll, att denna fråga inte på samma sätt som en hel del andra arbetslöshetsfrågor är en fråga om att bereda arbetstillfällen. Det är en fråga av mera social innebörd och en fråga på längre sikt. Det ger jag honom alldeles rätt i, men just därför menar jag, att man skall gå fram med en viss försiktighet, när det gäller denna försöksverksamhet. Jag biträdde förslaget om denna verksamhet i fjol och är inte någon motståndare till själva saken, men jag är i viss mån misstrogen med avseende på vissa anordningar, som sammanhånga med den.

Herr statsrådet sade, att vi skola fortsätta denna verksamhet i den mån, som anslagna medel ge tillfälle därtill. Nu anslag riksdagen i fjol 2,500,000 kronor för detta ändamål, och då får man väl anse, att detta belopp, 2,500,000 kronor, skulle vara ungefär vad riksdagen för denna verksamhet ville ställa till förfogande under budgetåret. Emellertid ha ansökningar inkommit till mångdubbelt det beloppet och det har föranlett herr statsrådet att frångå denna summa på 2,500,000 kronor och begära på tilläggsstat 5,000,000 kronor. Denna siffra förekommer i en följande punkt och jag skall senare återkomma därtill. Jag vill emellertid säga, att där har herr statsrådet alltså frångått det belopp, som riksdagen tidigare anvisat för innevarande budgetår, och ökat på detsamma, och utskottet har följt honom. Nu föreligger här frågan, hurvida man för kommande budgetår skall nöja sig med det belopp, som riksdagen tidigare anvisat, d. v. s. 2,500,000 kronor, eller om man skall höja detsamma. Vi reserverar oss för det kommande budgetåret föreslagit ett belopp på 4,000,000 kronor. Herr statsrådet har begärt 8,000,000 kronor för kommande budgetår. Det innebär, jag vill inte säga en forcering, men ett mycket raskare och snabbare ingående på denna linje än vad riksdagen i fjol avsåg genom beviljandet av ett anslag på 2,500,000 kronor. Att man vill gå fram med försiktighet, innebär inte någon motvilja mot själva saken utan blott en klok förtänksamhet och en önskan att se hur denna anordning verkar, innan man vidgar ut den och låter den få allt större och större dimensioner. Det har ju nämligen ofta visat sig vara mycket svårt att skära ned en organisation, om man från början har givit den en alltför stor ram.

Det finns nog anledning till försiktighet även av andra skäl, och när jag nu drar fram några av dessa, vill jag understryka, att jag inte på något sätt vill säga, att de äro de enda, men de ge i alla fall en hel del att tänka på. Ett sådant skäl är, att låneförmedlare i denna verksamhet äro kommunerna. De skola stå i borgen de första fem åren. De första fem åren äro nämligen amorteringsfria. Först efter dessa år får låntagaren, arbetarsmåbrukaren, börja med amorteringarna, men då upphör också kommunens borgen. Det kan vara en viss lockelse för en och annan kommun att laga att en arbetare, som eljest har svårt för att försörja sig, har knapp tillgång på arbetsmöjligheter och för övrigt kanske ligger kommunen till last, får pengar för utfört arbete — må vara att detta arbete huvudsakligen består i uppförande av detta egnahem — och därigenom, så att säga, finansiera honom eller bidra till hans uppehälle under dessa fem år. Det är inte alla kommuner, som känna sitt moraliska ansvar i det hänseendet, utan det kan tänkas, att vissa kommuner därigenom bereda sig en fördel med avseende å försörjningen av i viss mån arbetslösa men i övrigt goda medborgare, som kunna finnas inom kommunen.

Ang. den statsunderstödda arbetarsmåbruksverksamheten. (Forts.)

Jag vill påpeka en annan risk. Det beräknas, att dessa arbetare, som bil- da arbetaresmåbruk, huvudsakligen skola ha sin sysselsättning i skogsbruk. Är det säkert, att kommunen verkligen övertygar sig om, att dessa arbetstill- fallen skola hava en viss varaktighet, inte bara för 1 eller 2 år utan för 10 å 20 år, för att verkligen detta egnahem skall kunna anses vara fullt för- svarat som en självständig egnahemsbildning? Om arbetaren själv och kom- munen äro mera kortsynta i detta hänseende, kan det lätt nog hända, att ar- betaren efter ett tiotal år står där med sitt egna hem och är bunden vid det genom de upppoffringar, han iklätt sig för detsamma. Då arbetstillfällena tryta, förlorar också det egna hemmet därigenom sitt värde. Även detta är en risk, som jag är viss om kan föreligga på många håll och inte minst i Norrland.

Jag menar med detta, att just i fråga om hur kommunerna sköta denna sak och om deras verksamhet i övrigt planlägges med tillräcklig framsynt- het och tillräcklig försiktighet måste man ha större erfarenhet än vad dessa månader ha kunnat ge oss, för att kunna tänka på en mera vidgad verksam- het.

Vad södra och mellersta Sverige beträffar, förstår och vet jag, att det kan finnas vissa relativt små områden, där förhållandena kunna vara likartade med dem i Norrland, men frågan är, om inte arbetarna i södra och mellersta Sverige till allra största delen kunna tillgodoses med våra vanliga egna- hemslån och om de inte lättare kunna finansiera dem. De ha i regel sina ar- betstillfällena bättre fördelade under året och ha också närmare till bebyggda orter. De ha möjligheter att välja mellan olika arbetstillfällena och där kan generellt taget behovet av arbetarsmåbruk inte på långt när vara detsamma, som när det gäller Norrland.

Herr statsrådet drog upp en bild av hur arbetarförhållandena ställa sig nu i jämförelse med 1890-talet. Jag vill inte på något sätt bestrida, att vad han här anförde har sin giltighet för den bygd, han närmast känner till, men jag vill bestämt bestrida, att det gäller för den bygd, som jag närmast känner. På 1890-talet voro åtminstone i Södermanland jordbruksarbetarna till allra största delen lagstadda, årsanställda. Det fanns en och annan lös arbetare men förvisso ett mindre antal än vad som nu finns. Dessa tillfälliga arbe- tare voro mera rörliga, men mycket mera arbete gjordes då av de lagstadda tjänarna än vad som nu göres av årsanställda. Jordbruket sysselsatte då en mycket större arbetarstam än vad nu är fallet. Som herr Gustafson fram- höll, har den ökade rationaliseringen bidragit till att minska behovet av jord- bruksarbetare, liksom också övergången till extensivt jordbruk, som skett just för att kunna spara på den dyra arbetskraften. Man har inte råd att lägga ned så mycket på arbetskraft, som man förut gjort. Dessa faktorer ha medverkat till att den fast anställda arbetskraften har minskats och min- skas alltjämt år från år, och man övergår till mera lösa arbetare. Jag med- ger, att detta är ett missförhållande, och jag beklagar det lika mycket som herr jordbruksministern, men jag tror, att det blir bättre förhållanden, så snart man fått bättre ekonomi inom jordbruket och kan övergå till ett intensivt jordbruk. Med en mera arbetskrävande produktion följer ju, att det blir bättre sysselsättning för de till jordbruket knutna arbetarna.

Herr Gustafson påpekade, att det är en fara att vid jordbruket binda en alltför stor arbetarstam. Jag tror, att man får ge akt på denna sak och vara försiktig så att man inte riskerar, att man här skapar ett jordbruksproleta- riat. Dessa ägare av arbetaresmåbruk sitta kanske snart nog på sina små ställen, som de inte kunna komma ifrån, och leva under mycket dåliga ekono- miska förhållanden — kanske på svältgränsen.

Ang. den statsunderstödda arbetarsmåbruksverksamheten. (Forts.)

Med vad jag nu sagt har jag velat ytterligare motivera min ståndpunkt och ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag skall tillåta mig några repliker till de närmast föregående talarna.

Det har framförts invändningar av olika slag. En del av dessa invändningar hänföra sig till grunderna för arbetarsmåbruksrörelsen. Dessa grunder fastslogos emellertid i fjol, och det kan inte komma i fråga, att jag nu tager upp en ny diskussion om den saken, men jag kan inte underlåta att påpeka, att medan herr Gustafson framhöll att denna verksamhet pålägger kommunerna bördor och ansvar, så framförde herr Sederholm den anmärkningen, att kommunerna lockades att tillgripa den, därför att kommunerna kände för litet ansvar på denna punkt. Jag tror, att den fördelning av ansvaret mellan staten och kommunerna, som har träffats, är ganska bra. Jag vill dessutom påpeka, att denna verksamhet, dess planläggning och genomförande följes mycket intimt och ingående av de statliga myndigheterna. Varje ansökan, som man från kommunernas sida ämnar bifalla, granskas av de statliga myndigheterna. Man gör överhuvud taget vad som kan göras för att se till att hela denna verksamhet kommer in på sunda banor, och efter den tid, som gått, ha vi kommit till den erfarenheten, att det är möjligt för staten att övervaka den och driva den på sådant sätt, att några större nackdelar inte komma att uppstå därav.

Herr Fritiof Gustafson anförde, att denna verksamhet blir ett irritationsmoment för egnahemsrörelsen. Denna anmärkning hänför sig ju också till det beslut, som fattades i fjol. Jag vill blott påpeka, att vi måste förr eller senare komma fram till en sådan läggning av egnahemsrörelsen, att egnahemsrörelsen i huvudsak befattar sig med skapandet av jordbruk för besuttna jordbrukare, och där man måste ställa större krav på vederbörande låntagares ekonomiska ryggrad, än vi kanske hittills gjort, under det att arbetarsmåbruken måste avses för befolkningsgrupper, som inte uppfylla dessa ekonomiska förutsättningar. Det kommer på grund därav att dragas en naturlig gräns mellan denna rörelse och egnahemsrörelsen.

Jag skulle också vilja peka på, när man här framför den farhågan, att man binder fast dessa arbetare vid landsbygden och kanske ställer det så, att de sitta utan arbetstillgång, att det är klart, att ingen människa kan döma om framtiden, men det ligger dock en ganska stor trygghet däri, att det är kommunerna, som genomföra denna verksamhet, och helt naturligt sträva de i främsta rummet efter att placera de arbetare, som de anse ha de största förutsättningarna, och det kommer ju aldrig i fråga, att någon placeras, som inte redan finns i socknen och som man måste räkna med att få behålla där. Det här är inte alls, som herr Gustafson ville låta påskina, något försök att draga folk från industrien till jordbruket. Det här är en verksamhet, som helt enkelt tar sikte på att där förankra en del av den jordbruksbefolkning, som redan finnes, men som på grund av hela omvälvningen i de ekonomiska förhållandena har kommit ut på gungfly. Därför kan man inte tillvita oss, som tala för denna sak, att vi inte ha kallt huvud i denna fråga, och att vi skulle vara böjda för några romantiska griller om att flytta över folk till jordbruket. Det är inte det saken här gäller.

Herr Bagge ville mycket starkt understryka, att det finnes ingen principiell skillnad mellan utskottet och reservanterna. De vore egenligen bara fråga om takt. Ja, herr Bagge, om vi skola börja diskutera från den utgångspunkten, då är det ju på det sättet, att det icke finnes någon annan skillnad mellan utskottet och reservanterna än rättigheten för Kungl. Maj:t att använda 3 miljoner kronor mer i det ena fallet än i det andra. Så som reservationen är for-

Ang. den statsunderstödda arbetarsmåbruksverksamheten. (Forts.) mulerad skulle det alltså här vara möjligt för Kungl. Maj:t att sätta igång verksamheten i södra delarna av landet, vilket man här vill, att vi skola vara synnerligen försiktiga med, i precis den utsträckning som Kungl. Maj:t förutsett, om Kungl. Maj:t i stället ville begränsa, nedskära och inskränka verksamheten i Norrland. Reservationen innebär alltså intet hinder för Kungl. Maj:t att utvidga verksamheten i de södra delarna av landet. Det är endast fråga om den omfattning, inom vilken man får röra sig.

Nu sade herr Sederholm, att i fjol anslogos $2\frac{1}{2}$ miljoner. Alla erinra sig väl, att $2\frac{1}{2}$ miljoner då betraktades såsom en summa, som kunde vara lämplig för en försöksvis bedriven verksamhet. Sedan vi nu ha fått i gång hela verksamheten, visar det sig, att apparaten i Norrland fungerar bra. Det behövs, för att vi skola kunna fortsätta i den takt, i vilken man har kommit in, att man får 5 miljoner på tilläggsstat och därutöver 5 miljoner. Alla äro överens om, att man skall gå den vägen. Det är ingen skillnad på den punkten. Då kommer jag här och utskottsmajoriteten med mig och ifrågasätter, att vi skulle få använda 3 miljoner, som ju inte skiljer sig mycket från $2\frac{1}{2}$, för att göra ett liknande experiment i de södra delarna av landet. När man, såsom man faktiskt gör från reservanternas sida, accepterar den omfattning, som verksamheten för närvarande har i Norrland, är det ju faktiskt bara därom striden står, om man skall väga sig på att nu nästa år känna sig för hur det ställer sig i de södra delarna av landet, på samma sätt som riksdagen förra året beslöt, att man skulle göra i de norra delarna av landet.

Ja, herr talman, jag skulle vilja tillägga en replik till herr Sederholm. När han säger, att det kan hända, att den bild jag gav av förhållandena på landsbygden gäller i min hembygd men inte gäller i herr Sederholms, så skola vi komma i håg, att herr Sederholms hembygd är herrgårdarnas Sörmland, och det är nog på det sättet, att vid herrgårdarna — de äro ju dock inte flera än 3,000 — har det nog i mycket långa tider funnits en fast anställd personal av gifta arbetare, men vad jag närmast syftade på var förhållandena inom bondejordbruken, där man före detta århundrades ingång använde ogifta arbetare men sedan under inflytande av jordbrukets förbättrade läge gick över till gifta arbetare och nu går tillbaka åt andra hållet. Och det tror jag är en företeelse som, såvitt jag har kunnat döma, är ungefär likartad i alla delar av landet, där det finnes medelstora bondejordbruk.

Herr Larsson, Johan August: Herr talman! En talare sade i början av debatten, att de pengar, som voro investerade i egnahemsrörelsen, inte skulle vara tillförlitligt eller bra placerade; det skulle inte vara någon räntabel placering. Det är givet, att man från en sida sett skulle kunna säga, att de inte äro så väl placerade, men jag skulle i det sammanhanget vilja påpeka, att det förhållandet, att några av dessa egnahem inte slagit så väl ut, till stor del har berott därpå, att de bildades under den högsta kristiden, då i många fall jordbrukarna för oobbyggd jord fingo betala upp till 1,000 kronor per tunnland och därutöver. När denna jord så måste förses med byggnader och uppsättning till den prisnivå, som existerade då, är det ju alldeles klart — det förstår var och en, som tänker på de förhållandena — att det icke fanns någon möjlighet att rida igenom stormen, sedan man kommit in i en sådan kristid som den, vi de senaste tio åren ha genomlevat. Därför mena vi, som egentligen gå in för utskottets förslag, att tidpunkten nu skulle vara lämplig för att i så hög grad som möjligt sätta i gång nya jordbruk. Ty det är en ganska stor skillnad, om man seglar med strömmen eller emot den. För den, som exempelvis tio år före kristiden köpte ett jordbruk och betalade 300 à 400 kronor per tunnland och för uppsättningen i proportion därtill, behöfde det inte precis

Ang. den statsunderstödda arbetarsmåbruksverksamheten. (Forts.)
 gå ihop varje år, utan han kunde betala räntorna undan för undan, och några år under kristiden kunde han sedan realisera och göra rätt för sig och få pengar över i alla fall. Men det är svårare för den, som började under kristiden måste betala ränta på utan också amortera med så och så mycket för varje år för att han efter 8—10 år skulle kunna klara upp affärerna. Och det är denna situation, som så många egnahemsinnehavare ha kommit i, att det inte är möjligt med den skuldbörda de ha fått från början att rida ut stormen. Därför mena vi, att nu när jordvärderna kommit så långt ned, som nu är fallet, skulle det vara ett synnerligen lämpligt tillfälle för dem, som börja vid dessa låga konjunkturer, att köpa jord och kreatur. Då skulle de några år efteråt komma i en bättre situation. Jag skulle inte vilja säga, som en del talare, att därför, att nu en del egnahemsinnehavare ha det svårt, få vi inte ställa det bättre för några nya, utan de skola ha det lika svårt som de gamla! Den synpunkten kan jag inte under några förhållanden gå med på.

Nu nämndes det från statsrådsbänken något om 1890-talet — och jag tror att herr Gustafson i Domö också talade om 1890-talet — att vi skulle gå tillbaka dit. Ja, mina herrar, vi skola gå tillbaka till 1890-talet. Hur var det då? Hur många ställen ha icke sedan den tiden försvunnit? Huru många tusen båtsmanstorp och soldattorp och andra torp ha inte lämnats vind för våg under dessa år och försvunnit undan för undan. Men på 1890-talet var det väl egentligen så, att då började industrialismen sitt uppsving i vårt land. Efter den tiden har folket, som vuxit upp på landsbygden, varit utsatt för en sugning eller om jag så får säga varit på marsch till städerna, till industrien och till Amerika. Nu har maskintekniken rationaliserats, det behövs inte så mycket folk, och städerna kunde inte vidare taga emot allt det folk från landsbygden, som förut kunnat invandra till städerna. Amerika tar inte heller emot dessa unga män från landsbygden, som vilja fortsätta sitt gamla yrke och ville ha jordbruk. Jag hörde ett par jordbrukare för några dagar sedan, som talade om, att den och den skaffat sig jordbruk, men köpt alldeles för dyrt. Han hade inte kunnat göra rätt för sig utan han lurade en hel del släktingar, som gått i borgen för honom. Ja, när det blir ett litet bebyggt ställe, som utbjudes på offentlig auktion till försäljning, så blir det så många spekulanter, att det köpes för dyrt. Och har köparen inte pengar så kan han inte reda sig.

Denna handräckning, om jag så får säga, som staten nu får giva åt dessa unga, är just vad de behöva. Det har alldeles riktigt från statsrådsbänken sagts, att dessa, som nu bilda egnahem, ha något att falla tillbaka på. Om de avstängas från hjälpverksamhet och fattigvård, så försöka de att draga åt svångremmen och reda sig själva i så stor utsträckning som möjligt. För min del anser jag, att tidpunkten är lämplig att sätta i gång nu, när jordvärderna äro låga. Det sades från statsrådsbänken, att många gifta statare ej få plats nu. Ja, det är givet, att under en sådan konjunktur försöka jordbrukarna i stor utsträckning göra sig kvitt de gifta statarna och få billigare arbetare, som de ha i maten. Dessa gifta statare, dessa människor, som växt upp vid jorden, som ingenting hellre önskan än att få ett jordbruk, de kunna inte skaffa sig ett sådant. I denna ekonomiska situation anse vi, att det är behjärtansvärt med en sådan jordstyckning som genomfördes i Frankrike för hundra år sedan. Det är den, som skapat den sociala hälsan och den ekonomiska styrkan i Frankrike, och som markerar denna styrka än i dag. Och jag tror, att i det läge, som vi nu ha, det finnes tillräckligt många arbetstillfällen för dessa unga, som inte få arbeta på annat håll, om vi sätta i gång med en sådan jordstyckning, som det här är fråga om. Det blir arbete och försörjningsmöjligheter, ökade

Ang. den statsunderstödda arbetarsmåbruksverksamheten. (Forts.) arbetstillfällena för dem, som skola arbeta på de nya bostäder, som skola till, det skall vara material, och detta kommer att stimulera hela näringslivet.

Jag vill inte alls polemisera mot de talare, som sagt, att vi skola iakttaga all nödig försiktighet, men jag tror, att på detta område göra vi klokt om vi göra det mesta möjliga, ty tidpunkten är nu lämplig. Och det är just därför, att jag anser den vara så lämplig för att få så stora anslag som möjligt på detta område, som jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Herr talman! Det är ganska tacknämligt att få den upplysningen genom regeringspropositionen och jordbruksministern, att för närvarande den här rörelsen går så bra, att ända till för tiotal miljoner kronor de äro eftersökta. Det visar således i alla fall, att den s. k. jordhungern finnes, bara man sätter något i gång för att den skall kunna bli tillfredsställd. Det har nu vid behandlingen av sociala jordfrågor under de senare åren oavslutligt framhållits inom riksdagen och av myndigheter, att det finnes ingen jordhungre i landet. Nu se vi att den finnes i myckenhet, bara man älskar fram den.

Nu är det, som Bagge riktigt anförde, ingen skillnad i princip mellan majoriteten och reservanterna. Reservanterna anförä betänkligheter mot själva saken, men ändå yrka de bifall till anslaget. Egentligen skulle de ha yrkat avslag, men jag förstår, att de resignerat, men vilja i alla fall reservera sig för sina misstankar, att det här möjligen kan gå på tok.

Nu vill jag instämma med Westman, som förklarade, att med förslaget är man inne på den enda verkligt produktiva hjälp mot arbetslösheten, som föreslagits. Denna hjälp kan nämligen ätas, och den kan man bo i, men landsvägar kan man varken bo i eller äta. Men allt är naturligtvis också vanskligt. Här är sålunda inte meningen att åstadkomma fullständiga jordbruk, utan *nyskapelse av ofullständiga jordbruk*, kanske blott för en begränsad tid. Bakom ruvar frågan: när eventuellt arbetsmöjligheterna i trakten svika, vad blir det då av de här jordbruken? Det måste ju erkännas, att det perspektivet finnes. Det kan inträffa någonting, som inträffade förr i tiden just på 1800-talet med de s. k. backstugusittarna. Men det är ju i alla fall den skillnaden, att deras anläggningar kommo till på en slump, men här tillämpas rationella grunder. Det ses till, att småbruken kunna få ha ett mera betryggande värde för framtiden och helst borde det, synes mig, läggas så att de med tillskott från angränsande mark kunna bli besuttna.

De summor, som skulle behövas enligt redan inkomna ansökningar, äro för övrigt mindre än vad ett svenskt pansarskepp kostar. Till pansarskepp eller annat dylikt skulle reservanterna förmodligen ej tveka att bevilja ett så stort belopp. Därför kan man säga, att det bara gäller för en generation att giva dem ett hem och produktivt arbete för mindre än vad ett pansarskepp kostar. Om vi ha råd till det senare, ha vi också råd till det förra, och ha vi inte råd till båda delarna, är det väl bättre att låta pansarskeppet växa till sig än att låta denna befolkning gå arbetslös och taga skada andligen och kroppsligen.

Nu är det i alla fall här en annan konflikt, som föreligger, och det är mellan *besuttna jordbruk och obesuttna*. Det har alltid under senare årtionden talats om, att vårt mål vore att åstadkomma besuttna jordbruk. Det sker inte på det här sättet, det måste medgivas, utan det är som sagt en verksamhet för att ytterligare skapa ofullständiga jordbruk. Nu vill jag gent emot Westman säga, att det här inte är det mest praktiska sättet att möta arbetslösheten, utan det vore att dessutom använda sådana här pengar till att samtidigt skapa fullständiga jordbruk. Men det kan inte ske bara genom pengar. Man försöker ju förbättra åkrarna genom att bryta sten samt tillföra dem annan jord

Ang. den statsunderstödda arbetarsmåbruksverksamheten. (Forts.)
 eller gödningsmedel med mera dylikt. Men för att göra dessa ofullständiga jordbruk fullständiga fordras det i de flesta fall framför allt tillskott från angränsande mark, som de ofullständiga jordbruken inte äga, nämligen odlingsmark och husbehovsskog. Men få eller ingen vill lägga in någon kraft inom statsmakten på detta för tillfället. Man sätter merendels ett nej mot att fullkomna ofullständiga jordbruk på det enda i stort sett verk samma sättet genom att en utvidgning betraktas som en rätt eller med andra ord stödes av rätt till expropriation mot ersättning. Därför måste jag säga, att en subvention både med lag och med pengar till fullkomnande av ofullständiga jordbruk är något ännu mera och stadigvarande produktivt än det oundvikliga skapandet av nya ofullständiga jordbruk. Där är luckan i det här initiativet. Men initiativet i sig självt är oundgängligt, och räcker resultatet bara en generation, så är det vackert så.

Så ha vi *konflikten med egnahemsrörelsen* också, som här har framhållits. Här få arbetarbruken län på billigare villkor, men egnahemsrörelsen får betala mer, och då säger man, att det icke kommer att anses rättvist. Men då vill jag säga, att egnahemsrörelsen ju inte är en rörelse för de arbetslösa, utan den avser ett befolkningslager, som i alla fall har sitt uppehälle någorlunda konstant. Bli sådana egnahemstagare arbetslösa, få de arbetslöshetsunderstöd av sina egnahem, men ha de sin fulla försörjning med sin ordinarie verksamhet, är det deras skyldighet att inte pålägga samhället större bördor än samhället står till svars med för att hjälpa arbetslösa. Ur den synpunkten är denna svenska avundsjuka, som här frammanas, oriktig och inte på sin plats. Med dessa ord, herr talman, har jag velat motivera, att jag yrkar bifall till utskottets förslag. Den enda anmärkning jag har är, att beloppet är för litet.

Herr Andersson, Elof: Herr talman! Jag begärde ordet då jordbruksutskottets ärade vice ordförande sista gången talade. Han meddelade, att kommunerna påtogo sig en viss risk, men denna risk vore jämförelsevis obetydlig, eftersom den upphörde 5 år efter det lånet var beviljat. När amorteringarna skulle börja, vore alltså kommunerna befriade från risken. Så är ingalunda fallet, herr Sederholm. Kommunernas risk kvarstår med en fjärdedel av beloppet ända till dess att lånet är inbetalat. Dessutom ha kommunerna åtagit sig skyldighet att anskaffa jord till billigast möjliga pris och att hjälpa vederbörande, till dess han kommit ordentligt i gång. Det var endast det jag ville säga för att korrigerade vad herr vice ordföranden nyss anförde.

Herr Pettersson, Anton: Herr talman! För den, som åhört den här debatten, synes det vara huvudsakligen sparsamhetsskäl, som ligga till grund för reservanterna, när de gått på det lägre anslaget. Det har, särskilt från herr Bagges och herr Hamrins sida, talats om miljonrullning. Men jag må säga, att jag tror inte, att det i sådant här fall är befogat att tala om miljonrullning. Herr Gabriellson sade visserligen, att om 2,000 kommuner skulle få bara ett par sådana här arbetarsmåbruk var, skulle det ändå gå till 24 miljoner kronor. Ja, men herr Gabriellson, det är ju i alla fall riksdagen, som skall besluta om hur mycket pengar, som skall anslås till dessa småbrukarhem. Och jag må säga, att det ju förhåller sig så, som en del talare pekat på, att uppe i Norrland har man dessa skogsarbetare, som säkerligen skulle ha en mycket mera tryggad ställning, om de kunde falla tillbaka på ett sådant här småbrukarhem, och i andra trakter av landet förhåller det sig också så, som det har påpekats av jordbruksministern, att det finnes en hel del folk på landsbygden, som tidtals har lantarbete, men som sedan kanske står där

Ang. den statsunderstödda arbetarsmåbruksverksamheten. (Forts.)

utan, om de inte ha ett sådant här eget hem. Herr Sederholm sade: en skogsarbetare har kanske skaffat sig ett sådant här småbrukarhem, men sedan blir det slut med arbetet i skogen, och där står han med detta hem. Ja, jag frågar: hade han det inte mycket svårare, om han inte hade ett sådant här småbrukarhem att falla tillbaka på.

En annan sak, som det också har pekats på, och som tyckes vara en av de där orsakerna, varför reservanterna gå på det lägre anslaget, är den konkurrens, som herrarna tyckas tro skall kunna finnas mellan egnahem och dessa arbetarsmåbruk. Jag får säga, att jag ser inte någon så stor fara däri. De egna hemmen är det ju meningen att man skall kunna leva på, men de här småbruken, de äro ju till för att vederbörande skall kunna få något stöd därifrån i sitt arbete i skogar och lantbruk.

Det är också en annan sak, herr talman, som jag till slut vill peka på, och det är, att när det varit goda tider för industrien, har industrien kunnat suga till sig folköverskottet på landsbygden. Vi ha ju numera fått rationalisering även inom jordbruket, så att det blir överskott på arbetskrafter även där, men vart skola de då vända sig, om de inte kunna få arbete inom industrien? Dessa arbetarsmåbruk äro en mycket lämplig form för att åtminstone delvis kunna uppsuga överskottet på arbetskraft, och jag anser därför, att det är all anledning att gå in för det högre anslaget, varför jag, herr talman, ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Friherre Lagerfelt: Herr talman! Då detta ärende förra året förekom i riksdagen, hade jag tillfälle att deltaga i debatten och yrka avslag på det då föreliggande förslaget. De motiv jag då anförde finnas fortfarande kvar. Jag vill inte förlänga debatten med att upprepa dem, utan jag ber att få ansluta mig till det anförande herr Gustafson, Fritiof, nyss hållit, i vilket han upptog samma synpunkter, som jag då anförde. De, som förfäktade lagförslaget, hade som huvudargument för sin bevisföring den fattigdom, som var rådande, de umbäranden, under vilka Norrlands arbetare och med dem jämställda persongrupper i Norrland arbetade. Den lag, som då antogs, gäller endast för Norrland, norra delarna av Dalarna samt några socknar av Värmland. Varför inte låta denna lagstiftning fortfarande vara en Norrlandslagstiftning? Jag måste säga, att även om jag yrkade avslag på hela lagen i fjol, så är jag glad åt att höra, det den verkar gott och hjälpsamt för den befolkning i Norrland, för vilken den är avsedd, men vi ha ju många lagstiftningar, som gälla Norrland och icke övriga delar av landet. Jag påminner endast om det s. k. kallortstillägg, som statens tjänstemän ha i de norra trakterna. Inte är det någon söderut, som avundas dem detta kallortstillägg, och nog skulle vi bli förvånade, om det komme förslag från något håll om att detta tillägg skulle tillämpas även för tjänstemännen i våra sydliga trakter.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den av herr Sederholm m. fl. avgivna reservationen.

Herr Wohlin: Herr talman! Jag kan för min del väl förstå de betänkligheter, som från reservanternas sida närmast ur statsfinansiell synpunkt resas mot den föreslagna anordningen. Emellertid får jag erinra om, att den kris, i vilken vårt land för närvarande befinner sig, och som avspeglar sig på det mest elakartade sättet i den rådande arbetslösheten, i åtskilliga avseenden är olikartad mot den kris för något mer än tio år tillbaka, som då på ett ganska snabbt och lyckligt sätt övervanns. Den starka rationaliseringen inom våra ledande industrier, som ägt rum på 1920-talet, i förening med de kullar av unga människor, som nu växa upp, ha samverkat till, att det nuvarande arbetslös-

Ang. den statsunderstödda arbetarsmåbruksverksamheten. (Forts.)
hetsproblemet blivit avsevärt svårare. Jag tror för min del, att med hänsyn härtill och jämväl med beaktande av de stora handelspolitiska svårigheter, med vilka vårt industriella liv har att kämpa, möjligheterna för den svenska storindustrien att absorbera betydande mängder av arbetslösa personer under de kommande åren och årtiondena äro mera begränsade än man på många håll tror och hoppas. Med hänsyn härtill hyser jag uppfattningen, att det är angeläget att så långt det är görligt — under iakttagande självfallet av tillbörlig försiktighet — kvarhålla på landsbygden det folk, som där finnes, och, i den mån som dessa människor äro vana vid lantbruksförhållanden och vilja leva på landet, se till att de inte onödigtvis drivas därifrån och överbefolka de redan förut ofta med en tyngande arbetslöshet kämpande städerna. Vid sådant förhållande finner jag för min del, att denna anordning med arbetarsmåbruk representerar en av de linjer, efter vilka man bör arbeta, även om jag gärna erkänner, att denna linje så tillvida är förenad med vissa svagheter, att man inte har full säkerhet för att de statsmedel, som här investeras, i framtiden komma att återbäras med ränta och amortering. Men jämför man denna form av hjälpverksamhet med den, som tar sig uttryck i kontantunderstöd och fattigvård, så är dock denna linje ur social synpunkt ofantligt att föredraga, och den förlust, som eventuellt kan komma att uppstå i framtiden vid denna form av stödverksamhet från statens sida, är dock mindre i ögonen fallande och kanske mindre skrämmande än de förluster, som man exempelvis ser avspegla sig i ett bankoutskottets betänkande, som snart kommer på kammarens bord. Man finner i detta betänkande att olika industriella och andra företag av skilda slag den 31 december 1933 sammanlagt åsamkat Aktiebolaget kreditkassan en kontantförlust av 51 miljoner kronor, vartill enligt uppgift i betänkandet ytterligare komma en hel del förluster å olika engagemang. Den svenska jordbruksbefolkningen torde i alla fall under de tider, som komma, vara den stabilaste samhällsklassen i vårt land. Och att utöka de i jorden rotfasta människornas antal är sannerligen i tider, när det blåser stormvindar över det stora näringslivet, en uppgift av icke ringa betydelse.

Mot dessa arbetarsmåbruk i södra och mellersta Sverige har invänts, att man inte kan vara säker på, att de platser, där de grundas, även i framtiden kunna giva dem de erforderliga möjligheterna i form av industriell arbetsförtjänst. Men detta är en svaghet, som vidlåder all nybildning av mindre jordbruk, när dessa icke ha tillräckligt stor omfattning för att bereda sina innehavare en självständig bärning. Därtill kommer, att de mera stabila och konsoliderade industriella förhållandena i mellersta och södra Sverige fastmera göra det antagligt, att om arbetarsmåbruk bildas i närheten av där belägna industricentra, dessa arbetsmöjligheter ha större sannolikhet att bestå under en följd av år och årtionden framåt än vad mångenstädes kan vara fallet i de nordligare delarna av vårt land. Den ifrågavarande kombinationen av industriell verksamhet och ett litet arbetarsmåbruk representerar för övrigt en idé, som i dessa dagar vinner alltmera terräng i ett så konservativt land som Frankrike, där man just med hänsyn till arbetslösheten och de sociala förhållandena funnit en dylik kombination av mindre och medelstor industri i förening med ett jordbruk av blygsamma dimensioner hos arbetarna vara en social framtidslinje att bygga på. Även i ett storindustriellt land låter sig en dylik kombinerad jordbruks- och industriell struktur väl förena med bibehållandet av storindustriens självfallet ledande ställning på det industriella fältet.

Herr talman, jag tror av dessa olika anledningar, att man inte får vara alltför tveksam, då man nu vill fortsätta på den ifrågavarande linjen i fort-

Ang. den statsunderstödda arbetarsmåbruksverksamheten. (Forts.)
sättningen, och då dessutom — såsom riktigt påpekats — skillnaden mellan utskottet och reservationen inte är alltför stor, tycker jag, att man inte onödigt bör tillspetsa motsättningarna i en fråga som den förevarande. Den ingår i ett socialt välfärdsprogram i ett ganska allvarligt tidsskede. Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bagge* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 65 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avlöningsstat för rikets allmänna kartverk, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 265, angående anslag till särskilda åtgärder i anledning av ungdomsarbetslösheten;
nr 267, angående anslag för kapitalökning för jordförmedlingsfonden; och
nr 268, angående inrättande av en arrendeegnahemsfond m. m.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1933/1934, i vad rör spannmålslagerhusfonden och arbetarsmåbrukslånefonden.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. kapital-
ökning för
arbetarsmå-
brukslåne-
fonden.

Punkten 2.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1933/1934 såsom kapitalökning för arbetarsmåbrukslånefonden anvisa ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Sederholm* och *Fritiof Gustafson* ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall i så måtto till Kungl. Maj:ts förslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1933/1934 såsom kapitalökning för arbetarsmåbrukslånefonden anvisa ett reservationsanslag av 4,000,000 kronor.

Herr Sederholm: I anslutning till vad jag anfört i denna fråga under debatten med anledning av jordbruksutskottets utlåtande nr 65 ber jag att få yrka bifall till den av mig och herr *Fritiof Gustafson* avgivna reservationen.

Herr Gabrielsson: Herr talman! Jag anser det vara nödvändigt, att detta belopp anvisas, även om jag har den uppfattningen, att man för nästa år kunnat anvisa ett mindre belopp. Det är ju så, att kommunerna satt i gång denna verksamhet, och dessa arbetarsmåbrukslån äro preliminärt beviljade. Det är alldeles nödvändigt, att riksdagen håller sitt löfte och anvisar de medel, som nu äro oundgängligen behövlige. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson, Elof: Herr talman! Jag skall inskränka mig till att instämma med den siste högt ärade talaren.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 68, i anledning av väckt motion angående årliga utredningar om jordbrukets produktionskostnader för de viktigaste livsmedlen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om upp-
förande av
fiskarestugor i
Stockholms
yttre skär-
gård.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 69, med anledning av väckt motion om anslag till Stockholms läns hushållningssällskap för uppförande av tvenne fiskarestugor i yttre skärgården.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 471, av herr *Flyg*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Stockholms läns hushållningssällskaps förfogande för uppförande av tvenne fiskarestugor i yttre skärgården anvisa ett förslagsanslag av 10,000 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion II:471 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Nerman: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till här ifrågavarande motion.

Om uppförande av fiskarestugor i Stockholms yttre skärgård. (Forts.)

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågakvarande utlåtandet annat yrkande ej förekommit, än att kammaren skulle bifalla den i ämnet väckta motionen.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 70, i anledning av väckt motion om anslag för utredning och undersökning rörande vattenavledningen från Lyckebyåns övre vattenområde till och med Kyrkebysjön;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsbidrag för undersökning rörande Emåns reglering;

nr 72, i anledning av väckta motioner om anslag till fullständig undersökning rörande åtgärder mot Klarälvens skadeverkningar vid översvämningar; samt

nr 73, i anledning av väckta motioner om bidrag från statens avdikningsanslag till Långsjöbäckens regleringsföretag.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 74, i anledning av väckta motioner om anslag till täckande av uppkommen brist i Skorpatorp—Skrika dikningsföretag av år 1929.

Om anslag till Skorpatorp—Skrika dikningsföretag.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 267 av herr Nilsson, Petrus, m. fl. samt II: 470 av herr Heiding m. fl., hade hemställts, att riksdagen ville bevilja ett anslag av 14,630 kronor för täckande av den uppkomna bristen i Skorpatorp—Skrika dikningsföretag av år 1929 inom Kalmar län.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner I: 267 och II: 470 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **andre vice talmannen**: Herr talman! Jordbruksutskottet behandlar i detta utlåtande en av mig m. fl. i första kammaren och av herr Heiding m. fl. i andra kammaren väckt motion om ett anslag på 14,630 kronor till ett torrlägningsföretag, benämnt Skorpatorp—Skrika dikningsföretag av år 1929 i Döderhults och Fliseryds socknar i Kalmar län. Planerna för detta torrlägningsföretag äro uppgjorda av lantbruksingenjören i länet. Båtnadsvärdet, d. v. s. förbättringsvärdet, beräknades först utgöra 82,048 kronor samt kostnaden för sjösänkningen 77,240 kronor. Det skulle alltså ha uppstått någon vinst på detta torrlägningsföretag. Emellertid visade det sig vid en senare företagen omräkning, att förbättringsvärdet var något mindre än som tidigare beräknats.

Men så fanns det ytterligare en omständighet, som försvårade arbetets igångsättande och utförande. Staten ägde en del av den mark, som beröres av torrläggningen, ja, staten ägde till och med huvudparten därav, omkring 59 procent av värdet för förbättringen. Staten representerades här av domänstyrelsen, och denna ville inte vara med om torrläggning, och därför protesterade den, varför vattendomstolen fick pröva ärendet. Vattendomstolen ansåg, att

Om anslag till Skorpetorp—Skrika dikningsföretag. (Forts.)
torrläggning skulle äga rum, i varje fall att den icke borde hindras genom staten. Man undersökte emellertid även förbättringsvärdet och fann, att detta inte kom att motsvara vad lantbruksingenjören beräknat, utan skulle minska med 20 procent. Men trots detta skulle arbetet utföras.

Vid en senare företagen undersökning befanns det emellertid, att det av lantbruksingenjören upprättade förslaget var felaktigt. Det fanns mera berg än som beräknats i den kanal, där avdikningen skulle ske. Merkostnaden till följd härav utgjorde 14,630 kronor.

Då var det ju rimligt, att intressenterna i företaget begärde att härför få bidrag av staten. Dem hade tillerkänts dels statsbidrag från statens avdikningsanslag och dels lån från statens avdikningslånefond, men detta med utgångspunkt från det mindre av de olika av lantbruksingenjören beräknade kostnadsbeloppen. Det kan då ej anses obilligt, om man, när det sedan befanns, att det av lantbruksingenjören först upprättade förslaget inte var hållbart, företagit en justering av det belopp, som vederbörande skulle komma i åtnjutande av i form av bidrag och lån från staten. Men framställningar här om ha icke bifallits. Lantbruksstyrelsen, som närmast haft att pröva saken, ansåg, att man haft något för bråttom att sätta arbetet i gång, vilket dock till stor del berodde på lokala förhållanden — den arbetslöshet, som rått och fortfarande råder i orten, var anledningen till att man var angelägen att få arbetet i gång så fort som möjligt. Nu böra väl icke intressenterna i företaget till följd av att de satte arbetet i gång något tidigare och därigenom skaffade arbete åt arbetslösa komma i åtnjutande av mindre förmåner, än de hade fått, om det riktiga kostnadsförslaget upprättats från början, d. v. s. om man gjort undersökningen grundligare och uppmätt de bergmassor, som funnos, så att man mera exakt kunnat fastställa kostnaderna.

Nu nekar domänstyrelsen för sin del att gå med på ytterligare kostnader än den strängt taget är skyldig att vidkännas, och det är vad som motsvarar förbättringsvärdet. Kostnaderna för arbetet komma likväl att överstiga förbättringsvärdet, och när domänstyrelsen nekar att bidraga för sin del, så kommer även den del, som rättvisligen borde påvila domänverket, att falla på de andra intressenterna i företaget, vilka tillika utgöra minoriteten. Det bör därför icke väcka förvåning om man hade väntat, att jordbruksutskottet nu hade ställt sig litet mera förstående till saken. Jordbruksutskottet har visserligen grundat sitt ståndpunktstagande på de myndigheter, som yttrat sig, nämligen lantbruksstyrelsen och statskontoret. Beträffande lantbruksstyrelsen vill jag inte säga, att den direkt har ställt sig avvisande, men den har varit ganska ljum. Däremot har statskontoret ställt sig helt avvisande till den framställda begäran, och domänstyrelsen säger, att nu — i mars 1934 — har den försålt kronans fastighet och har naturligtvis nu intet intresse mer av att bidra med sin andel.

Då nu utskottet är enhälligt, skall jag, herr talman, inte uppehålla tiden längre, men jag vill likväl tillåta mig att yrka bifall till motionen.

Herr Sederholm: Då jag nu går att besvara herr andre vice talmannens anförande, så vill jag inte bestrida, att det kan finnas mycket fog för vad han har anfört, men jag vill ändå yrka bifall till utskottets hemställan. Jag gör det av det skälet, att jag inte kan finna, att det kan vara en riktig praxis, att utskottet, sedan det har hört myndigheterna och icke fått något positivt understöd men i flera fall bestämda avstyrkanden, tar initiativet till ett förändrat beslut med avseende å denna sak. Det kan ju hända, att dessa intressenter genom att för Kungl. Maj:t framhålla, vad herr andre vice talmannen här har anfört, på det sättet kunna förmå Kungl. Maj:t att framlägga en proposition,

Om anslag till Skorpetorp—Skrika dikningsföretag. (Forts.)

som beaktar deras önskemål och ger dem den rätt, som de anse sig ha. Jag har själv varit med om en sådan aktion med gynnsamt resultat. Jag vågar hoppas och tro, att Kungl. Maj:t likaväl som kammaren och bättre än kammaren skall kunna både sätta sig in i frågan och på ett rättvist och billigt sätt pröva en sådan framställning.

Med vad jag sålunda anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag skall be att få belysa den här saken ur en juridisk synpunkt.

Bland juristerna har den uppfattningen alltmer börjat göra sig gällande, att det förhållandet, att staten tar sig en mängd friheter, är en fråga, som omsider måste tagas upp till behandling. Den har länge varit brännande. Genom sin lagstiftning och sina myndigheter vållar staten förluster för medborgarna, och själv skaffar den sig privilegier genom företrädesrättigheter framför den oprioriterade allmänheten. Det är således en maktutövning, som inte är grundad på någon rätt.

Vid det stora nordiska juristmötet 1932 kom denna fråga upp på dagordningen. Talare från alla tre länderna yttrade sig i diskussionen, och även jag deltog i kritiken mot statens maktövertagande i eget intresse på det rättsliga området. Vi behöva bara tänka på det exempel, som jag där drog fram och som många funno vara slående nämligen, att staten tvångsmobiliserar värnpliktiga. Under värnpliktens utövande vållas ganska talrika kroppsskador och även invaliditet. Om en enskild gör sig skyldig till sådant, får han ersätta skadan fullt, men staten tar sig friheten att bara kasta till de skadade en slant. Mötet uttalade sig enhälligt för en rättelse i detta missförhållande.

Här föreligger ett annat sådant exempel. Av intresse för, hur staten kan förfara gentemot den enskilde, har jag i studiesyfte varit därnere, sett på situationen samt informerat mig hos vederbörande av olika slag. Jag skall därför också be att få säga några ord om detta skolexempel på statens ifrågavarande maktutövning.

Det är klart, att medborgarna, som styras av staten, måste sätta förtroende till att staten menar, vad den säger genom sina lagar och genom sina ämbetsmän. Nu har staten bland annat ansett det vara ett samhälleligt intresse att uppmuntra dikningsföretag. Den säger: Ni bör beflita er om sådana, ty jag skall hålla min höga, faderliga hand över era förehavanden, och för det ändamålet skall jag stifta lagar, som ni kunna lita på, och utse trogna ämbetsmän, som förstå saken kolossalt bra, och så ska ni ge er in i företaget. — Vad inträffar? Här se vi, vad som inträffar!

Det gäller här ett dikningsföretag, för vilket laga syneförrättning avslutades 1929, i två Smålandssocknar i Kalmar län, nämligen Döderhults och Fliserids socknar. Företaget kallar sig för Skorpetorp—Skrika dikningsföretag av år 1929. Staten sade: Ni har rätt att begära denna utdikning, var bara god att följa våra lagar. Och vederbörande följde lagarna, och resultatet ser ut på det här sättet. Syneförrättningen leddes lagligen av statens lantbruksingenjör Jonzon, som numera är avliden. Han uppgjorde en kostnadsfördelningslängd över förbättringens värde, som slutade på 82 tusen kronor, och så räknade han ut, vad det skulle kosta att utföra företaget, och det var 77 tusen kronor. Skillnaden var ju inte så stor, men vederbörande skulle få en utomordentligt god åker, sade Jonzon för de 77 tusen kronorna.

Utom en godsägarinna, som tvångsvis ingick med omkring 14 procent, måste staten såsom även jordägare deltaga med 59 procent, och därtill kom en hel del småfolk, så när som på en, som hade hela 6 procent. Man tyckte, att det

Om anslag till Skorpatorp—Skrika dikningsföretag. (Forts.)

var fördelaktigt att få denna jord odlad, och kommunernas främste uppmuntrade också vederbörande, därför att det fanns så många arbetslösa i dessa socknar, särskilt i Döderhults socken, vilka här kunde få ett arbete. Även om båtnaden inte var så ofantligt påfallande i förhållande till kostnaderna, kunde ju staten i detta fall liksom i en mängd andra ge ett offentligt föredöme i dessa tider, att den saken är det inte så noga med, bara de arbetslösa få någon sysselsättning och betalning för densamma.

Förrättningen var således startad. Då blev domänstyrelsen förargad — nu kommer statens första krokben — domänstyrelsen blev förargad, ty den skulle ju bidraga med 59 procent. Den hade inte så stort jordbruksintresse, den har ju huvudsakligen intresse av skog, men dess jordbruksbyrå har i alla fall till uppgift att tillgodose jordbruksintressena. Domänstyrelsen gick in till Sörbygdens vattendomstol och sade följande: båtnaden har beräknats för högt, och kostnaderna komma kanske att överstiga värdet av båtnaden. Därför yrkade kronan, att företaget icke måtte komma till stånd, och skulle det ändock komma till stånd, så yrkades nedsättning i fråga om båtnadens belopp.

Vattendomstolen gjorde sin plikt. Den var den myndighet, som skulle pröva, om detta företag verkligen fick komma till stånd, och den ogillade kronans genom domänstyrelsen framförda talan. Företaget fick komma till stånd. Det var ett behörigt företag. Däremot tyckte vattendomstolen, att båtnaden i sin helhet var för högt beräknad, och nedsatte den med 20 procent. Detta utslag vann laga kraft. Alltså visste allmänheten även då vad den hade att hålla sig till enligt statens lagar, som uppmuntrade till detta företag. Den högsta instansen, domstolen, hade sagt, att detta enligt statens lagar var ett behörigt företag.

Nedsättningen av båtnaden innebar, att denna blev 65 tusen kronor, men kostnaden var 77 tusen kronor. Vattendomstolen tyckte dock i alla fall, att intet hinder fanns. Företaget borde utföras.

Nu skulle ju såväl förbättringsvärdet som kostnaderna till större delen stanna på kronan, nämligen med 59 procent. För att detta företag skulle kunna drivas vidare, trots att det stod på gränsen emellan god affär och dålig affär — som de flesta arbetslöshetsföretag göra, vilka vi nu företaga oss — fingo också de, som begärt detta företag, lån ifrån statens avdikningslånefond med 31 tusen kronor samt bidrag från statens avdikningsanslag med 32 tusen kronor. Det var alltså fortfarande ett godkännande av företaget.

Då inträffade en fatalitet. Det visade sig, att lantbruksingenjör Jonzons kostnadsberäkningar voro oriktiga. Man hade påträffat en bergmassa, där statens sakkunnige och avgörande expert förklarat, att det inte fanns något sådant hinder under jorden. Förrättningsmannen, som låtit kostnadsräkningen utföras av ett biträde, hade ock på fråga lugnat vederbörande med, att han alltid beräknade kostnaden i överkant.

Det uppstod således tvist med entreprenören, som hade fått kontrakt på att utföra detta arbete för 64 tusen kronor. Att priset nedsatts dit från 77 tusen berodde på att man förklarat, att här också skulle användas arbete av arbetslösa, och därför kunde reglerna för sådant tillämpas. Entreprenören kunde då åtaga sig uppdraget för billigare pris. Detta var nog också en förutsättning för att dessa småbrukare skulle gå i land med saken. Men då kom som sagt den här kraschen, och det uppstod tvist emellan entreprenören och företagets arbetsstyrelse. Tvisten hänsköts till skiljedom med ortens domhavande som ordförande, och denna skiljedom, som vann laga kraft, dömde, att entreprenören skulle ha ytterligare 14,630 kronor.

Nu hör det också till lagens skuggsidor, att visserligen förekommer tvångsanslutning av alla, som kunna erhålla någon förbättring av företaget. Men

Om anslag till Skorpatorp—Skrika dikningsföretag. (Forts.)

kommer det några överraskningar utöver kalkylerna, skola dessa endast betalas av dem, som ansökt om företaget, och inte även av dem, som ha blivit tvångsanslutna till detsamma. Här var det en person, som gjort ansökningen, och han hade uppmanat en del småfolk att ansluta sig till honom, och så kommo de att figurera som sökande.

Nu skola således människor, som ha en delaktighet av följande procenttal: 1.017; 0.5; 0.2; 0.1; 3.5; 0.4 och så en Krösus, som har 6.7 procent, ensamma betala de 14,630 kronorna. Men alla de andra skola slippa. Staten, som hade 59 procent och fått betala ut en stor summa tvångsvis, får ingen nytta av dessa penningar, förrän arbetet blir färdigt, men ändå kan inte den stora, mäktiga staten gudbevaras vara med att delta i den nya utgiften, utan de här stackars människorna skola betala 14,630 kronor, för att även staten skall få nytta av sina andra penningar.

Nu finns det ju också en godsägarinna, som för hårt beträngt gods har tvångsanslutning för 14 procent i företaget. Hon hade, påstår hon, förmåtts av en intressent att giva honom en fullmakt att föra hennes talan i företaget. Hon hade ställt sig avvisande och sagt, att hon ville ha mera jord och ville inte vara med bland de sökande. Men intressenten begärde då att åtminstone få en fullmakt in blanko att föra hennes talan såsom tvångsansluten. Men med den fullmakten skrev han henne sedan i alla fall som sökande på tillrådan av andra. Det blir förmodligen process, och såvitt jag förstår saknar hon icke utsikter att vinna den saken. Då står det där småfolket där renskrapat och får betala, lockat och lurat av statens lagar och sedan två år kronan sina händer och vill ej hjälpa till.

Döderhults kommunalmyndigheter liksom även kommunalmyndigheterna i den andra socknen tillstyrkte livligt detta företag. De framförde bland annat det skälet, att det var fråga om god, avkastningsbar jord, som i alla fall någon gång måste komma i kultur, och flertalet intressenter voro för sin utkomst beroende därav. Vidare ansåg man just den nuvarande tidpunkten vara lämplig för detta arbete. Därom säga kommunerna, att då såväl staten som kommunerna för närvarande måste utföra arbeten för lång tid framåt, som icke varit behöfliga ännu, så anser man, att ett arbete sådant som detta, som sedan många år tillbaka varit påkallat och därtill är av produktiv art, bör vara självskrivet till erhållande av statshjälp, i all synnerhet då, som här är fallet, arbetet utföres av arbetslösa, som stat och kommun annars måst bidraga till att försörja.

Detta är alltså bara en fortsättning på en föregående debatt: det är bättre, att det blir ett produktivt resultat, något som man kan äta, av dessa understöd. Detta var också en anledning till att den här saken togs för god, och förmodligen har det också inverkat på vattendomstolen, som gav sin välsignelse åt det hela, trots att det hängde mellan vinst och förlust på detta företag.

(Två rop på proposition hördes nu.)

Ja, gå ned till Skorpatorp och Skrika och fråga folket där, om de vilja, att deras talan skall ihjältigas av folk från andra trakter här i kammaren, som saknar medkänsla. Det finns telefoner därute. Detta är en rättsfråga, och jag talar från den här platsen, därför att det är min plikt. Den, som inte vill höra på, kan gå ut i stället för att ropa och skrika i kammaren på proposition.

Ja, då blev det tal om, hur man skulle bota den här saken. Det, som låg närmast till hands, var att domänstyrelsen inträdde såsom sökande. Men det ville chefen inte alls vara med om. Ty han hade en gång klagat över att företaget skulle komma till stånd, och då kunde han inte gärna efteråt gå in som sökande. Det kan man ju förstå. Jordbruksdepartementet var av sina instruktioner förhindrat att stödja företaget. Arbetslöshetskommisionen kunde intet

Om anslag till Skorpatorp—Skrika dikningsföretag. (Forts.)
hjelpa och hade också redan avlagt en ansökan. Socialdepartementet sade, att det nya arbetet möjligtvis skulle kunna läggas som ett kommunalt beredskapsarbete, men då skulle kommunen gå in i saken och göra den till sin egen. Det är klart, att det ville kommunen inte göra, det gör den väl sällan eller aldrig i sådana fall.

I lantbruksstyrelsen sade man emellertid, att det enda sättet är att gå in till riksdagen. Sådana framställningar ha lyckats förut. Så ha då alla representanter för Småland, som kände till saken, både i andra och i första kammaren, nu motionerat i ämnet, därför att de visste, att det var synnerligen befogat.

Då hördes myndigheter av utskottet. Lantbruksstyrelsen, varifrån man hade antytt, att det bästa var att gå till riksdagen, var särdeles tveksam, ty det var ju ett dåligt företag med mera sådant. Men myndigheterna hade inte avgjort, att det skulle anses som ett dåligt företag! Och så hade man börjat med arbetet, innan lånen voro beviljade, men det berodde också på att arbetslösheten trängde på, och man var säker på att kunna få lån. Och detta är ju inte några skäl emot denna nya framställning. Men med stöd av alla dessa skäl säger lantbruksstyrelsen, att den är tveksam men den är i alla fall inte mera tveksam än att den föreslår såsom en eventualitet, att understöd dock beviljas i form av statsbidrag och att det skall uppgå till 14,630 kronor. Domänstyrelsen är en materiell och grym inrättning och ser bara på utgifterna. Det är klart, att när man remitterade saken till den, så sade den bara, att företaget inte är ekonomiskt bärigt. Där gjorde man en konst i alla statens försäkringar, att det skulle anses vara ekonomiskt bärigt, och därför avstyrkte ämbetsverket.

Nu har också inträffat, att den 9 mars 1934 passade domänstyrelsen på att låta Kungl. Maj:t på dess förslag försälja denna kronoegendom, försiktigtvis med villkor, att köparen skulle ensam svara för samtliga kronoegendomen åvilande kostnader för egendomen rörande torrläggningsföretag. Vad det kan bli för juridik av detta vet jag inte. Om köparen kan anses inte ha fått bättre rätt än domänstyrelsen, så att köparen sålunda sedan får någon återgångsrätt till domänstyrelsen vet jag inte, men tillkrånglat blir det naturligtvis ännu mera. Då är ju detta ytterligare ett skäl för riksdagen att bifalla denna motion. Det finns för övrigt som sagt prejudikat från liknande fall.

Men utskottet säger bara följande: »Lantbruksstyrelsen har uttalat, att styrelsen med hänsyn till förekomna omständigheter... ställde sig mycket tveksam» — men den har i alla fall förordat ett anslag! — »...och statskontoret har, under framhållande att ett ytterligare sådant understöd skulle kunna medföra betänkliga konsekvenser, bestämt avstyrkt motionärernas hemställan.» Betänkliga konsekvenser! Ja, dem får man ju av statens lagstiftning och dess ämbetsmän! Men staten har sagt, att dessa konsekvenser hoppas man skola inte inträffa, och om de inträffa i ett fall, där staten själv har lockat dem in i företaget, skall staten väl betala eller ge ett nytt understöd i form av lån för detta ändamål.

Vidare heter det i utskottets utlåtande: »I betraktande av omständigheterna i ärendet och vad de hörda myndigheterna anfört finner sig utskottet icke böra biträda motionerna.» Där se vi, vad myndigheterna ha för avgörande inverkan. Man kan ibland fråga, varför vi skola sitta här. Vi skola väl också tänka själva. Riksdagen är ju också en representant både för statens värdighet enligt dess lagar och för medkänsla med de människor, som av dessa lagar och deras handhavare inlockats i detta företag utan att ana något oråd.

Därför, herr talman, instämmer jag i herr andre vice talmannens yrkande om bifall till motionen.

Om anslag till Skorpetorp—Skrika dikningsföretag. (Forts.)

Herr Roos: Herr talman! De omständigheter, som arbetsstyrelsen för ifrågavarande dikningsföretag åberopat i sin skrivelse till lantbruksstyrelsen, och de skäl, som herr andre vice talmannen nyss anförde, synas mig tala mycket starkt för befogenheten av de i frågan väckta motionerna.

Jag ber därför att få instämma i herr andre vice talmannens yrkande.

Herr Nilsson, Bernhard: Herr talman! Jag vill endast i anledning av vad herr Lindhagen nyss yttrade säga, att då han starkt kritiserar domänstyrelsens ställning i denna fråga, så har domänstyrelsens ställning inte varit någon annan än den, som tillkommer vilken annan delägare som helst. Var och en har ju rättighet att stå såsom sökande eller avstå från att stå såsom sökande. Avstår man är man förpliktad att betala så stor del av kostnaden, som svarar mot nyttan å den jord, man äger och som ingår i företaget. Detta är den ställning, som domänstyrelsen intagit här. Denna ställning är sålunda precis densamma som vilken annan sökande som helst kan intaga.

Herr Lindhagen: Det där är ju riktigt för domänstyrelsens del, men vad skall man säga om staten, som inte kan förbättra läget på något sätt, ehuru man vänder sig till staten i alla dess instanser, i alla vinklar och vrår, som kunna upptäckas?

Utskottets vice ordförande sade här nyss, att det skulle finnas någon annan utväg. Om man vände sig till herr Sköld, skulle det kanske gå, sade han. Nå, det få vederbörande väl göra nu. Han måtte ha några särskilda kassor till sitt förfogande, som inte riksdagen behöver besluta över. I svaret å en interpellation om hjälp till dikningsföretag, vilken i går besvarades i andra kammaren, sades det visst, enligt referat i tidningen, någonting om att det fanns förhoppningar, och det har ju också utskottets vice ordförande framhållit. Jag känner inte dessa möjligheter. Det vore bra, om utskottets vice ordförande kunde specificera dem, så att de ifrågavarande jordbrukarna finge dem på papperet och kunde vända sig till den vederbörande, som avses i detta fall.

Jordbruksministern lovade en gång, och det har han nog också försökt hålla, att ingen jordbrukare skulle behöva gå ifrån gård och grund. Här är det fråga om att göra just det. Så nog kommer herr Sköld att göra, vad han kan. Men var snäll, herr vice ordförande, och säg oss, hur han utan efterräkningar bör förfara.

Herr andre vice talmannen: Emot herr Bernhard Nilssons i Landeryd anförande rörande domänstyrelsen vill jag säga, att domänstyrelsen har ju inte samma intresse och samma synpunkter som befolkningen på orten har rörande dessa jordbruksföretag. Bygden där är så beskaffad, att den i allmänhet är delad i mindre jordbruk, och ägarna ha inte så mycket åker till sina jordbruk. De få därför vara mycket angelägna om att ta vara på den mark, som lämpar sig till jordbruksjord, och följaktligen odla de upp den jord, som passar därtill. Nu har inte domänstyrelsen samma synpunkter i frågan, utan den ser det hela från ekonomisk synpunkt. Men man måste naturligtvis se på denna fråga även med tanke på vad den betyder för orten. Jag har varit på ort och ställe och sett dessa marker. De ha tidigare varit odlade. Från allmän synpunkt i orten är det ett önskemål, att denna jord inte lägges för fåfot utan bibehålles såsom åkerjord och uppodlas. Befolkningen kommer nog därför att hålla fast vid sina synpunkter i detta avseende.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i

Om anslag till Skorpetorp—Skrika dikningsföretag. (Forts.)
det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Sandler* avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse nr 269, med tillkännagivande beträffande den genom Kungl. Maj:ts proposition nr 253 riksdagen förelagda fråga.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa åtgärder på skogshushållningens område m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr talmannen hemställde nu, att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan måtte få uppskjutas till ett annat sammanträde samt att de anslag, som utfärdats till det pågående sammanträdet fortsättande på aftonen, måtte få nedtagas.

Vad herr talmannen sålunda hemställt bifölls.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 265, 267 och 268 samt skrivelse nr 269 blevo desamma på begäran bordlagda.

Anmäldes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 214, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1933/1934, i vad rör spannmålslagerhusfonden och arbetarsmåbrukslånefonden.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 67 bifölles även av andra kammaren.

Herr *Nilsson, Bernhard*, avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 363, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande i fråga om ytterligare understöd från statens sida för fullbordande av järnvägsanläggningen Ulricehamn—Jönköping.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Anmäldes och bordlades konstitutionsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 3 13:o tryckfrihetsförordningen.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.28 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
